

Issue #2
2016

DESIGN CARES

Het Nieuwe
Bartholomeus
Gasthuis

Ontwerpers voor de zorg

Willemieke van den Brink / Michou Nanon de Bruijn
Meintje Delisse / Wies Harmeling / Ester van de Wiel

Design Cares toont de veelzijdige manier waarop ontwerpers kunnen bijdragen aan actuele vraagstukken in de zorg. In dit tweede nummer wordt het onderzoek 'Het Nieuwe Bartholomeus Gasthuis' en de resultaten daarvan gepresenteerd. Met als doel de vitaliteit en zelfredzaamheid van thuiswonende ouderen in de binnenstad van Utrecht te ondersteunen namen het Bartholomeus Gasthuis, Architectuurcentrum Aorta en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie in april 2016 het initiatief voor dit interdisciplinaire onderzoeksproject gericht op versterking van de integrale keten van welzijn, wonen en zorg. Vijf jonge ontwerpers ontwikkelden in samenwerking met medewerkers van het Bartholomeus Gasthuis, ondernemers uit de buurt en ouderen strategieën om de vitaliteit en zelfredzaamheid van thuiswonende ouderen in de binnenstad van Utrecht te vergroten.

Pag. 4

INLEIDING

Pag. 7

Het Bartholomeus Gasthuis

Pag. 11

ONTWERPERS

Pag. 15

ALIBI'S VOOR SOCIAAL CONTACT

Willemieke van den Brink

Pag. 29

CLUB VAN CLUBS

Ester van de Wiel

Pag. 49

BARTH VOOR DE BUURT

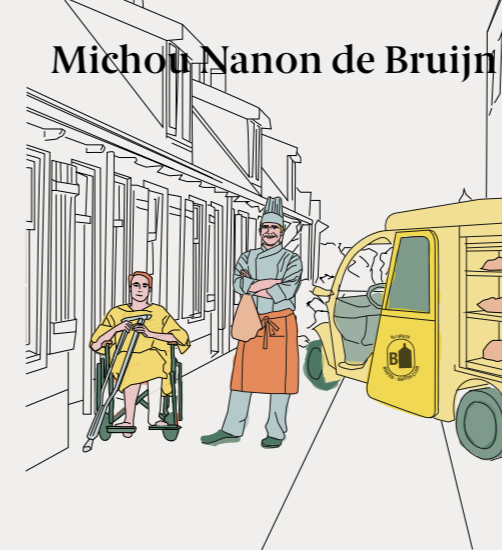
Wies Harmeling & Meintje Delisse

Pag. 75

DE BUITEN BARTH-CLUB

Michou Nanon de Bruijn

Pag. 93

SAMENVATTING

Pag. 96

COLOFON

INLEIDING

De samenleving vergrijsst, het zorgsysteem staat onder druk. Het is geen nieuws meer. Maar het is nog steeds de vraag hoe we een nieuw systeem kunnen creëren waarin iedereen toch de juiste mate van ondersteuning krijgt. Pas als je echt ernstig ziek bent, kun je tegenwoordig terecht in een verpleegzorginstelling. En ondertussen wordt ook bezuinigd op welzijns- en zorgfuncties in het publieke domein.

Zorgtaken worden steeds meer bij de burger neergelegd. We blijven langer thuis wonen, voor lichte hulpvragen moeten we zoveel mogelijk een beroep doen op ons sociale netwerk. Dat betekent dat er wel een goed sociaal netwerk met daarin toegang tot de juiste voorzieningen moet zijn. Dat zijn cruciale voorwaarden om fysiek, emotioneel en sociaal vitaal te blijven.

Dit vraagt om nieuwe vormen van leven en zorgen. Hoe

kunnen we de integrale keten van welzijn, wonen en zorg versterken om de vitaliteit en zelfredzaamheid van thuiswonende ouderen te ondersteunen? Om antwoord te kunnen geven op deze vragen, namen de Utrechtse zorginstelling Bartholomeus Gasthuis, Architectuurcentrum Aorta en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie in april 2016 het initiatief voor een interdisciplinair onderzoeksproject. Vijf ontwerpers uit verschillende disciplines kregen de opdracht tot het ontwikkelen van een nieuw strategie voor het Bartholomeus Gasthuis. Het doel: het ontwikkelen van integrale, laagdrempelige en toegankelijke ondersteuning voor ouderen in de wijk.

Twee maanden lang werd het Bartholomeus Gasthuis en de buurt eromheen – het museumkwartier in de binnenstad van Utrecht – door het ontwerpteam geobserveerd.

De onderzoekers werden gevoed door medewerkers van het Bartholomeus Gasthuis, ouderen en ondernemers uit de buurt, en diverse experts. De ambitie van het Bartholomeus Gasthuis is het creëren van een graduele zorglijn: het verzachten van de stap naar het Gasthuis, en het faciliteren van diensten om langer comfortabel thuiswonend te kunnen zijn in de binnenstad van Utrecht. In dit magazine wordt het

onderzoek 'Het Nieuwe Bartholomeus Gasthuis' en de resultaten daarvan gepresenteerd. Het is een eerste verkenning van nieuwe manieren om ouderen in de wijk te ondersteunen, die ook op andere binnensteden van toepassing kan zijn. Het bevat concrete aanbevelingen die kunnen bijdragen aan het streven van het Gasthuis: waardig en gelukkig oud worden in het hart van de samenleving.

HET BARTHOLOMEUS GASTHUIS

In het hart van de Utrechtse binnenstad, aan de Lange Smeestraat 40, staat het Bartholomeus Gasthuis: een modern verzorgings- en verpleeghuis waar mensen kunnen wonen en desgewenst zorg kunnen ontvangen terecht kunnen. In 2012 opende het Bartholomeus Gasthuis hier ook het Huis in de Wijk als onderdeel van een vernieuwende visie op het welzijn van ouder wordende mensen. Dit is bedoeld voor de 50-plusser die nog gewoon thuis woont maar af en toe behoefte heeft aan ondersteuning of zorg.

Hiermee wil het Bartholomeus Gasthuis niet alleen hulp bieden als het niet langer gaat, maar bijdragen aan

het zo lang mogelijk gezond houden van mensen en preventie bieden in de breedst mogelijke zin van het woord. Een voorzorgsysteem, dat beperkingen in het functioneren signaleert en ondervangt; dat eenzaamheid, ziekte en het verlies van zelfredzaamheid wil voorkomen. Door naast een Gasthuis ook een Huis in de Wijk te zijn, wil het Bartholomeus Gasthuis een belangrijke functie vervullen in de (binnen)stad als het gaat om het bieden van zingeving, structuur, veiligheid, zorg en mogelijkheid tot ontmoeting.

Alhoewel de trend is om welzijnsfuncties steeds meer bij de burger neer te leggen, denkt het Bartholomeus

Gasthuis juist andersom. Op grond van strategische heroriëntatie is in 2014 vastgesteld dat het Huis in de Wijk van het Bartholomeus Gasthuis een belangrijke functie vervult. Het Gasthuis wil zich verder richten op het verbreden en verdiepen van de WWZ-Keten. Daarbij zal geleerd worden van ervaringen uit de afgelopen jaren; het Huis in de Wijk wil nog integraler, laagdrempeliger, opener en toegankelijker diensten en producten leveren. Zowel actieve als minder actieve mensen moeten er iets van hun gading vinden. Of zij nu helpen, kopen, halen of brengen. Of zij nu arm zijn of rijk zijn, ziek of gezond, mobiel of niet, in goede geestelijke gezondheid of (beginnend) dementerend, hoog of laag opgeleid, ouder wordend of hoogbejaard.

WERKWIJZE

Acht weken lang hebben vijf onderzoekende ontwerpers vanuit verschillende disciplines en met verschillende methodieken op locatie onderzoek gedaan naar het Bartholomeus Gasthuis, de buurtbewoners en de wijk. Met de onderzoeksvraag als basis, zochten zij naar manieren om ouderen in de wijk te kunnen bewegen tot contact met anderen en ook met het Bartholomeus

Gasthuis. Vitaal en zelfredzaam oud worden vraagt om een sterk sociaal netwerk en dat vraagt om contact met anderen. Een rode draad door alle deelonderzoeken is het ontwerpen van alibi's voor meer interactie – niet alleen tussen ouderen maar ook tussen oud en jong. Met alibi's wordt bedoeld: redenen om contact te leggen met anderen die je kunnen helpen, zonder dat het meteen voelt als zorg.

Het team heeft ingezet op vier onderzoekssporen, die in de volgende hoofdstukken worden uitgewerkt. Er is een onderverdeling gemaakt tussen de mensen om wie het gaat, de manier waarop zij hun leven inrichten en zich door de wijk bewegen, het gebouw van het Bartholomeus Gasthuis zelf en het netwerk van ondernemers in de buurt. Of korter gezegd: mensen, stromen, stenen en bedrijvigheid. In hun conclusies doen de ontwerpers concrete aanbevelingen aan het Bartholomeus Gasthuis over strategieën voor het ontwikkelen van een omgeving waarin de binnenstadbewoner langer gezond en zelfredzaam blijft.

Hoe kunnen we de integrale keten van welzijn, wonen en zorg versterken om de vitaliteit en zelfredzaamheid van thuiswonende ouderen te ondersteunen?

ONTWERPERS

Willemieke van den Brink (1990) is social designer bij echter ontwerp. Echter ontwerp wil écht van betekenis zijn voor mens en maatschappij. Door uitgebreid onderzoek, analyse en een krachtige vertaling naar beeld creëert ze ruimte om een vraagstuk heen. In die ruimte ontstaan oplossingen die ze invoelbaar maakt en ontwerpt. Willemieke begint bij de mensen om wie het gaat en maakt de ontwerpen op maat naar aanleiding van de verhalen die ze hoort. Hierdoor zijn de ontwerpen vaak zo herkenbaar dat ze door de gebruikers worden overgenomen en gebruikt worden.

Ester van de Wiel is ontwerper publieke ruimte. Ze onderzoekt, ontwerpt en test de publieke ruimte in samenwerking met professionals uit verschillende disciplines en lokale betrokkenen. De schaal van de projecten varieert van klein tot groot; het karakter van onderzoek tot realisatie. Een aantal kernelementen keren vaak terug: het agenderen van de opdracht, het zoeken naar nieuwe legenda-eenheden voor een gebied en het ontwikkelen van toekomstscenario's en tools. Het doel is plekken te ontwikkelen die John Cage citerend: 'work so well that we can run wild in them'.

Wies Harmeling (1982) is interieurarchitect en een uitgesproken onderzoekende ontwerper. Met een sterke voorkeur voor (complexe) sociaal/maatschappelijke opgaven gaat zij op zoek naar de vraag achter de vraag. De aanvliegroete vanuit ruimtelijk onderzoek en observaties gevoed door literatuur en omgevingspsychologie, hebben geleid tot verschillende onderzoeken binnen het zorglandschap. Onder andere naar de ruimtelijke belevingswereld van dementerenden en de kwaliteit van crematoriuminterieurs. Daarbij streeft zij naar een optimale verbinding tussen functie, mens en ruimte.

Meintje Delisse (1988) is architect in opleiding bij Heren 5 architecten, gespecialiseerd in de Nederlandse woningbouw. Heren 5 heeft een sterke maatschappelijke betrokkenheid en houdt zich bezig met het vergrijzingsvraagstuk. In het voorjaar van 2016 publiceerden zij het onderzoek Stadsveteranen; een verhalend onderzoek naar gelukkig oud worden in de stad. Daarnaast ontwerpt Heren 5 ook woningen voor ouderen, zorgwoningen en -instellingen. Voorbeelden daarvan zijn een kleinschalig appartementencomplex voor de oudere bewoners van een volksbuurt in Leiden, een herstructurering van een bestaand groot zorgcomplex in Amsterdam, een nieuw woonzorgcentrum in Den Helder.

Michou Nanon de Bruijn (1983) is conceptueel ontwerpster bij nanon.info en senior ontwerper bij Studio Makkink & Bey. Multidisciplinair beweegt zij zich door verschillende ontwerpdisciplines van onderzoek, product en expositie tot interieur en exterieur. Sinds 2007 houdt zij zich bezig met de vergrijzing in Europa en Azië; in het onderzoeksproject European Aging Utopias ontwerpt zij nieuwe mogelijkheden om op een positieve manier in te spelen op deze ingrijpende verandering. In 2015 onderzocht zijn op uitnodiging van KROTofKANS de vergrijzende populatie van het Zeeuwse dorp Oostburg.

ONTWERPEND ONDERZOEK

Alibi's voor sociaal contact

DE MENSEN

Willemieke van den Brink

Hoe denken de bewoners van de binnenstad zelf over ouder worden, wat vinden zij belangrijk om te blijven doen, wat zou hun leven verrijken? Social designer Willemieke van den Brink trok de buurt in om het de buurtbewoners zelf te vragen. Haar uitgangspunt: Er komt een nieuwe generatie ouderen aan. Als je wilt onderzoeken wat zij nodig hebben om zo gezond en prettig mogelijk oud te worden, zul je de mensen om wie het straks gaat nu al moeten vragen naar hun ideeën over prettig leven. Ongeacht de leeftijd die ze hebben: op een dag behoren we immers allemaal tot die doelgroep.

ALIBI'S VOOR SOCIAAL CONTACT

NORMEN EN WAARDEN

Met een lange woordenlijst van normen en waarden en een kaart van de binnenstad ging Van den Brink bij een gevarieerde groep buurtbewoners langs voor een uitvoerig gesprek. Ze vroegen niet alleen naar wat ze nu belangrijk vinden, maar ook naar wat ze verwachten in de toekomst belangrijk te vinden. Nadat de bewoners waarden hadden gekozen die voor hen persoonlijk belangrijk zijn, gaven ze aan welke van de gekozen begrippen volgens hen zullen veranderen wanneer ze ouder worden.

De uitkomsten van deze gesprekken laten in eerste instantie zien dat al die binnenstadbewoners anders zijn. Ze hebben andere talenten, hobby's, normen, waarden en wensen. Maar er waren wel begrippen die vaker werden gekozen dan andere, zoals: gezondheid, zelfstandigheid, avontuur, afwisseling, tijdloosheid, vrijheid en privacy. Hiervan gaf men aan dat dit niet zal veranderen naarmate ze ouder worden, maar dat met het ouder deze waarden wel anders zullen moeten worden vormgeven. Men voorziet vooral fysieke veranderingen en beperkingen;

Ik vind het Bartholomeus een prachtige plek en ik zou er graag naar toe willen als het zo ver is!

BUREN VAN HET GASTHUIS

“Onze oude buurvrouw woonde hier al 66 jaar. Ze deed al mee aan het activiteitenprogramma van het Gasthuis en nu is ze daar gaan wonen, fijn dat dit kan. Ze kreeg ze al thuiszorg, maar van een andere organisatie, terwijl ze om de hoek woont, wat dat betreft zijn de grenzen van ‘geen zorg’ naar ‘wel zorg’ best hard. Daar ligt een kans voor het Gasthuis, om die grens te verzachten.”

de persoon die je bent en de dingen waar je van houdt zullen naar verwachting niet meer veranderen.

VERBONDENHEID MET DE WERELD

Bij de gesprekken legde Van den Brink ook een kaart op tafel: ze vroeg mensen aan te wijzen waar ze nu wonen, waarom ze voor de binnenstad hebben gekozen en wat ze fijne plekken in de stad vinden. Een waardevolle uitspraak hierover was: “Oudere mensen die in de binnenstad wonen kiezen daar vaak bewust voor. Ze willen graag verbonden zijn aan de stad en ze ontleen hun identiteit aan de plek. Ze willen in contact staan met de maatschappij en over het algemeen kunnen ze het veroorloven daar te wonen.”

Een binnenstadbewoner vertelde: “Naargelang je ouder wordt en kwetsbaarder, wordt je beweegwereld steeds kleiner; eerst was de wereld jouw domein, dat verandert in Europa, daarna Nederland, vervolgens in jouw provincie, de stad, jouw wijk, de buurt, de straat, en dan alleen nog maar je eigen huis.”

Kortom: wat veel binnenstad bewoners met elkaar verbindt is de plek, de stad Utrecht en het verlangen om onderdeel te zijn van het leven van de stad, van de wereld en de maatschappij. Belangrijk is, om in iemands beweegwereld, hoe klein die ook wordt, verbinding te zoeken met het grote geheel.

BUREN VAN HET GASTHUIS

Clara, binnenstad bewoner. “Ik ken het Gasthuis wel, maar ik kom er niet regelmatig. Nu werk ik nog, maar ik denk dat ik er over een paar jaar wel gebruik van het Gasthuis maak, ik woon namelijk alleen en dan is zoiets best fijn om naartoe te gaan. Ik denk dat ik er wel eens zou eten.”

“Ik zou zo graag kippien willen maar mijn tuin is daar te klein voor.”

ALICE, BINNENSTAD BEWONER

“Als ik later oud ben, wil ik samen met anderen dingen ondernemen. Boeken uitwisselen, borrelen, tuinieren, een krantje lezen. Ik wil goed voor mezelf zorgen, bijvoorbeeld naar die ene biologische winkel gaan waar ik nu geen tijd voor heb. En lekker met mijn thermosfles langs de gracht zitten, gewoon, lekker kneuterig.”

Ik mis plekken in de stad zonder bestemming of programma, zoals bijvoorbeeld de bibliotheek. Je kunt daar boeken lezen, koffie drinken, werken of gewoon zitten.

THUIS VOELEN

Wanneer de mensen uit de binnenstad hun favoriete plekken in de stad markeerden op de kaart, kwam ook vaak het 'thuisgevoel' ter sprake. Bepaalde plekken waren 'gewoon fijn', ze voelden zich er thuis. Maar, wat is eigenlijk thuis? Wat maakt thuis? Verschillende elementen werden door binnenstad bewoners benoemd als thuis:

- Thuis is een plek waar ik zelf kan kiezen; of ik wel of niet met iemand wil praten.
- Thuis is een plek waar ik kan blijven.
- Thuis is een gevoel van verbondenheid en ruimte.
- Voor mij is thuis hier in Utrecht.
- Thuis is een plek met ruimte en licht.
- Thuis is waar mijn gezin woont.

Volgens wetenschapper Jan Willem Duyvendak zijn er twee situaties te onderscheiden die bevorderlijk zijn bij het thuis voelen, hij noemt ze haven en heaven. 'Heaven' refereert aan de situatie waarin je jezelf kunt zijn, je verbonden weet met gelijkgestemden, je favoriete activiteiten kunt ontplooiën, etc. In het geval van 'haven' spelen kenmerken van de fysieke omgeving, concrete plekken, een grote rol. In het essay Thuis in de openbare ruimte⁽¹⁾ schrijft Duyvendak: 'Thuisgevoel mag op het eerste gezicht een individuele emotie lijken – en daarmee eerder onder psychologie vallen –, de onder-

BINNENSTAD BEWONER:

"Ach, bij het Gasthuis moeten ook niet teveel willen, ze zijn in een aantal dingen goed en dat is voor mij prima. Het blijft toch een ouden van dagen huis. Ik ga naar verschillende activiteiten die ze aanbieden, maar ook niet alles. Ik doe bijvoorbeeld al een tijd aan taekwondo en dat blijf ik op mijn vaste plek doen, ik vind het juist leuk dat daar ook jongeren zijn."

Ik maak al gebruik van het Gasthuis, het is een fijne plek! Als ze ook een maaltijdservice zouden bieden zou ik daar gebruik van maken.

HERMA, MANICURE / PEDICURE IN HET GASTHUIS

"Mijn klanten zijn in de leeftijd van 24 tot 100 jaar, zowel bewoners van het Gasthuis als mensen uit de straat. Ik vind het fijn om de zorg voor de bewoners van het Gasthuis te bieden, het doet ze zo goed. Ik hoop ook zo behandeld te worden, als ik later oud ben."

"De bewoners lopen hier vaak zo naar binnen, ook al ben ik aan het behandelen, dat is logisch, het is hun huis. Maar zo zou het ook van buiten af mogen zijn. Gewoon wat reuring in de tent."

zoeken laten zien dat thuisvoelen een relationele emotie is. Je voelt je thuis in een bepaalde omgeving, tussen bepaalde mensen; altijd ten opzichte van een specifieke plek en specifieke anderen. Thuisvoelen komt tot stand in relaties met anderen, dat doe je niet alleen.'

In het onderzoek van Duyvendak worden de volgende type stadsbewoners geschetst als het gaat om contact met elkaar:

Bewoners die behoefte hebben aan:

- fysieke nabijheid en sociale afstand
- fysieke en sociale nabijheid
- fysieke afstand en sociale nabijheid
- zowel fysieke als sociale afstand

HET ONTWERPEN VAN EEN ONTMOETINGSPLEK

Nu is het Bartholomeus Gasthuis geen openbare ruimte, maar deze zorginstelling heeft wel de wens uitgesproken om een ontmoetingsplek te worden voor de buurt. Daarvoor is het dus belangrijk dat mensen zich er thuis zullen voelen. De typologieën uit de vorige paragraaf kunnen als onderlegger dienen bij het inrichten van een ruimte. Belangrijk is om hierbij keuzes te ontwerpen. Er moet enerzijds de mogelijkheid zijn voor zowel fysieke als sociale nabijheid, waar-

1 – Thuis in de openbare ruimte? Over vreemden, vrienden en het belang van amicaliteit. Jan-Willem Duyvendak, Fenneke Wekker, 2015.

De mooiste plek in Bartholomeus is de tuin en de brasserie, daar zit ik graag."

TRUUS, BEWONER VAN HET GASTHUIS

Vroeger was Truus docent Frans aan de universiteit en schreef ze boeken. Nu kijkt ze graag een film, luistert ze naar muziek en doet mee met bewegen op de stoel en met zingen. Creatieve dingen doet ze niet, heeft ze nooit gedaan, dus nu ook niet. Truus is de één van de weinige bewoners van de PG die zelf van de afdeling af kan als ze dat wil.

"Ik heb gekozen voor een huis met een restaurant. Ik kook niet meer en eet elke avond met mijn man in het restaurant. ik heb alle plannen de deur uit gedaan."

BEWOONSTER SPRINGWEG 145

"Ik heb lang op de wachtlijst gestaan, maar ik ben zo blij dat ik hier nu woon. Het huis is fijn, ik hoef minder schoon te maken, het is overzichtelijker en er is minder kans op inbraak. Ik heb geen garage meer nodig, van hieruit doe alles op de fiets. De zorg hoef ik gelukkig nog niet te gebruiken, maar ik ga graag naar een lezing en ik schilder in de schilderklas, dat is erg leuk!"

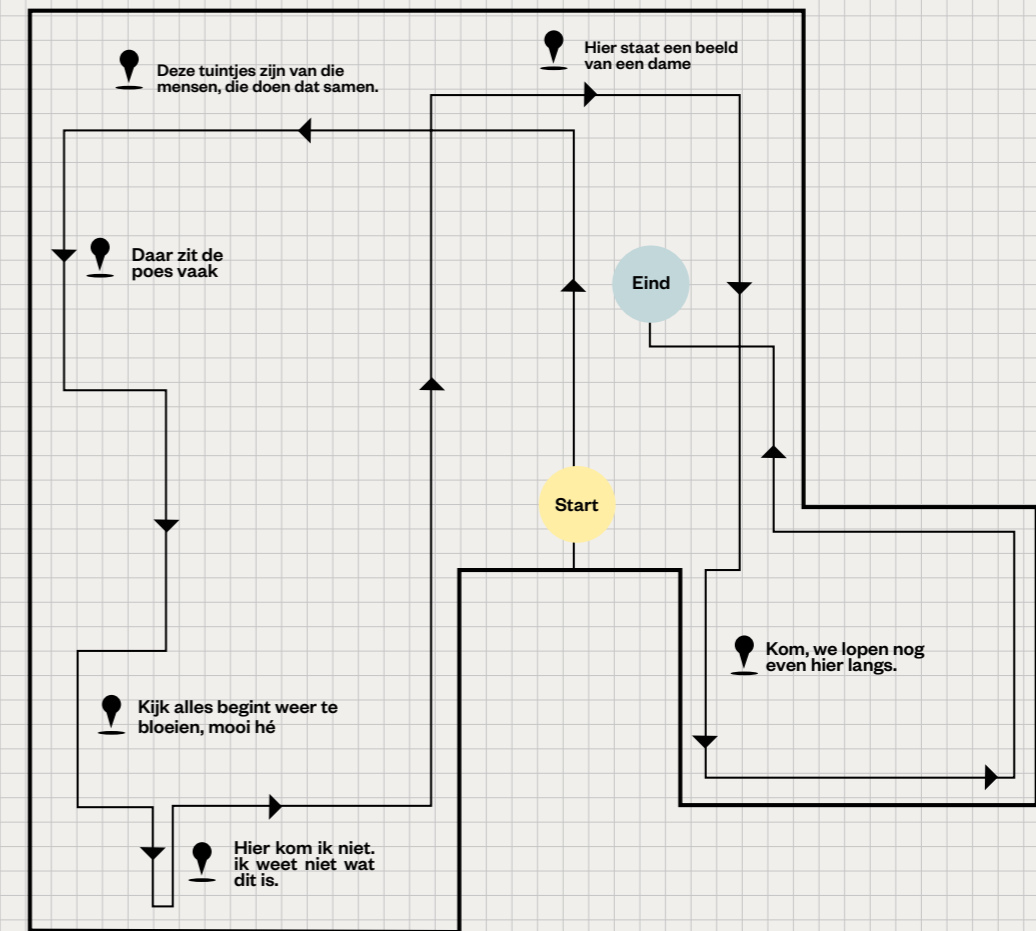
WOORDENLIJST

Deze woordenlijst is door een van de binnenstad bewoners ingevuld. Hij gaf aan welke normen en waarden voor hem als persoon **belangrijk** zijn. Daarna gaf hij aan wat er voor hem **verandert** wanneer hij ouder wordt.

Aanzien	Creativiteit
Actief zijn (doen)	Daadkracht
Afwisseling	Deskundigheid
Alledaagsheid	Dienstbaarheid
Anonimiteit	Discipline
Assertiviteit	Dynamiek
Authenticiteit	Eenvoud / Eenvoudigheid
Autonomie	Eerlijkheid
Avontuur /	Effectiviteit
Avontuurlijk	Efficiency
Bedachtzaamheid	Empathie
Bedrevenheid	Engagement
Bedrijvigheid	Enthousiasme
Begrip	Fatsoen
Behoedzaamheid	Flexibiliteit
Behulpzaamheid	Gastvrijheid
Beleving	Gedrevenheid
Bereidheid	Geduld
Bescheidenheid	Geestdrift
Beschaafdheid	Geestigheid
Betekenis	Gehoorzaamheid
Betrokkenheid	Geleidelijkheid
Betrouwbaarheid	Gelijkwaardigheid
Bevalligheid	Geluk
Bevlogenheid	Gematigdheid
Bezit	Gemeenschappelijkheid
Bijdrage	Genegenheid
Blijdschap	Generositeit
Bondigheid	Gevoeligheid
Buigzaamheid	Gezelligheid
Burgerschap	Gezondheid
Controle	Goedkeuring
Correctheid	Harmonie

Hartstocht	Toegankelijkheid
Hiërarchie	Toewijding
Humor	Tolerantie
Idealisme	Traditie
Innovatie	Transparantie
Integriteit	Trouw
Intensiteit	Vakmanschap
Kalmte	Veelzijdigheid
Kameraadschap	Veiligheid
Kennis	Verandering
Kwaliteit	Verantwoordelijkheid
Liefde	Verbaasdheid
Loyaliteit	Verbinding
Menselijkheid	Verdraagzaamheid
Medemenselijkheid	Vernieuwing
Nieuwsgierigheid	Verrassing
Onafhankelijkheid	Verstandigheid
Ondernemerschap	Vertrouwelijkheid
Onpartijdigheid	Vertrouwen
Ontplooiing	Verwondering
Ontspanning	Vriendschap
Optimisme	Vrijheid
Orde	Vrijmoedigheid
Participatie	Vrolijkheid
Passiviteit	Waardering
Prestatiegerichtheid	Zachtheid
Privacy	Zachtmoedigheid
Pro-activiteit	Zakelijkheid
Respect	Zekerheid
Ruimdenkendheid	Zelfbeheersing
Rust	Zelfbewustheid
Saamhorigheid	Zelfcontrole
Samenwerking	Zelfontplooiing
Schoonheid	Zelfrealisatie
Snelheid	Zelfredzaamheid
Soberheid	Zelfstandigheid
Solidariteit	
Spontaniteit	
Sportiviteit	
Stabiliteit	
Structuur	
Tevredenheid	
Tijdloosheid	

VERBONDENHEID MET DE WERELD

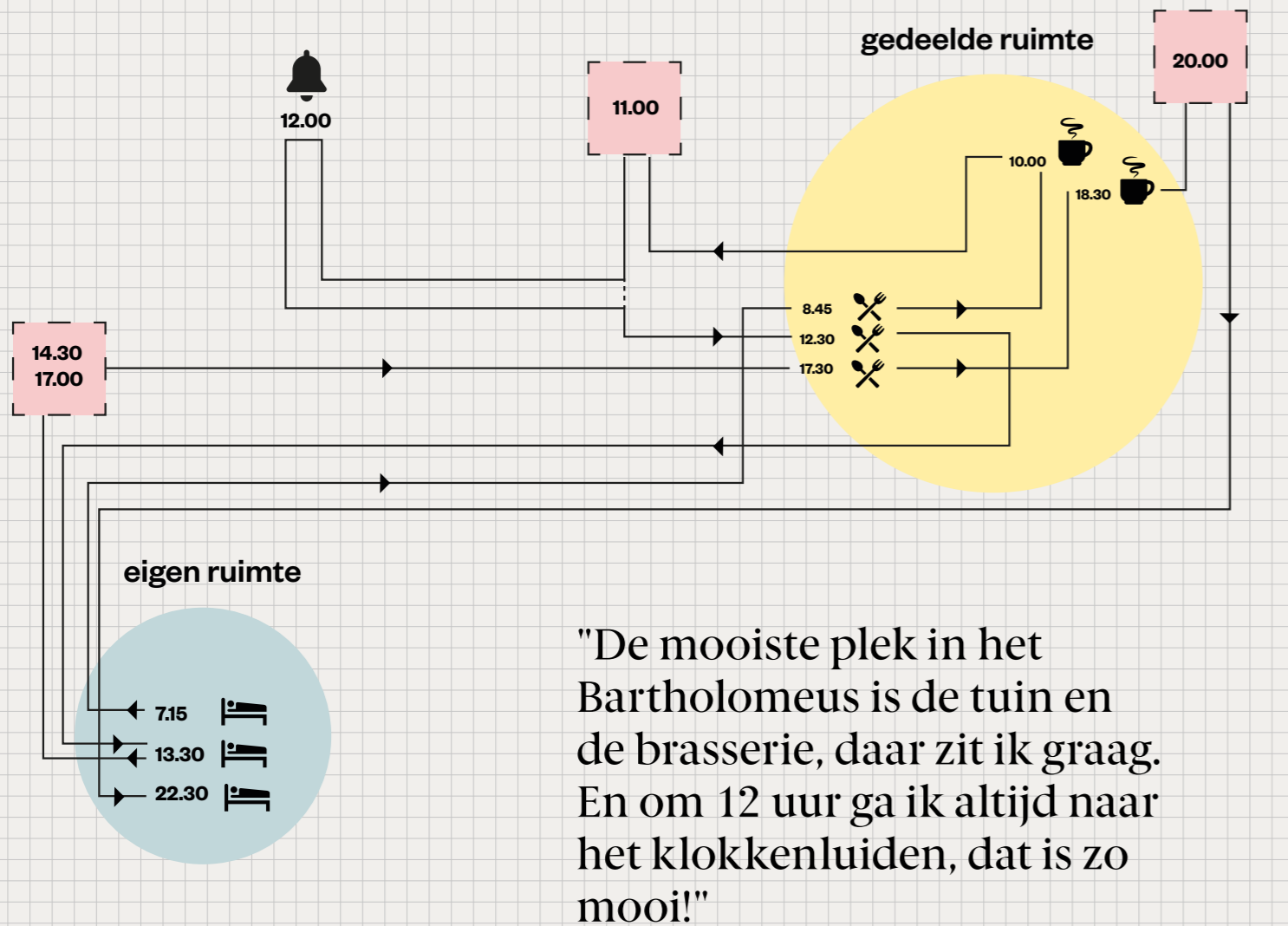

Rondgang met een PG bewoner door de tuin.

Visueel contact met de wereld buiten het Bartholomeus Gasthuis

"Naargelang je ouder wordt en kwetsbaarder, wordt je beweegwereld steeds kleiner"

Hoe klein de beweegwereld van een persoon ook wordt, blijf verbinding maken met 'het grotere geheel'; de wereld, het land, de stad.

Truus woont in het Bartholomeus Gasthuis en luistert elke dag even naar het klokkenspel van de Dom. Een klein contactmoment met de wereld buiten het Bartholomeus Gasthuis.

- Rusten
- Gezamenlijk eten
- Gezamenlijk koffie
- Vrije ruimte, eventueel activiteit
- Klok luiden

"Begin bij de mensen om wie het gaat en vergeet niet dat jij zelf over een aantal jaren 'de oudere' bent."

bij mensen zowel met elkaar in de ruimte zitten als sociaal contact hebben. Maar ook de optie voor fysieke nabijheid en sociale afstand is aan te raden; creëer een situatie waarin mensen ook bij elkaar kunnen zitten zonder per se contact te hebben, bijvoorbeeld bij het kijken van een film. De wens voor wel of geen sociaal contact kan namelijk per dag verschillen en is gradueel. Het feit dat men kan kiezen tussen wel of geen sociaal contact met anderen draagt bij aan het thuisgevoel.

Door de ruimte bovendien nog niet helemaal af te maken, kunnen de mensen die de ruimte gebruiken zelf nog iets inbrengen. In een onderzoek dat Van den Brink eerder deed met Anne Marth Kuilder: *Jouw zorg is mij een zorg* noemen Van den Brink en Kuilder dit 'onaf'. 'We zijn ervan overtuigd zijn dat wanneer iets te ver of te goed vormgeven is, de mensen om wie het werkelijk gaat zich niet uitgenodigd voelen er zelf verder mee aan de slag te gaan.' Door mensen bijvoorbeeld uit te nodigen hun eigen tafelkleed of koffiekopje mee te nemen, creëer je eigenaarschap en vertrouwdschap.

ALIBI'S VOOR SOCIAAL CONTACT

Ondanks het feit dat alle binnenstadbewoners anders en uniek zijn, zijn er dus ook een aantal belangrijke overeenkomsten als het gaat over ouder worden: mensen willen graag blijven doen wat ze prettig vinden, willen verbonden blijven met de buitenwereld, en zoeken plekken op waar ze zich thuis voelen. Op basis van deze conclusie is

Bewoners uit te nodigen hun eigen tafelkleed of koffiekopje mee te nemen, creëer je eigenaarschap en vertrouwdschap.

het onderzoeksteam op zoek gegaan naar 'alibi's voor sociaal contact'. Het begrip 'alibi' komt voort uit het onderzoek *Jouw zorg is mij een zorg*.

Een alibi voor sociaal contact is een reden om de deur uit te gaan en interactie met anderen aan te gaan zonder dat je je kwetsbaar opstelt. Een zetje dat mensen helpt om te doen wat ze altijd al graag deden. Door concepten of ontwerpen te bedenken die aansluiten bij kleine dingen die al gebeuren, creëer je laagdrempelige activiteiten die mensen activeren en samenbrengen.

Een voorbeeld is de 80-jarige Wim, gepensioneerd bouwmeester en architect, die graag over maatschappelijke vraagstukken spreekt met mensen in zijn omgeving. Zijn netwerk dunde uit en hij zocht naar een manier om deze gesprekken te blijven voeren. Nu geeft hij stadsrondleidingen als gids

REF. PROJECT:

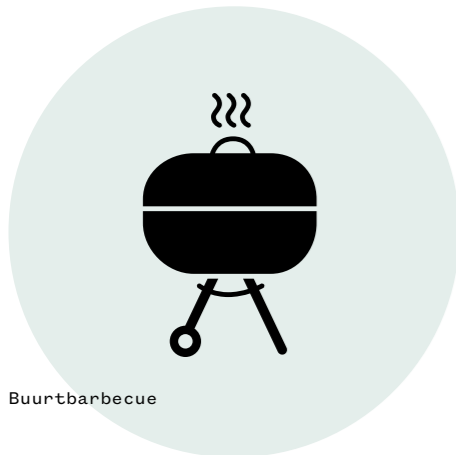
'Jouw Zorg is mij een Zorg' van Willemieke van den Brink en Anne Marth Kuilder. www.jouwzorgismijeenzorg.nl

Iedereen een hond

Pakketjes aannemen

Buurtbarbecue

en gaat daarna met de groep borrelen. Tijdens de borrels bespreken ze maatschappelijke vraagstukken waarin hij met veel plezier deelneemt aan dat gesprek. Wat mooi is aan dit voorbeeld is dat Wim vanuit zijn kwaliteiten en kennis sociale contacten opdoet en zich zo verbindt met andere mensen, de stad, zijn omgeving. Het geven van de rondleidingen is voor hem een alibi voor dat contact.

NIEUWE ALIBI'S VOOR HET BARTHOLOMEUS GASTHUIS

In het onderzoek *Jouw zorg is mij een zorg* schrijven de onderzoekers over het ontwerpen van moderne alibi's voor sociaal contact: 'Een guerilla-buurtbarbecue, weggeefbloemen, iedereen een hond, of bewust een praatje maken bij het aannemen of ophalen van postpakketten

"Geef een ruimte niet helemaal vorm, maar nodig de gebruikers uit om deze verder af te maken."

van de burens zijn voorbeelden van contactversterkers. De moderne alibi's zijn voor elke buurt anders. De crux zit het in het aansluiten bij kleine dingen die al gebeuren en dit met een verrassend ontwerp een klein zetje geven (>nudgen).'

Voor het Bartholomeus Gasthuis bedacht Van den Brink een reeks nieuwe alibi's die zouden kunnen werken binnen deze specifieke context van de Utrechtse binnenstad.

MODERNE ALIBI'S

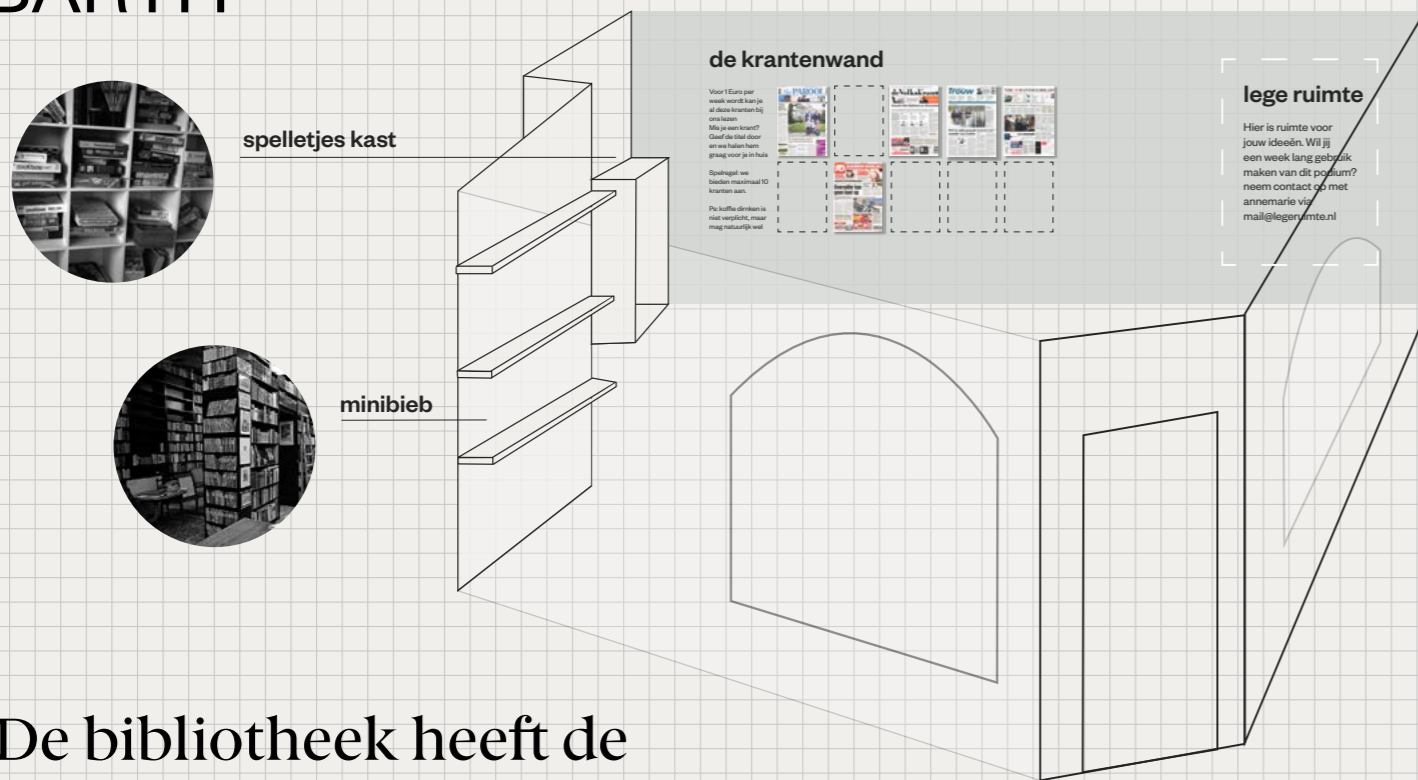
ALIBI POSTPAKKET

Een van de meest laagdrempelige alibi's voor sociaal contact in de straat, is pakketjes aannemen voor de burens. Voor het Bartholomeus Gasthuis biedt het een kans: het faciliteren van een postpakketafhaalpunt, een nieuw soort samenwerking tussen PostNL en het Bartholomeus Gasthuis.

ALIBI MINIBIEB

Een ander sociaal initiatief dat mensen aan elkaar verbindt, is de Minibieb. Er zijn geen vaste regels voor wat een Minibieb precies is. Een grote ruimte met tien boekenkasten in een buurt is net zo goed een Minibieb als een klein plankje bij iemand in de tuin. Het gaat erom dat de Minibieb boeken uitleent aan mensen in de buurt of bezoekers van die plaats. Met elkaar en voor elkaar dus. Een Minibieb zou een perfect alibi zijn om eens lekker bij het Gasthuis boeken te lezen, te ruilen, koffie te drinken en te ontmoeten.

ALIBI'S VOOR BARTH

"De bibliotheek heeft de kwaliteit in zich waar het 'bestemmingsloze of programmaloze' in zit. Gewoon een plek waar je kunt 'zijn' en niet per se iets 'moet'.

ALIBI CLUBHUIS BIJ BARTH

Wat als het Bartholomeus Gasthuis ruimte biedt aan het Clubhuis bij Barth? Hier vind je bijvoorbeeld een mini bieb en een spelletjes-ruilkast en kan je een abonnement nemen op jouw favoriete krant voor slechts €1,- per week. Er staan een paar goede stoelen en een leestafel. Er is mogelijkheid tot koffie en een leuk gesprek. En er is gratis wifi. Eén muur (of deel van de muur) is nog vrij, met hierop de uitnodiging om de muur te vullen, dit mag je één week doen. Je kunt hier zelf

een initiatief starten, een tijdelijke expositie, een administratieve cursus, wat dan ook. Met Clubhuis bij Barth is een nieuwe ontmoetingsplek ontworpen, een punt op de kaart voor alle binnenstad bewoners van Utrecht. Het is de plek die nodig is voor sociaal kapitaal om zich te nestelen en vestigen. Een plek mensen in en om het Bartholomeus Gasthuis kunnen delen, ontmoeten, kletsen, lezen, de keuze hebben voor wel of geen sociaal contact en zich thuis kunnen voelen.

AANBEVELINGEN

Het Bartholomeus Gasthuis heeft aangegeven een activiteitenprogramma te willen creëren voor de ouder wordende binnenstadbewoner. De aanbevelingen voor het opstellen van zo'n programma zijn:

- Begin bij de mensen om wie het gaat en vergeet niet dat jij zelf over een aantal jaren 'de oudere' bent.

Ga op zoek naar de dingen die belangrijk zijn voor iemand, wat hem of haar energie geeft, en verbind mensen vanuit deze waarden: ga niet schilderen met mensen die nog nooit een penseel in hun handen hebben gehouden.

- Wanneer iemands beweegwereld kleiner wordt, blijf dan verbinding zoeken met de leefwereld, op grote of op kleine schaal.

- Geef mensen de keuze tussen sociaal contact of juist niet als ze in

een ruimte zijn met andere mensen.

- Geef een ruimte niet helemaal vorm, maar nodig de gebruikers uit om deze verder af te maken.

- Ga op zoek naar alibi's voor sociaal contact om mensen op een laagdrempelige manier contact te laten maken met het Gasthuis. Ontwerp deze alibi's en geef ze vorm, zodat ze net dat zetje kunnen zijn om over de drempel te komen.

- Timmer een programmering niet helemaal dicht, maar laat ruimte over voor eigen inbreng.

- Ga het experiment aan en benoem dat je het ook niet precies weet. Probeer dingen uit, desnoods een paar dagen en ga samen op zoek naar wat wel en wat niet werkt. Durf fouten te maken en te verbeteren.

CONCLUSIE

Er is niet één doorsnee oudere waarvan we de behoeftes in kaart kunnen brengen en waaruit we vervolgens kunnen afleiden dat het voor alle ouderen zo werkt. Waar de één schoonheid belangrijk vindt, is het voor de ander veel belangrijker om nieuwe dingen te leren en te ontdekken. Daarom is het belangrijk om mensen te benaderen vanuit wie ze zijn, en niet om wat ze niet meer kunnen. Als je weet wat mensen waardevol en belangrijk vinden, kun je die waarden inzetten om verschillende mensen aan elkaar te verbinden. Zo ontwerp je een nieuwe generatie neutrale netwerken, niet op basis van leeftijd, maar op basis van interesse. Zoek naar een gedeelde passie en sluit daarop aan. Geef mensen alibi's voor sociaal contact, waarbij zij zonder zich hulpbehoevend te voelen de interactie aangaan met hun buurtbewoners. Op die manier kun je netwerken creëren die mensen vitaal en veerkrachtig houden.

Club van Clubs

ROUTES & ROUTINES

Ester van de Wiel

We blijven langer thuis wonen, voor lichte hulpvragen moeten we zoveel mogelijk een beroep doen op ons sociale netwerk. Maar hoe zorg je ervoor dat je een netwerk opbouwt met mensen die je om hulp kunt vragen? Dat begint bij samen leuke dingen doen, zegt Ester van de Wiel. Een netwerk gebaseerd op gedeelde interesses en passies kan uitgroeien tot een hecht vangnet. Als ontwerper publieke ruimte vond zij ook een manier die netwerken – de zogenaamde ‘clubs’ – een plek te geven in de binnenstad. Zij ziet kansen in de vele hofjes die de binnenstad rijk is, en ook in het routenetwerk dat ze verbindt.

CLUB VAN CLUBS

Ontwerper Ester van de Wiel heeft ervaring met het oprichten van clubs: niet op basis van leeftijd, maar op basis van gedeelde interesses. Baasjes die samen hun honden trainen, mensen met groene vingers die samen een moestuin willen beginnen of kippen willen houden en thuishokers die graag samen koken en eten. Het gaat om mensen die gedreven door hun passie activiteiten in de openbare ruimte organiseren: van koken tot lezen, van tuinieren tot repareren, van muziek maken tot stofferen, van voorlezen tot vertalen. Dergelijke clubs zijn een laagdrempelige manier om contacten op te doen en te onderhouden zonder dat het in de eerste plaats om het ontmoeten gaat: ze zijn ideale alibi's voor sociaal contact. Door iets wat je graag doet met elkaar te delen, ontstaat er een netwerk gebaseerd op lol, passie en gemeenschappelijke delers, en minder op gemeenschappelijke problemen. De netwerken die zo ontstaan, verschaffen uiteindelijk ook alibi's voor meer zorggerelateerde vragen. Je durft een bekende immers makelijker iets te vragen omdat je al een band hebt opgebouwd.

Al deze clubs samen noemt Van de Wiel de 'Club van Clubs': een verzameling van pioniers in het stedelijke landschap die initiatief nemen, ongebruikte ruimtes in gebruik nemen en plekken creëren waar leden samen een passie kunnen delen.

NETWERK VAN HOFJES

Maar hoe en waar ontmoet je elkaar? Je hebt immers een ruimte en meestal ook voorzieningen

nodig waar je kunt samenkomen om je liefde uit te oefenen. Van de Wiel ging op ontdekkingsstocht door het dichtbebouwde en overgereguleerde centrum, op zoek naar speling in de stad: plekken waar de lokale clubs terecht kunnen.

Ze vond die plekken in de vele hofjes en binnenplaatsen die de binnenstad van Utrecht rijk is: besloten, rustige plekken, adempauzes in de verdichte structuur van Utrecht. De hofjes zijn publiek toegankelijk zijn en toch anders dan de rest – net

Doordat de informele clubs verspreid worden over de buurt, worden als vanzelf stromingen in gang gezet langs het routenetwerk.

INTERIEURE STAD

Via een fijnmazig systeem van hofjes en binnentuinen kan je vanaf het centraal station naar het Bartholomeus Gasthuis lopen. Het is een route die via poorten, onderdoorgangen, smalle steegjes telkens besloten binnenplaatsen met elkaar verbindt.

als het Bartholomeus Gasthuis. Al dwalend van hofje naar hofje ontdekte Van de Wiel bovendien dat er hele rustige, bijna besloten routes te maken zijn in de binnenstad. Gaandeweg ontwikkelde zij een heel netwerk van dergelijke routes in de binnenstad – de interieure stad – met daarin de hofjes als knooppunten.

Zowel de hofjes als de routes ertussen zijn zeer geschikt voor clubactiviteiten. Het zijn fijnmazige en aantrekkelijke wandelroutes via poorten, onderdoorgangen en smalle steegjes, die telkens besloten binnenplaatsen met elkaar verbinden; langzaam-verkeerroutes in het collectieve publieke domein tussen de bouwblokken. Deze routes zijn geschikt voor bewoners die met een dagelijkse wandeling de hond uitlaten, voor passanten op weg naar een winkel, de bioscoop, de Singel, het sportcentrum, de kerk, de begraafplaats, de bushalte of de fysiotherapeut. En ook voor iedereen die onderweg is naar zijn club. Zo ontstaan de hondenuitlaatrouten, dagelijkse wandelroute, blindengeleideroute, de route naar de bouwclub, de kookclub, de leesclub, de schrijfclub en de kippenclub. Het routenetwerk verbindt alle 'clubvelden' met elkaar.

HOFJES ALS HETEROTOPIEËN

Inzoomend op de binnenhoven in de binnenstad van Utrecht, valt op dat zij een bijzondere kwaliteit hebben. Heel veel hofjes zijn heterotopieën, stelt Van de Wiel, een begrip dat ge-

Op kruisingen van routes en routines kunnen waardevolle interacties ontstaan.

introduceerd is door de Franse filosoof Michel Foucault. Een heterotopie betekent letterlijk een 'andere plaats'. Het is een soort tussenruimte, met een eigen besloten sfeer, maar toch toegankelijk voor het publiek. Als je een heterotopie betreedt, begeef je je in een andere wereld, waar andere dingen mogelijk zijn dan in de openbare ruimte, op straten en pleinen. Je kunt deze werelden afsluiten en openen afhankelijk van het gebruik; ze zijn begrensd maar toch open. In een heterotopie kunnen bovendien meerdere plaatsen of functies naast elkaar bestaan die in wezen onverenigbaar zijn. De Utrechtse hofjes hebben al die kwaliteiten ook. Door gebruik te maken van die kwaliteiten kunnen hier met een aantal ingrepen nieuwe sociale netwerken ontstaan.

STROMEN DOOR DE STAD

Doordat de informele clubs verspreid worden over de buurt, worden als vanzelf stromingen in gang gezet langs het routenet-

werk. Hiervoor is wel belangrijk om de grenzen 'permeabel' te maken. Permeabele grenzen laten via tussenruimtes 'de ander' toe. Ze openen de grenzen tussen stad en instituut, tussen binnen en buiten, tussen publiek en privaat. In plaats van strikte harde grenzen te hanteren, bieden permeabele grenzen meer mogelijkheden met betrekking tot afsluitbaarheid, beheer, financiering en dergelijke.

De verschillende binnenplaatsen zijn nu nog niet altijd toegankelijk of sommige hebben slechts één toegang, waardoor ze als het ware een doodlopende weg zijn in plaats van op de route te liggen. Elke plek zou minimaal twee verschillende entrees moeten hebben, wil er een stroom of route ontstaan. Dat kan via een poort die geopend wordt of bijvoorbeeld door een pand aan te kopen dat toegang biedt tot het hofje. Hiermee worden de binnenplaatsen aangesloten op het netwerk.

Door alle routes te stapelen, en ze op aantrekkelijke plekken te laten kruisen, ontstaan interessante ontmoetingspunten.

01. OPENBAAR /
COLLECTIEF

02. COLLECTIEF /
COLLECTIEF

03. COLLECTIEF /
PRIVE

04. COLLECTIEF /
PRIVE

PERMEABELE VERSUS ONDOORDRINGBARE GRENS

Welke grenzen zijn er tussen de private, collectieve en openbare domeinen in en rondom het Bartholomeus Gasthuis?

Het Bartholomeus Gasthuis is nu geen onderdeel van het routenetwerk. De binnentuin is niet publiek toegankelijk en faciliteert geen doorgaande route door het hof heen. Een rolluik en een hek zijn permanent op slot en geven alleen toegang aan een selecte groep bewoners. Tijdens de openingsuren van de brasserie is de binnentuin via de bewaakte hoofdentree en het restaurant te bereiken.

01. OPENBAAR/COLLECTIEF

Welke verbindingen zijn er tussen openbare ruimte en de collectieve plekken van het Bartholomeus Gasthuis? Een stalen poort en een rolluik geven toegang tot de straat maar alleen als je een pasje hebt. Bewoners die 'boven'wonen hebben die wegens dwaalgedrag niet. Verder is er een deur vanuit 'Barth' naar de tuin aan de singel maar die is meestal op slot. De enige echte toegang is de voordeur die na 23.00 dicht gaat. Als je binnen komt kom je ook een portier tegen.

02. COLLECTIEF/COLLECTIEF

Welke verbindingen zijn er tussen de collectieve ruimtes binnen het Bartholomeus Gasthuis? Er is er slechts één. Vanuit de binnentuin kan je naar de brasserie. Het programma van de huidige binnentuin: terras van de brasserie, sier- en kruidentuin, rookplek, kleine speeltuin. De plek wordt niet gebruikt voor andere activiteiten.

03. COLLECTIEF/PRIVE

Welke verbindingen zijn er tussen de collectieve ruimtes en de privé ruimtes binnen het Bartholomeus Gasthuis?

04. COLLECTIEF/PRIVE

Welke verbindingen zijn er tussen de collectieve ruimtes en de privé ruimtes binnen het Bartholomeus Gasthuis? Vanuit de gangen binnen het gasthuis geven identieke witte deuren toegang tot privé appartementen. Er zijn geen individuele markeringen. Zelfs de nummers en naamplaatjes zijn identiek. Hier geen bloemen, beeldjes of bankjes die iets prijsgeven over de bewoners die achter de deur wonen. De vergelijking met 'de straat'

NOLLIKAART

De architect Nolli maakte in de achttiende eeuw een kaart van Rome, waarin hij onderscheid maakte tussen twee soorten ruimte: privé en openbaar. Voor het vaststellen van de openbaarheid ging hij niet uit de beheerder maar van het gebruik van de ruimte. Zo gaf hij een beeld van een ruimtelijk continuüm dat iedere stedeling tot zijn beschikking heeft.

NOLLIKAART
UTRECHT

Kaart gebaseerd op de Nollikaart. Wat opvalt is dat er relatief weinig openbare pleinen en parken zijn. Het zijn vooral de publieke domeinen in de hofjesen binnenterreinen die ruimte bieden voor gedeelde activiteiten.

- WANDELROUTE
- OPENBARE RUIJTE
- PRIVE
- OPENBAAR
- WATER
- PERMEABELE GRENS

PERMEABELE
GRENS

Deze kaart borduurt verder op de Nollikaart van Utrecht. Door gericht ruimtes aan binnenhoven (de geel omrande blokken) in te zetten als clubhuizen voor de overkoepelende Barth Club worden de besloten buitenruimtes via deze binnenruimtes, op gezette tijden, ontsloten voor een specifiek publiek. Zij lossen daarmee de missing links in het routenetwerk op zonder de beslotenheid van de binnenhoven aan te tasten.

- WANDELROUTE
- OPENBARE RUIJTE
- PRIVE
- OPENBAAR
- NIEUW PUBLIEK DOMEIN
- PERMEABELE GRENS
- NWE WANDELROUTE

NOLLIKAART
UTRECHT

OMSCHRIJVING

Detail van de aangevulde Nollikaart waarin de geelomlijnde vlakken de panden markeren die aangekocht kunnen worden om via een Barth clubhuis toegang te verschaffen tot de binnenplaats. Zij lossen daarmee de missing links in het routenetwerk op zonder de beslotenheid van het hofje aan te tasten.

Pand, gezien vanuit de binnenplaats van een Utrechts hof, dat te koop staat en een potentieel Barth clubhuis is.

Straatzijde van het pand aan een Utrechts hof dat te koop staat en een potentieel Barth clubhuis is.

POREUZE GRENZEN

Door gericht panden aan te kopen in de bouwblokken rondom de nu nog ontoegankelijke binnenplaatsen kan de grens met het openbare domein meer poreus worden zonder zijn geborgenheid te verliezen. In de aangekochte panden wordt ruimte geboden aan bottum up initiatieven om er een clubhuis te starten op voorwaarde dat ze een toegang biedt tot een collectieve domein.

ROUTE
NETWERK

ROUTE NETWERK

Kaart van de routes in de binnenstad in een straal van 1 km rondom het Bartholomeus Gasthuis. Er zijn mooie rustige routes door hofjes heen. Het is als het ware een interieure stad. De binnenkant van de stad. De routes naar de hofjes toe zijn smal, nauw en soms verscholen. Vaak af te sluiten met een poort waardoor het toegankelijkheidsregime kan worden bepaald. De winkelstraten voelen veel meer openbaar. Kennen geen systeem van in- en uitgangen. Zijn altijd toegankelijk. De routes via de straat worden minder sterk gestuurd dan die door de binnenterreinen.

- WANDELROUTE
- BARTHOLOMEUS GASTHUIS
- WATER / GRACHT
- SPOOR

Een alibi voor contact bij één club is immers mooi, maar nog mooier is om mensen van verschillende clubs elkaars pad te laten kruisen. Op kruisingen van routes en routines kunnen waardevolle interacties ontstaan. Ook gedeeld gebruik van dezelfde plek kan voor mooie ontmoetingen zorgen.

MISSING LINKS

Het Bartholomeus Gasthuis heeft zelf ook een binnentuin die een belangrijke schakel in het netwerk kan zijn. Van de Wiel stelt voor dat het gasthuis een aanjagende rol gaat spelen in de Club van Clubs door de missing links in de routenetwerken op te lossen. Een belangrijke missing link zijn de clubhuizen: door in verschillende andere hofjes gericht panden aan te kopen kan het Bartholomeus ontoegankelijke hofjes ontsluiten en hier plekken creëren voor verschillende clubs. De panden fungeren als clubhuis en bieden tevens toegang tot binnenplaatsen. Zo worden deze plekken geadopteerd door de lokale clubs.

Door gericht ruimtes aan binnenhoven aan te kopen kan de grens met het openbare domein meer poreus worden zonder zijn geborgenheid te verliezen. Er wordt ruimte geboden aan bottum up initiatieven om er een clubhuis te starten op voorwaarde dat er toegang komt tot een collectief domein. Vanuit de binnenruimtes kunnen buitenruimtes in het publieke domein beheerd worden. Ze worden van hieruit via een eigen tijdsysteem

Door iets wat je graag doet met elkaar te delen, ontstaat er een netwerk gebaseerd op lol, passie en gemeenschappelijke delers.

toegankelijk gemaakt, geprogrammeerd en onderhouden. Het Bartholomeus Gasthuis treedt daarbij als het instituut buiten zijn eigen grenzen.

Door andere ingrepen te doen en faciliteiten toe te voegen – zoals een hondendrinkplaats, brievenbus, zitgelegenheid – kun

je de stromen langs het routenetwerk beïnvloeden. Er ontstaat er een wijk waar passanten en bewoners op een positieve wijze met elkaar in aanraking komen. Deze 'toevallige ontmoetingen' zijn de perfecte alibi's voor een meer zachte zorg gerelateerde vraag.

BLOEMIST + CAFE
+ RESTAURANT

De samenwerking tussen een bloemist en restaurant laten mooi zien hoe verschillende bedrijven elkaar kunnen versterken door ruimtes te delen. De bloemist is open van 10.00 tot 18.00. Het restaurant start om 17.30 en gaat tot middernacht door. Ze delen elkaars faciliteiten: keuken, bloemenwinkel, terras en toilet. De bloemist heeft naast de bloemisterij een dagcafé waar je tussen de bloemen iets kunt drinken. Als je 's avonds na een diner een bosje bloemen mee wilt nemen kan dat ook.

BARTH HONDENCLUB

De Hondenclub onderzoekt hoe de speelruimte van de stad gedeeld kan worden door hond en baasje, peuters en skaters. In de avonden en in de weekenden gaan ze onder begeleiding van een Kynologen Club (hondenkenners) op zoek naar ruimte voor deze nieuwe minderheid. We doen proeven met hondentrainingen, doggydancing en gehoorzaamheidslessen.

REF. PROJECT:

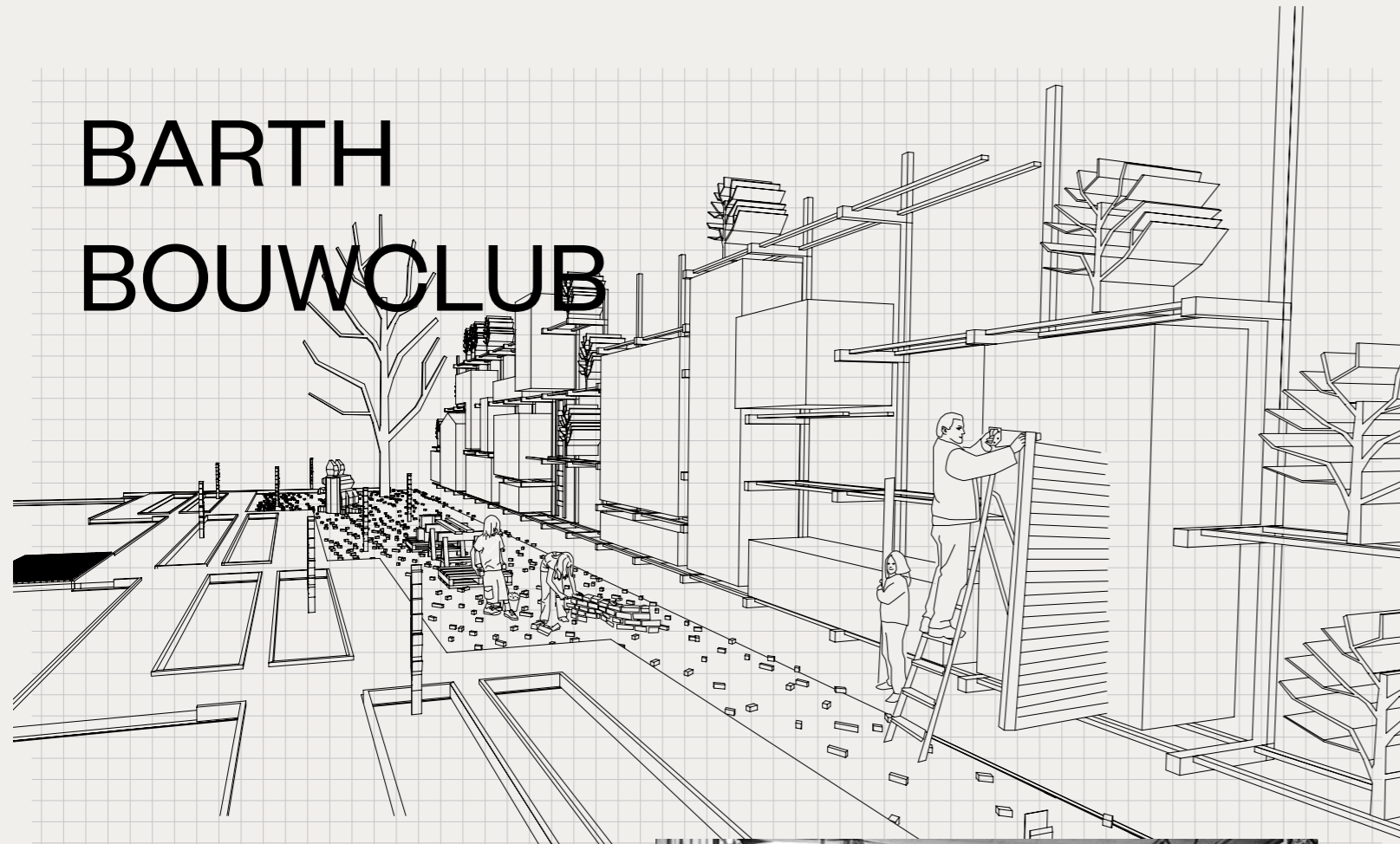
City Dog Adventure ontwikkeld door ontwerper Maartje Dros en een lokale Kynologen Club als onderdeel van het overkoepelende project Sunday Adventure Club (2007) van Ester van de Wiel.

MEERVOUDIG GEBRUIK

Welke functies kunnen er naast en door elkaar heen functioneren in een gebouwde entiteit? Sommige functies spelen tegelijkertijd af, andere na elkaar. Soms zijn de montages hard; een schietbaan ingekapseld in een begraafplaats. Soms zijn de montages harmonieus; een stadsboerderij met een groentestral. In Neukirchen - Vlyun (Duitsland) wordt een zorgfunctie gecombineerd met restaurant of zelfs een tattooshop.

BARTH BOUWCLUB

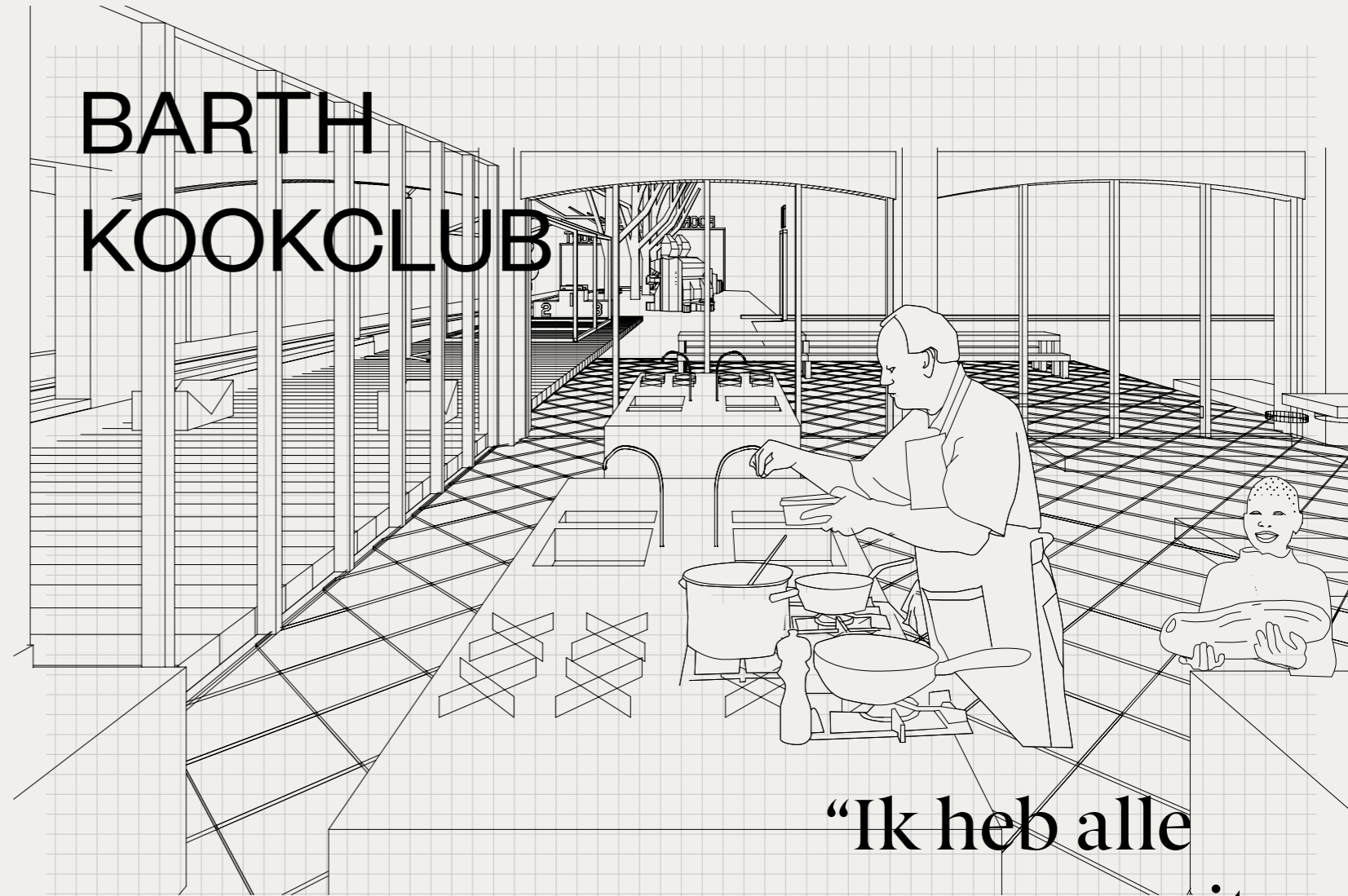
Metselen, timmeren, repareren, klussen en bouwen vormen de basis voor deze club. Hier starten de Barth Bouwclub en een gepassioneerde botenbouwer een uniek bouwproces. In een (tijdelijk) publieke werf maken ze ruimte voor een van de mooiste functionele ambachtelijke kunstvormen die nog bestaan, de houten botenbouw. Ze nodigen alle bouwlustigen uit hun hamer en zaag mee te nemen en samen uit één grote eikenboom een traditionele boot te bouwen. Elke dinsdag en donderdag wordt er van 10.00 tot 16.00 gebouwd. Spontane bezoekers zijn welkom maar je kunt je ook aanmelden om mee te bouwen. Aan het eind van het project, zal de sloep te water worden gelaten. Want een boot is pas een boot als hij vaart!

REF. PROJECT:
Werk 'het Blauwe Muurtje'
ontwikkeld door ontwerper
Pascal Leboucq en een lokale
botenbouwer als onderdeel
van het overkoepelende project
Sunday Adventure Club (2007)
van Ester van de Wiel.

Tekening van de 'Pauzeclub', een strategie waarbij de binnen- en buitenruimtes van een lagere school in de 'pauzetijd' ruimte bieden voor lokale clubs. Amsterdam, 2009. Studio Ester van de Wiel i.s.m. Gerda Zijlstra

BARTH KOOKCLUB

“Ik heb alle pannen eruit gedaan”.

De kookclub gebruikt de keuken van een bestaande instelling. De clubleden selecteren recepten, doen boodschappen, oogsten uit de moestuin en bereiden dan gezamenlijk de maaltijden. Schoolkinderen, bewoners en gasten worden uitgenodigd om te komen ontbijten, lunchen of dineren. De kookclub is op gezette tijden open en biedt dan een toegang tot de binnenplaats.

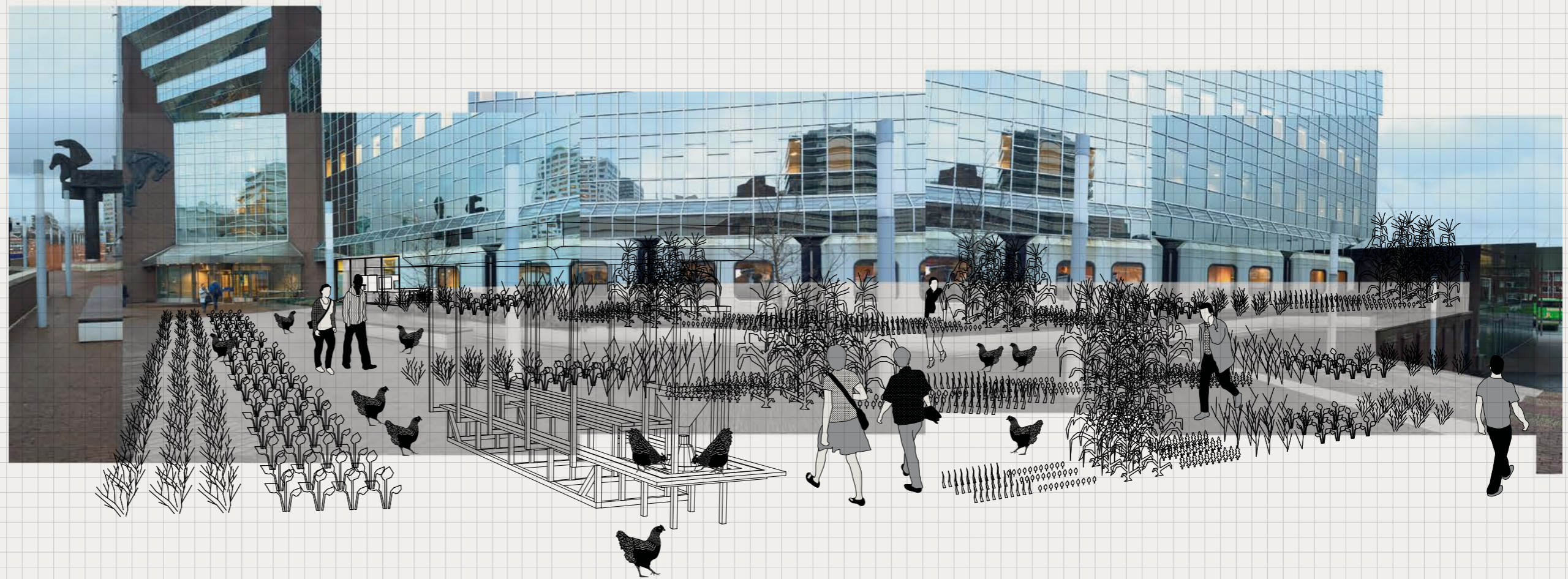
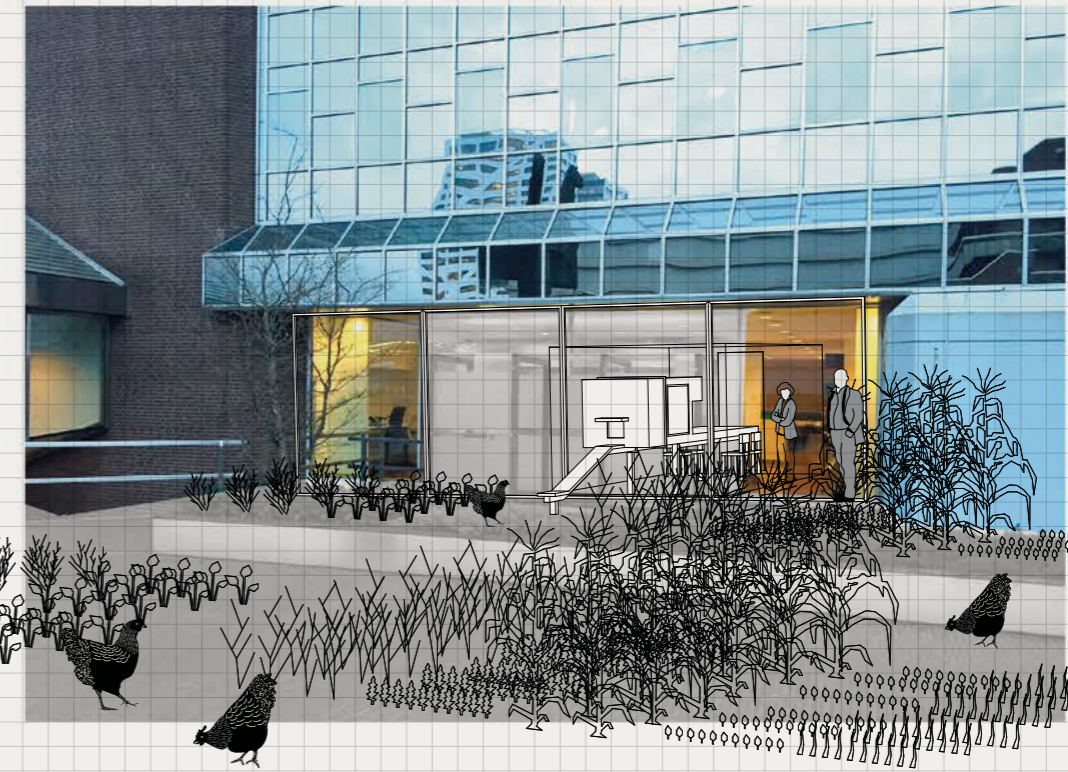
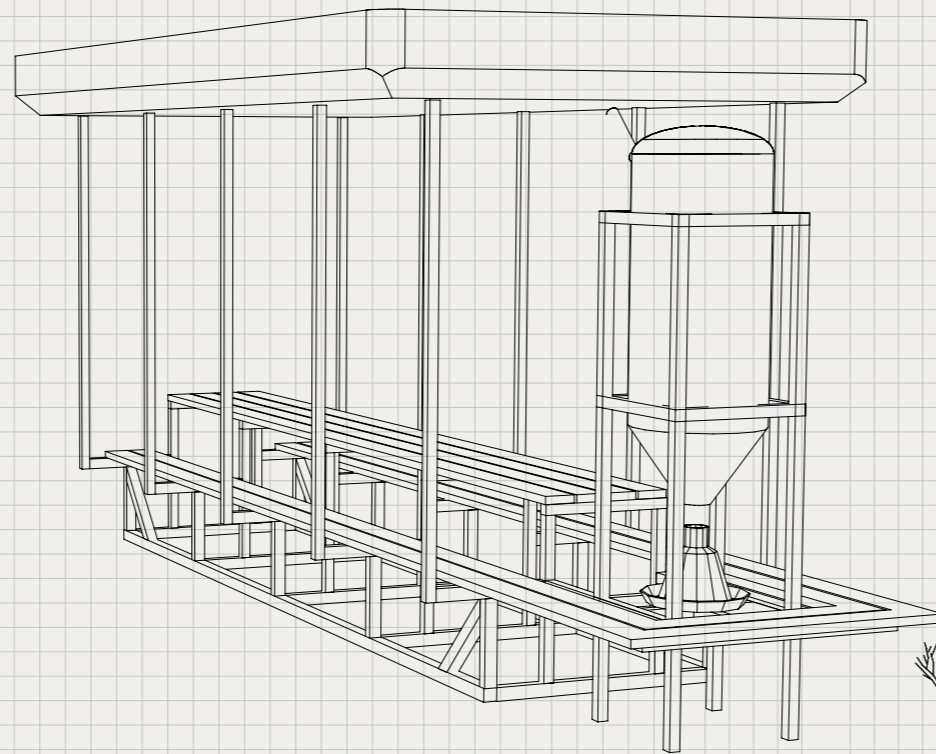

De mevrouw van Bartholomeus Gasthuis nummer 145 woont hier nu 3 jaar. Ze woonde voorheen in Noord Utrecht maar wilde meer in de binnenstad wonen. Ze heeft gekozen voor een huis met restaurant. Ze kookt niet meer maar eet elke avond met

haar man in het restaurant van het Bartholomeus Gasthuis. Ze hebben nog geen extra zorg nodig. Ze wonen en leven volledig zelfstandig.

BARTH KIPPENCLUB

Bij deze kippenclub gaat de kip unplugged. In een kippen-voer-tuin wordt al het voedsel dat de kippen nodig hebben leesbaar geproduceerd: granen, maïs, sla, gras, etc. in de juiste hoeveelheden. De paden zijn van schelpen en kiezels voor de benodigde kalk en maagkiesel. Het regenwater wordt opgevangen als drinkwater. De kippen zitten niet in een ren zitten maar krijgen een vrijer leven. Een 'beter leven' dier met ruim 5 sterren. De perfecte uitlooptuin voor een stadskip met een zandbad, boomstammen als insectensnackbar, gras om in te scharrelen en fruitbomen om onder te schuilen. In een van de gevels van het gebouw wordt een toegang gemaakt zodat de kippen binnen het ei als het ware naar de medewerkers komen brengen. Het nachthok waar de kippen slapen steekt daar door de gevel. Via een loopplank betreden de kippen het hok en daarmee het kantoorgebouw. Achterin zijn de leghokken waar de kippen hun ei leggen. Vanuit de binnenruimte, die hygiënisch met glas wordt afgeschermd, kunnen de eieren geraapt worden. Op de tafel waarop het nacht- en leghok gemonteerd zit, zijn minimale keukenfaciliteiten geplaatst zodat het ei ter plaatse bereid en geconsumeerd kan worden.

REF. PROJECT:
KIPPEN VOERTUIN

Schetsontwerp voor de oude entree van het hoofdgebouw van de Rabobank in Utrecht. 2016 door Studio Ester van de Wiel.

BARTH KIPPENCLUB

Om de kippen dagelijks te verzorgen wordt er een Kippenclub opgericht. Dit is al eerder met succes toegepast in de Tuinfabriek waar bewoners en werknemers volgens een wekelijks schema de kippen voeren, het nachthok schoonmaken, drinkwater bijvullen en als dank een aantal eitjes rapen. De kippenclub kan ook als kennisnetwerk van liefhebbers functioneren. Hiermee wordt het tweede doel van de Kippenclub bereikt namelijk de Stadskip in al haar kwaliteiten voor de stad te ondersteunen. De kip is in opkomst als stadsdier. Maar wat weten we eigenlijk van 'kippen houden'? De Kippenclub brengt startende en ervaren kippenhouders samen. De club verbindt pionierende stadse kippenhouders, ervaren fokkers, maar ook van lekkerbekken die wakker liggen van het perfect gepocheerde ei en het hanenoverschot graag oplossen met een mooie coq au vin.

“Ik zou zo graag kippen willen, maar mijn tuin is daar te klein voor.”

Clara woont twee straten van het Bartholomeus Gasthuis vandaan.

REF. PROJECT:
KIPPEN VOERTUIN
Schetsontwerp voor de oude entree van het hoofgebouw van de Rabobank in Utrecht. 2016 door Studio Ester van de Wiel.

CONCLUSIE

Door de kwaliteiten van de hofjes en het routenetwerk dat ze verbindt in te zetten als basis voor een Club van Clubs ontstaat er een netwerk van ontmoetingsplaatsen voor bewoners met gedeelde interesses. Binnen deze netwerken ontstaat er een alibi voor een meer zachte zorg gerelateerde vraag.

Het Bartholomeus Gasthuis kan daaraan bijdragen door nieuwe knooppunten in het routenetwerk te maken, de ruimte te programmeren, het publieke domein te beheren en missing links op te lossen.

Barth voor de buurt

HET GEBOUW

Wies Harmeling & Meintje Delisse

Het Bartholomeus Gasthuis zoekt aansluiting met mensen in de wijk, maar toch is de drempel om even binnen te lopen voor velen nog hoog. Interieurarchitect Wies Harmeling en architect Meintje Delisse onderzochten hoe je die drempel kunt verlagen als je kijkt naar de inrichting van het gebouw en het programma. Wat heeft het Gasthuis ruimtelijk en programmatisch nodig om er niet alleen te zijn voor de eigen bewoners maar ook voor mensen uit de buurt die wel wat hulp of aandacht kunnen gebruiken? Harmeling en Delisse stellen een aantal ingrepen voor om het Bartholomeus Gasthuis uitnodigender maken voor een grotere groep mensen.

BARTH VOOR DE BUURT

GRADUELE OVERGANG

Het Bartholomeus Gasthuis is een bolwerk van kennis over ouder worden. Aangezien iedereen dat uiteindelijk wordt, kunnen alle buurtbewoners hun voordeel doen met die kennis. Daarom wil het Gasthuis haar deuren openen naar de wijk, mensen uitnodigen om binnen te lopen voor een kop koffie en een praatje en zingeving te bieden. Niet alleen om hun sociale netwerk te versterken, maar ook om te anticiperen op het ouder worden en erachter te

komen of iemand wellicht al wat hulp kan gebruiken. De overgang van zelfstandig thuis wonen naar opgenomen worden in een verpleegzorghuis is nu nog heel abrupt en hard. Het Gasthuis wil een meer graduele overgang creëren. Door de zorg voor elkaar veel laagdrempeliger te maken, worden overgangen aanmerkelijk verzacht, wat het ouder worden er uiteindelijk prettiger op maakt. Het Gasthuis wil een plek zijn waar iedereen welkom is: niet alleen ouderen in de wijk, maar iedereen die wat hulp of aandacht kan gebruiken.

Toch is voor velen de drempel om binnen te lopen nu nog te hoog. Interieurarchitect Wies Harmeling en architect Meintje Delisse hebben onderzocht hoe je die drempel kunt verlagen als je kijkt naar de inrichting en organisatie van het gebouw en het programma. Wat heeft het Gasthuis ruimtelijk en programmatisch nodig om er niet alleen te zijn voor de eigen bewoners maar ook voor mensen uit de buurt? Wat zijn de mogelijkheden van dit gebouw en deze locatie voor een bredere doelgroep? Wat zou het Bartholomeus Gasthuis de binnenstadbewoner aan welkome extra's kunnen bieden?

Harmeling en Delisse benaderen deze vragen vanuit een architectonisch perspectief om verder in dit hoofdstuk een aantal ingrepen in en om het gebouw te kunnen voorstellen die de uitstraling kunnen veranderen. Het streven is een imagoverandering van een verpleegzorghuis met een verzorgingshuiskarakter naar een hybride instelling met meerdere gezichten; van een verpleegzorghuis voor een selecte groep ouderen naar een organisatie die er is voor iedereen in de buurt die behoefte heeft aan zingeving of een steuntje in de rug.

Het Bartholomeus Gasthuis wil een plek zijn waar iedereen welkom is: niet alleen ouderen in de wijk, maar iedereen die wat hulp of aandacht kan gebruiken.

Salus, Bij Barth en het Atelier hebben de potentie nieuwe etalages van het Bartholomeus te vormen en zo los te komen van het stigma dat aan ouderenhuisen hangt.

IMAGO

Bij rondvraag in de buurt bleek dat het Bartholomeus Gasthuis met een imagoprobleem kampt. Hoewel het in feite allang niet meer zo is, wordt het als vrij 'elitair' en 'voor demente mensen' gezien. Het Gasthuis heeft er programmatisch al veel aan gedaan heeft om zich op een veel breder publiek te richten: naast het verpleegzorghuis voor een select publiek, heeft het ook een wellnesscentrum (Salus) dat in feite toegankelijk is voor iedereen, een Atelier dat men wil openstellen voor kunstenaars uit de buurt en een café (Bij Barth) waar iedereen welkom

is. Door aan het imago van het Gasthuis te werken, maar ook aan de negatieve stereotypering van ouderen die eigen is aan onze cultuur, kan een nog bredere doelgroep bereikt worden.

Eerdere studies wijzen uit dat mensen die positiever denken over ouder worden, de neiging hebben om beter voor zichzelf te zorgen, meer aan preventie te doen en beter te eten. Iets doen aan de beeldvorming over ouder worden past daarom bij preventieve gezondheidszorg. Het Gasthuis gaat daarin mee: het wil een positieve uitstraling hebben als uitnodigende plek voor mensen uit de buurt die behoefte hebben aan zingeving of

(tijdelijk) hulp nodig hebben. Zij willen die mensen qua programmering niet betuttelen maar uitdagen – om de interactie aan te gaan met anderen op hun eigen niveau en om zo vitaal mogelijk te blijven. Wat kan het Gasthuis op locatie doen om aantrekkelijker te worden voor mensen uit de buurt?

GRENZEN VERLEGGEN

Het Bartholomeus Gasthuis is één gebouw met één vaste entree: alle verschillende functies en programma's bevinden zich onder één dak. Dat draagt ertoe

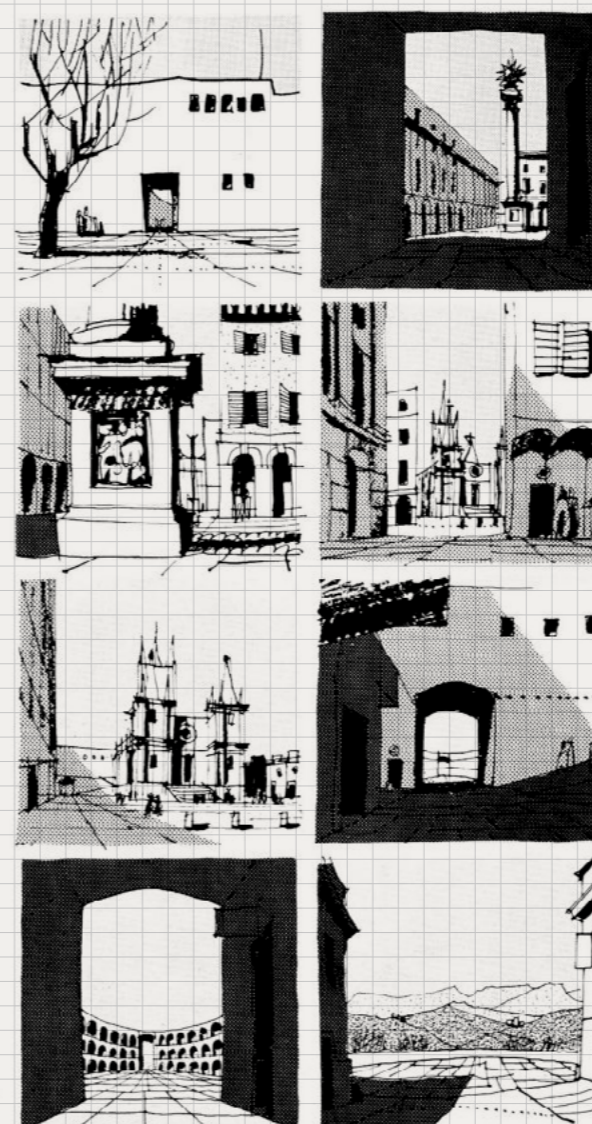
bij dat buurtbewoners alles ook over één kam scheren. De algemene indruk bij veel mensen is dat wat daar gebeurt is bedoeld voor hulpbehoevende bejaarden en daar willen ze zichzelf niet mee associëren. De huidige inrichting en interne routing van het gebouw en het versnipperde programma helpen niet om van dat stigma af te komen, stellen Delisse en Harmeling. Dat zit hem voor een groot deel in de ontsluiting van Salus, Bij Barth en het Atelier. De hoofdentree is weliswaar vrij toegankelijk, je

kunt er gewoon binnenlopen, maar de toegangswegen erachter zijn weinig uitnodigend. Het café Bij Barth is versmolten met de gang en mist daardoor een duidelijke begrenzing. En het Atelier zit op de tweede verdieping en is daardoor lastig te vinden. De geplande verhuizing naar de eerste verdieping lost dit volgens Delisse en Harmeling niet op. Ook die locaties liggen niet duidelijk in het zicht.

Met behulp van de onderzoeksmethodes 'snapshot envelop' en 'place observation'

heeft Wies Harmeling alle obstakels of 'grenzen' vastgelegd die je als bezoeker in het gebouw tegenkomt als je je door het gebouw beweegt. Ondertussen analyseerde Meintje Delisse met de 'time mapping' methode het activiteitenprogramma in het gebouw. Uit deze analyses komt naar voren dat het gebouw en het programma met relatief eenvoudige ingrepen beter ontsloten kunnen worden.

Door in plaats van één centrale entree vier entrees te maken, ontstaan nieuwe kansen en crossovers met de aanliggende straten.

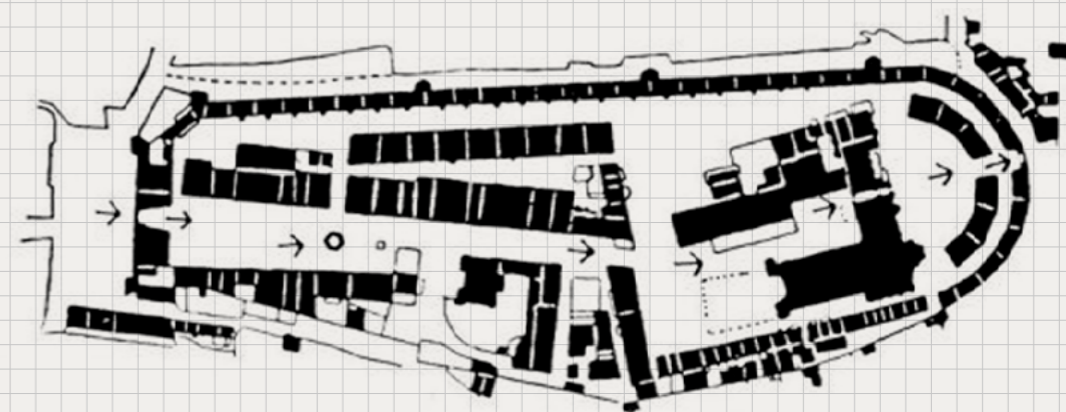
Door het inzetten van een methodieken als 'snapshot envelope' en 'place observation' wordt er meer grip verkregen op de ervaren toegankelijkheid, leesbaarheid, materialisering, begrenzing en sfeer van de ruimtes.

SNAPSHOT ENVELOPE

methodiek van Gordon Cullen gebaseerd op het in kaart brengen van de massa en leegte in een ruimte. De proporties van de ruimte en de manier waarop deze zich fysiek manifesteert typeert de wijze waarop de ruimte zich ontvouwt. De envelope definieert de interactie van de ruimte met zijn context en rol die deze vervult in de beleving en waardering van de aaneenschakeling van ruimtes.

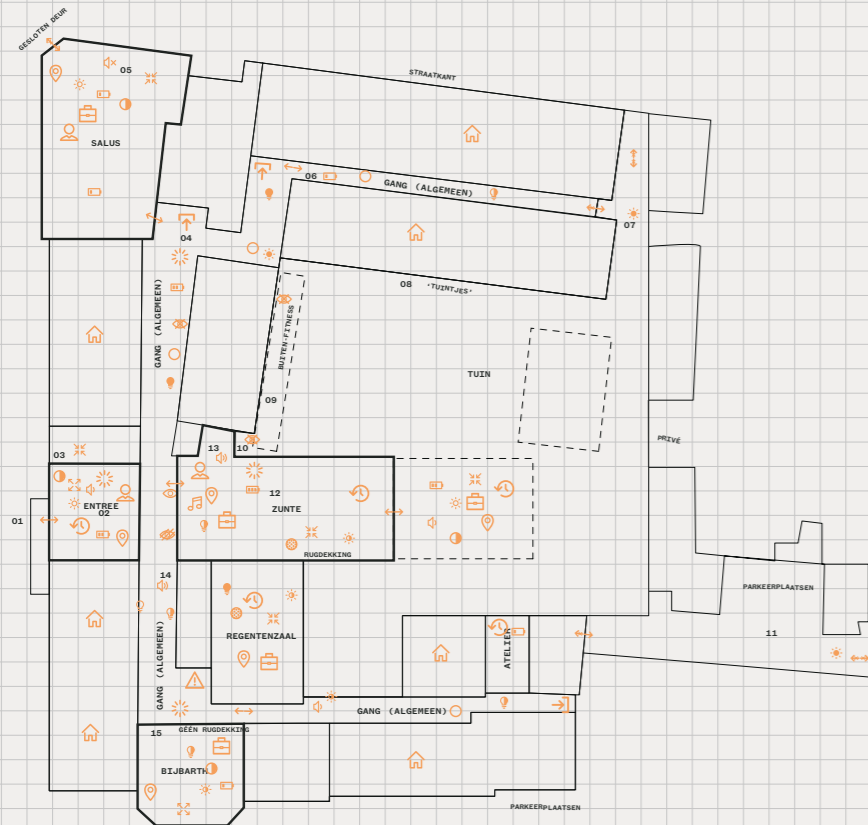
PLACE OBSERVATION

Place observation richt zich op de impressie van de ruimte waar de onderzoeker zicht op heeft. Deze impressie wordt vastgesteld door de karakteristieken van de ruimte, materialisatie en atmosfeer. Daarnaast zijn de mensen die zich door de ruimte bewegen een belangrijke factor in deze observatie.

Gordon Cullen, 'The concise townscape', 1961.

OBSERVATIERESULTATEN GRENZEN

KWALITEITEN PER RUIMTE

- observatiepunt
- ervaren grens (fysiek of zintuiglijk)
- - - gelopen route

- 📍 oriëntatiepunt
- ☀️ publiek (vrij toegankelijk)
- 🏠 privé/woningen
- 📬 bemande post
- 🕒 tijdsvariabel
- ⚠️ gevaarlijke plek
- 🎵 muziek
- ➡️ oriëntatie naar binnen gericht
- ➡️ oriëntatie naar buiten gericht
- 🚪 doodlopende gang
- 🏢 commerciële ruimte
- 🚪 keuzevrijheid
- ☀️ ☀️ ☀️ daglicht
- 💡 kunstlicht
- 👁️ transparantie
- 🗨️ contrast
- 🔊 geluid
- 👉 beweging/activiteit
- 🚪 open/gesloten deuren

OBSERVATIES GEMAAKT TIJDENS HET AFLEGGEN VAN DE ROUTE

01. Entreegebied oogt gesloten, veel 'obstakels' om binnen te komen. schuifdeur gaat vrij langzaam open.
02. In de ontvangsthall zijn er veel keuzemogelijkheden. ruimte is hoog en licht. mensen zitten (individueel) en kijken rond. In het entreegebied zitten lijkt anoniemer dan in het restaurant. op afstand lekker alles kunnen bekijken, zonder ongewenst contact het is een prettige ruimte.
03. Winkeldeur is open. Zicht op de functie is slecht. Lastig hierdoor te bepalen voor wie deze winkel bedoeld is.
04. Weinig visueel contrast, laag plafond, gang geeft geen zicht op einde. Spreekkamer vrij donker en gesloten, deuren in zelfde kleur als de wanden, donkere vloer.
05. Linksaf naar de wellness. Materiaal op de vloer verandert. Een dame zit rustig te wachten, verder is het rustig. Kruipdoor-sluip-door met kleine kamertjes waar behandelingen worden gegeven. De kapsalon is niet in gebruik, het is een stille, maar zeer lichte en aangename ruimte.
06. De deur naar de woningen op de begane grond is open, maar ziet er gesloten en privé uit. Het is een logistieke ruimte voor verzorgend personeel. Er wordt altijd bij bewoners aangebeld alvorens de ruimte te betreden. Vaak komt bezoek op afspraak.
07. Einde van de interne gang, deur naar buiten, opent naar een zijde. Eenmaal buiten, kan je alleen met sleutel naar binnen. Buiten een stevig hek, gesloten, met scherpe punten bovenaan. Waarschijnlijk tegen insluipers. Oogt verboden en gesloten.
08. Stoep voelt als semi-privéruimte, als het erf van bewoners op de begane grond
09. Loop tegen een geblindeerde wand, hierachter keuken en linnenkamer. Buiten staan fitnessstoestellen.
10. Transparant glas, maar geen doorkijkmogelijkheid.
11. Grote doorgang, oogt als 'achterkant'. De Rolpoort is met sleutel te openen.
12. Duidelijke tweedeling in het gebruik, mensen zitten voornamelijk aan de kant van de ramen. Zunte is rumoerig, gezellig, constant bemenst, er klinkt klassieke muziek, de gesprekken zijn verstaanbaar aan andere tafels.
13. Belletje van de kassa en keukengeluiden zijn sterk aanwezig.
14. Vrij sterke geluidsoverdracht van entree de gang in.
15. Bij Barth is niet bemand. Geen duidelijk overgang van gang naar afgebakende ruimte. Het plafond loopt door, geen akoestische afscheiding tussen gang en 'café'. Prachtige rustige plek met geweldige zichtlijn naar buiten. Deur naar buiten is op slot.

(1-24) Snapshots gemaakt tijdens het afleggen van de route. Foto's zijn genomen op het moment dat er (gevoelsmatig) een nieuwe ruimte wordt betreden. Dit hoeft niet per definitie een deur te zijn, maar kan ook op basis van licht, geluid, geur, temperatuur bepaald worden.

EEN OPEN GEBOUW

Salus, Bij Barth en het Atelier hebben de potentie nieuwe etalages van het Bartholomeus Gasthuis te vormen en zo los te komen van het stigma dat aan ouderenhuisen hangt. Maar deze functies en activiteiten liggen nu nog vrij opgesloten in het gebouw en zijn daardoor meer gericht op de bewoner van het Gasthuis. In het onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen naar binnen gekeerde functies en naar buiten gerichte functies: belangrijk om die naar buiten gerichte functies dan ook zichtbaar achter de gevel te plaatsen. Door ze op deze plek tevens een eigen karakter te geven, met een eigen 'etalage' en een eigen voordeur, week je ze los van het imago van het verpleegzorghuis, zonder de verbinding ermee te verliezen.

Het 'opengooien' gebeurt letterlijk met het veranderen van drie al bestaande openingen in drie nieuwe entrees voor Salus, Bij Barth en het Atelier in aanvulling op de huidige centrale

entree. Vier ingangen met elk een eigen open karakter en een speciaal ontworpen aansluiting op de omgeving kunnen nieuwe gebruikers binnenhalen.

Door het Bartholomeus Gasthuis letterlijk binnenstebuiten te keren, kun je zo een nieuw beeld neerzetten, dat meer mensen aanspreekt en hen uitnodigt van de geboden faciliteiten gebruik te maken.

EEN AANTREKKE-
LIJK EN HELDER
PROGRAMMA

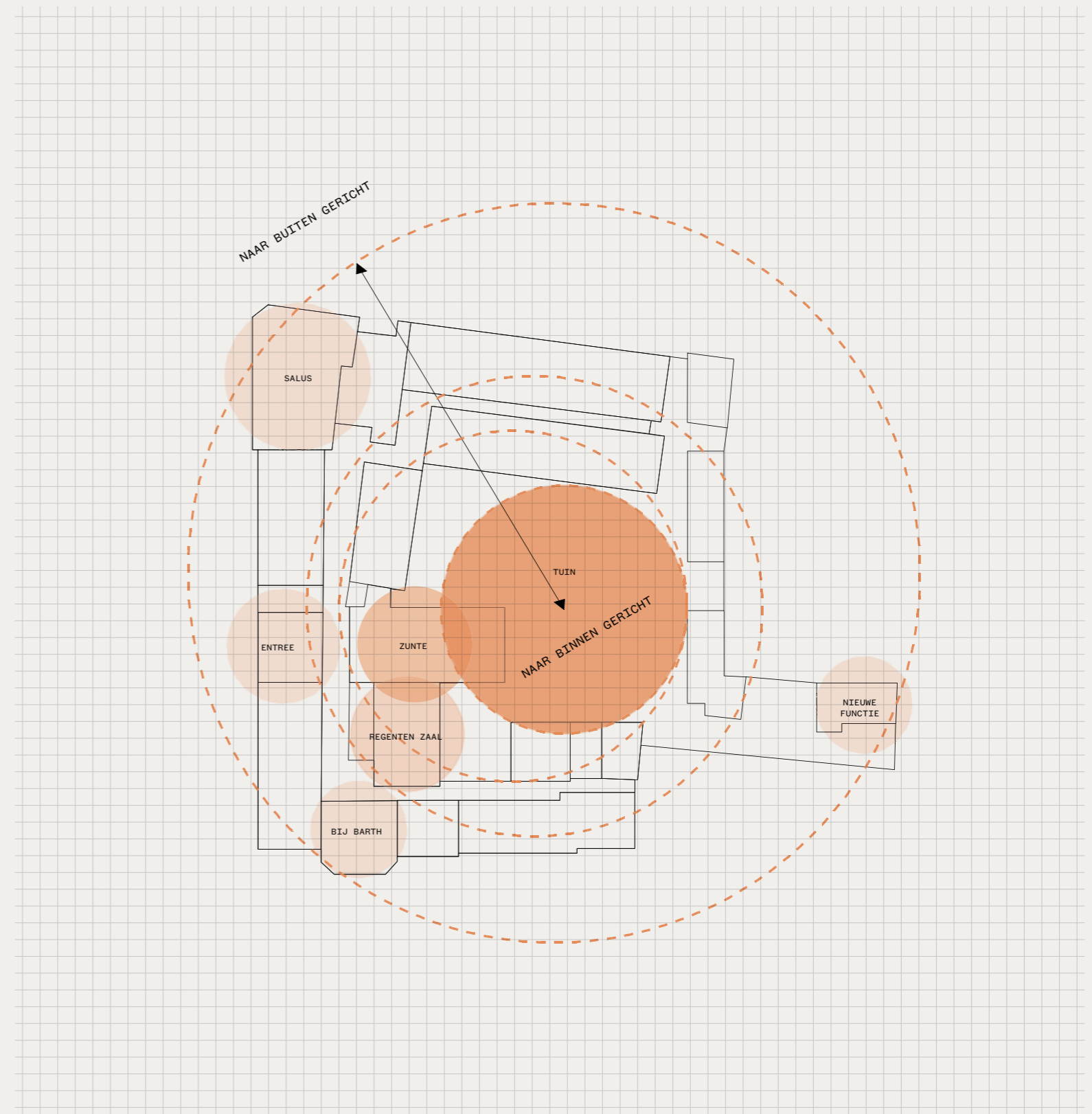
Het binnenstebuiten keren gaat niet alleen om het fysieke gebouw en de looproutes, maar ook over alles wat er binnen wordt georganiseerd. Meintje Delisse maakte met behulp van 'time mapping' een 24-uurs schema dat alle activiteiten weergeeft op basis van tijd en ruimte. Daarin valt bijvoorbeeld op dat er geen vaste plek is voor sport- of bewegingslessen. Of dat deelnemers aan de ochtendyoga na afloop geen thee kunnen gaan drinken bij restaurant Zunte, dit

is dan nog gesloten. En dat ook pas de tuin goed toegankelijk wordt wanneer het restaurant open gaat.

De belangrijkste conclusie die uit het schema kan worden getrokken is dat het weinig houvast biedt en er regelmatig ruimtes leeg of ontoegankelijk zijn voor zowel bewoners als ouderen van buitenaf. Om aantrekkelijk te zijn voor mensen van buitenaf, zal het programma mee moeten lopen met het ritme van de stad, stelt Delisse. Als je kijkt naar vergelijkbare functies in de buurt, valt op dat daar veel meer continuïteit in zit: mensen weten in de stad wanneer de nagelstudio open is, wanneer ze naar yogales kunnen en wanneer het gezellig is in het café voor een kop koffie. In het Bartholomeus Gasthuis zou dezelfde continuïteit, helderheid en intensiviteit wenselijk zijn.

Om te laten zien hoe het kan werken, hebben Harmeling en Delisse voor Salus, Bij Barth en het Atelier een aantal aantrekkelijke nieuwe functies bedacht, die nieuwe aanloop met zich meebrengen. Salus kan een badhuis, herenkaper, pedicurestudio of yogastudio zijn; Bij Barth een buurtkamer, waar je een kookclub kunt houden, een spelletjesavond, een filmavond aan het water of gewoon anderen ontmoeten zonder verplicht een consumptie te moeten afnemen. En het Atelier bijvoorbeeld een werkruimte voor gepensioneerde meesterschilders, met buiten maandelijks een boekenruilmarkt en schilderssessies of concerten in de tuin.

Het binnenstebuiten keren gaat niet alleen om het fysieke gebouw en de looproutes, maar ook over alles wat er binnen wordt georganiseerd.

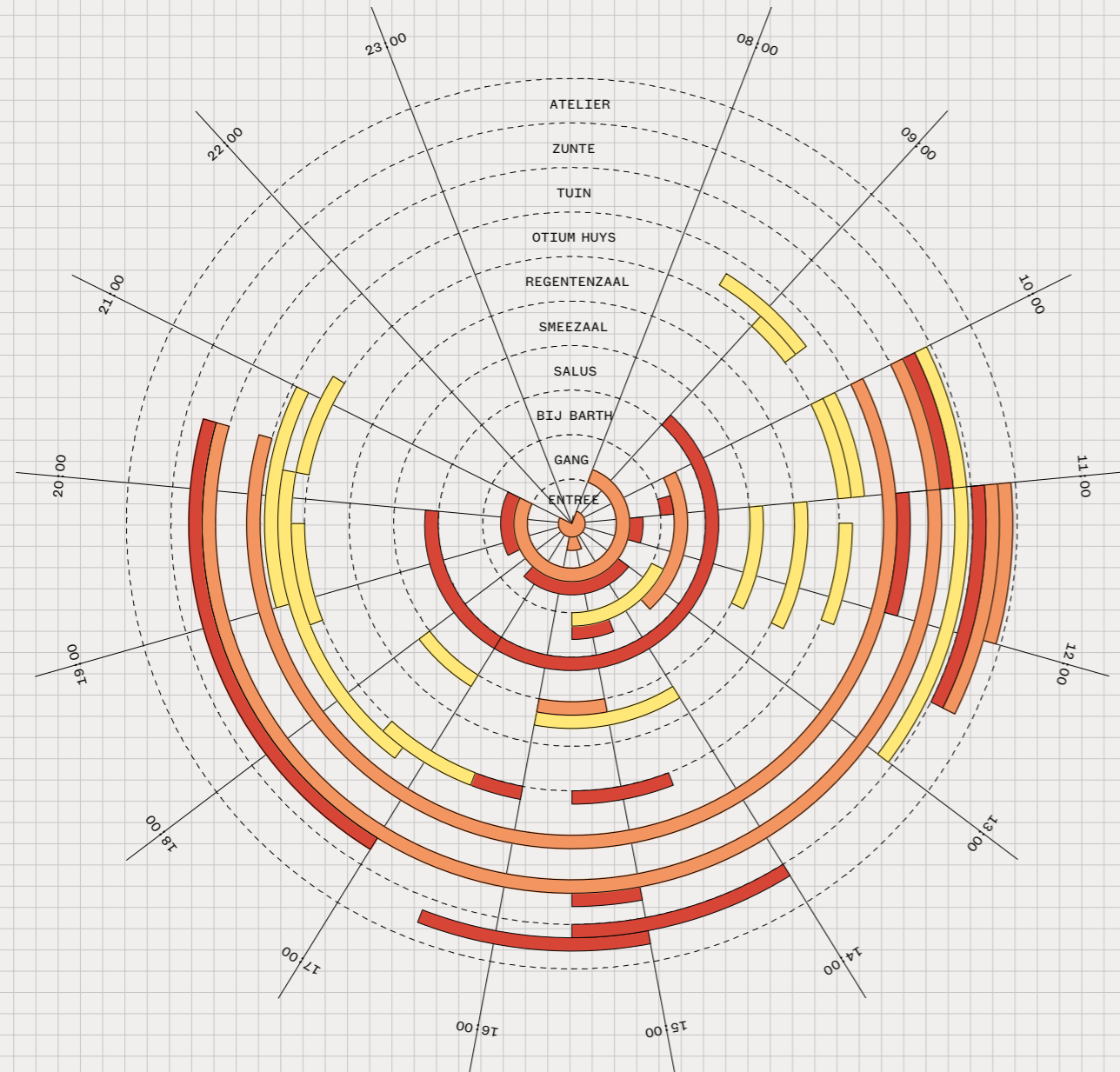

In de huidige programmatische organisatie van het Bartholomeus Gasthuis bestaat een discrepantie tussen welke functies 'naar buiten' georiënteerd willen zijn, en of ze zich daadwerkelijk ook op een plek bevinden waar ze zich 'naar buiten' oriënteren. Door een relatief eenvoudige wisseling in positionering van functies en toegankelijkheid in gebruik, kan de logistieke oriëntatie van het gebouw en het programma beter op elkaar aangesloten worden. Dit versterkt de toegankelijkheid en zichtbaarheid, en verlaagd

de fysieke drempels. Er zijn vier concrete plekken waar het programma zich naar buiten kan oriënteren door deze plekken als (nieuwe) toegang te gebruiken. De bestaande entree, bij Barth, Salus en de poort bij de bestaande woning. De bestaande woning zou daarvoor op de begane grond een publieke functie moeten krijgen. Het gebouw gaat hiermee binnenstebuiten. Door de interne ontsluiting te begrenzen en de externe ontsluiting te openen, presenteert het gebouw zich naar de buurt.

TIMEMAPPING #1

24-UURS PROGRAMMERING BARTHOLOMEUS GASTHUIS

ONDERZOEK NAAR DE STRUCTUUR VAN HET ACTIVITEITEN-PROGRAMMA IN RELATIE TOT TIJDSTIP, RUITES EN GEBRUIKER

Om meer grip te krijgen op de samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen, de gebruiksintensiteit van de ruimtes, het gebruik in relatie tot de verschillende doelgroepen en de tijdstromingen is deze analyse-methodiek toegepast.

TIMEMAPPING

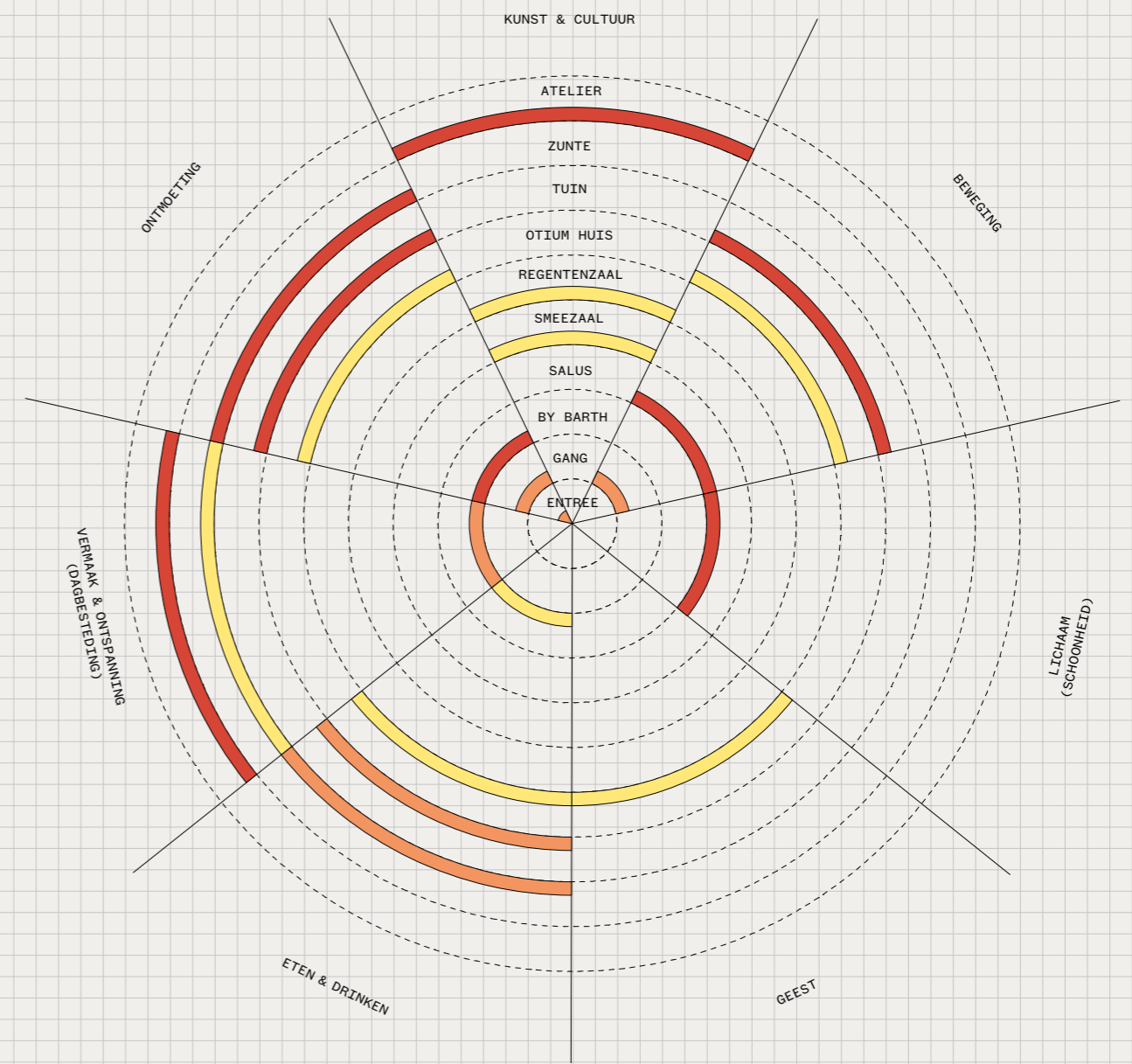
Onderzoek naar de structuur van het activiteitenprogramma in relatie tot tijdstip, ruimtes en gebruiker Om meer grip te krijgen op de samenhang tussen de verschillende

programmaonderdelen, de gebruiksintensiteit van de ruimtes, het gebruik in relatie tot de verschillende doelgroepen en de tijdstromingen is deze analyse-methodiek toegepast. Timemapping is een methodiek waarbij activiteiten, de ruimtes waar de activiteiten plaatsvinden en de gebruikers in relatie tot tijd worden geanalyseerd. Als basis voor de tijdsanalyse zijn '24-uur' en 'de week' genomen.

De programmatische invulling is gebaseerd op een willekeurig activiteitenprogramma van het Bartholomeus Gasthuis bestaande uit: wekelijkse activiteiten, dagelijkse activiteiten, activiteiten voor de bewoners en activiteiten voor de buurt/stad. De activiteiten zijn gecategoriseerd aan de hand van een aantal thema's: lichaam & geest, eten & drinken, ontmoeten & vieren, kunst & cultuur etc. Alle activiteiten zijn in de gekleurde balken weergegeven. In de ringen staan de

TIMEMAPPING #2

PROGRAMMERING PER CATEGORIE

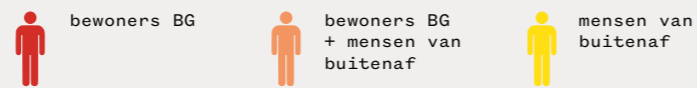
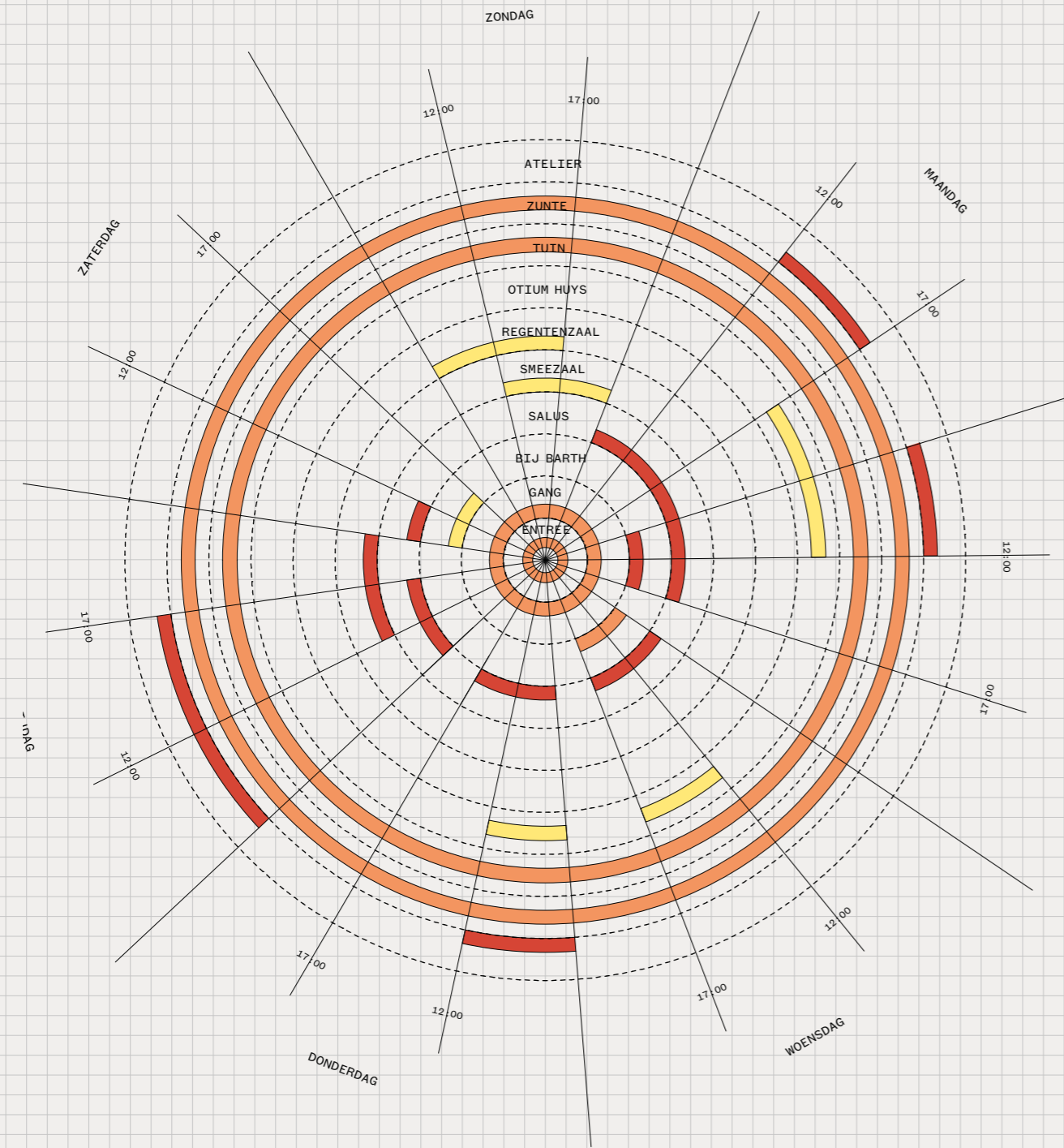

verschillende ruimtes waar de activiteiten analyses te toetsen is er ook een tijdsanalyse gemaakt van een vergelijkbaar programma elders in de stad.

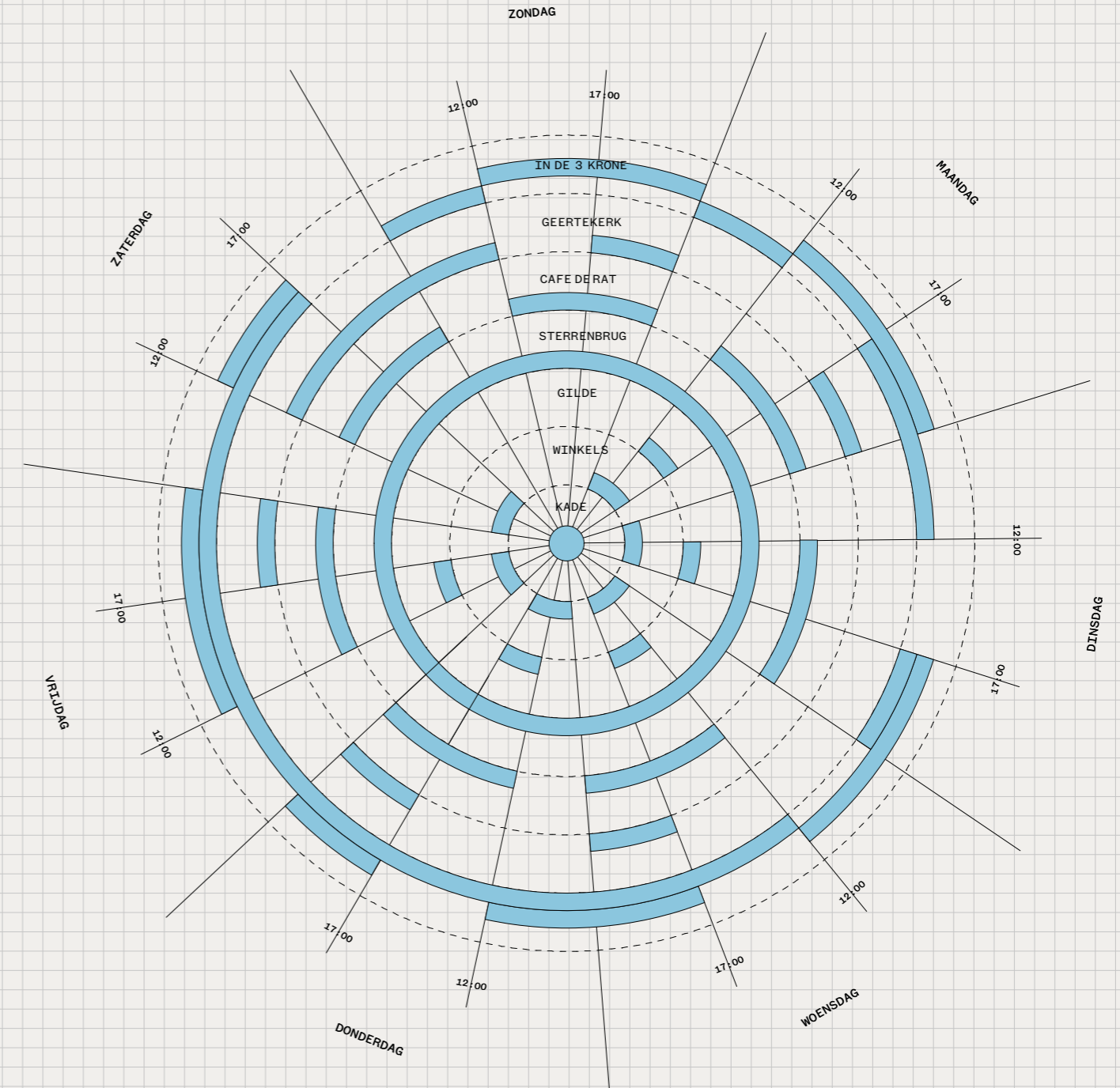
Bij het andere deel is 'de ruimte' als basis genomen, met daarbij aangevuld een overzicht van waar deze ruimten zich in het gebouw bevinden. Door de ritmiek en de open gaten in de schema's te analyseren, kunnen er conclusies worden geformuleerd. Waar is sterke concentratie te herkennen en waar is ruimte voor mogelijkheden?

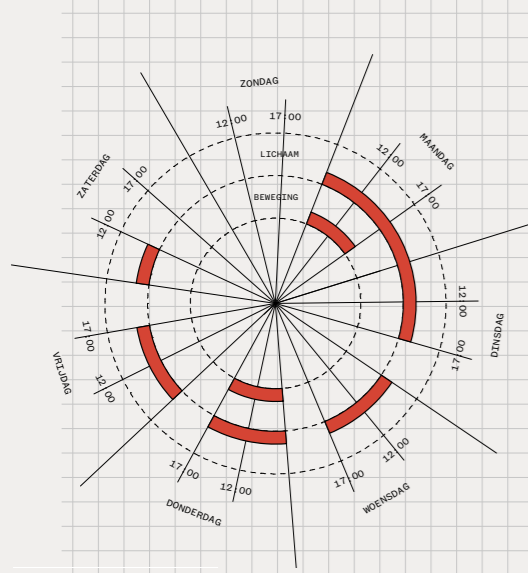
- bewoners BG
- bewoners BG + mensen van buitenaf
- mensen van buitenaf

TIMEMAPPING #3
WEEKPROGRAMMERING BARTHOLOMEUS GASTHUIS

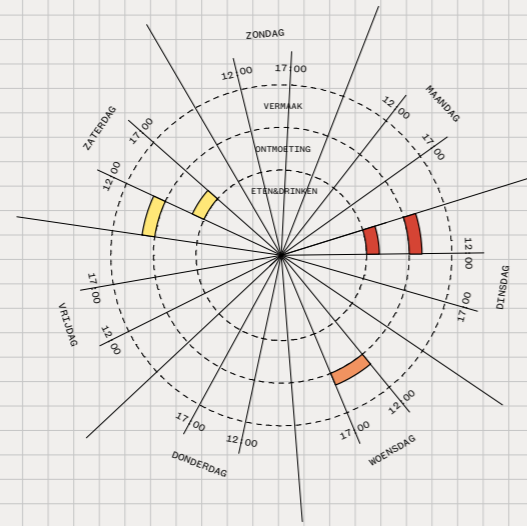

TIMEMAPPING #4
WEEKPROGRAMMERING AANBOD IN DE BUURT

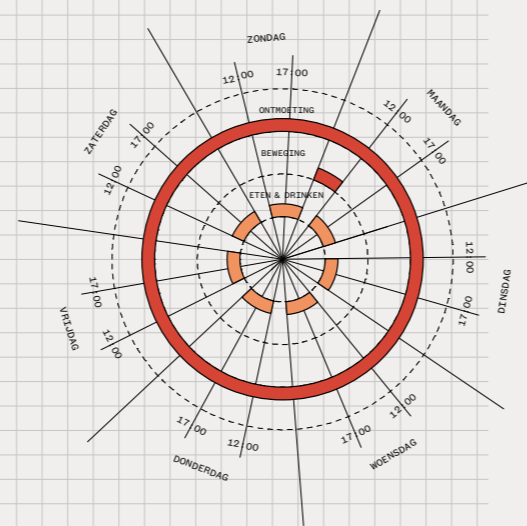

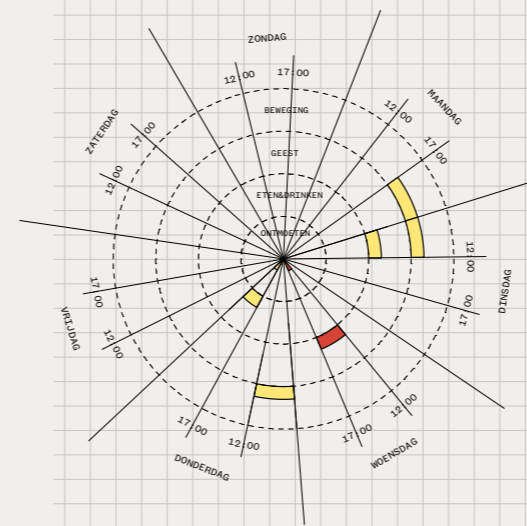
1.A activiteiten Salus

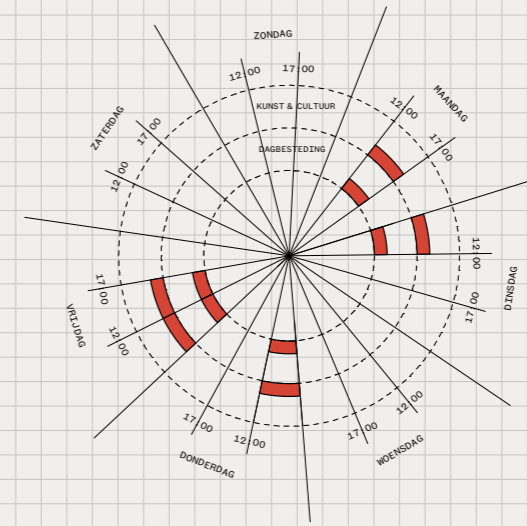
2.A activiteiten Bij Barth

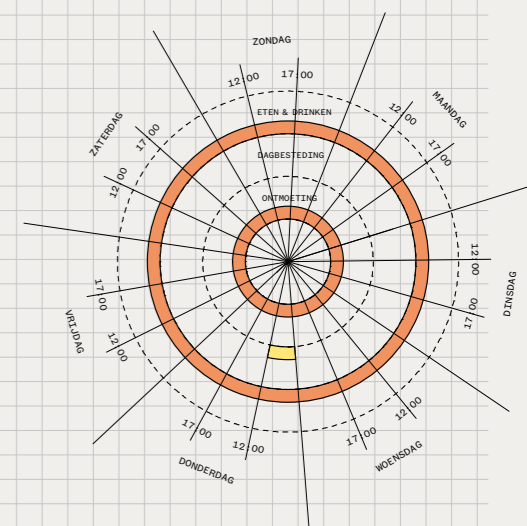
3.A activiteiten Tuin

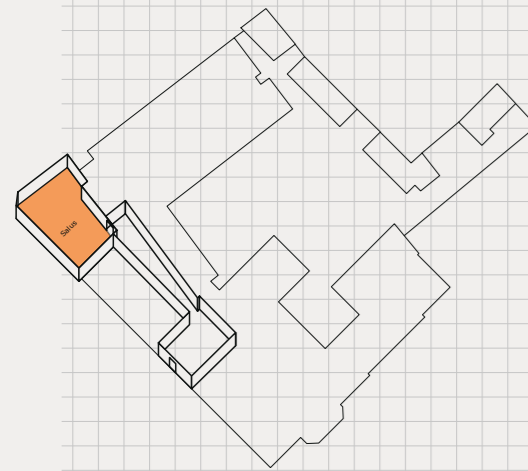
4.A activiteiten Otium Huys

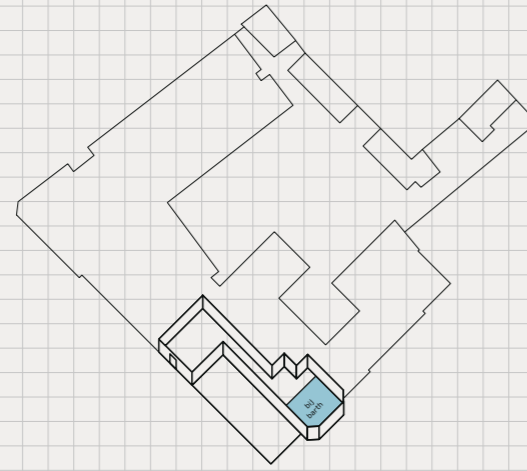
5.A activiteiten Atelier

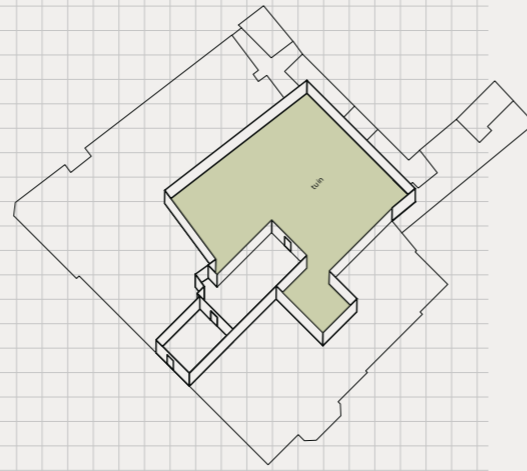
6.A activiteiten Zunte

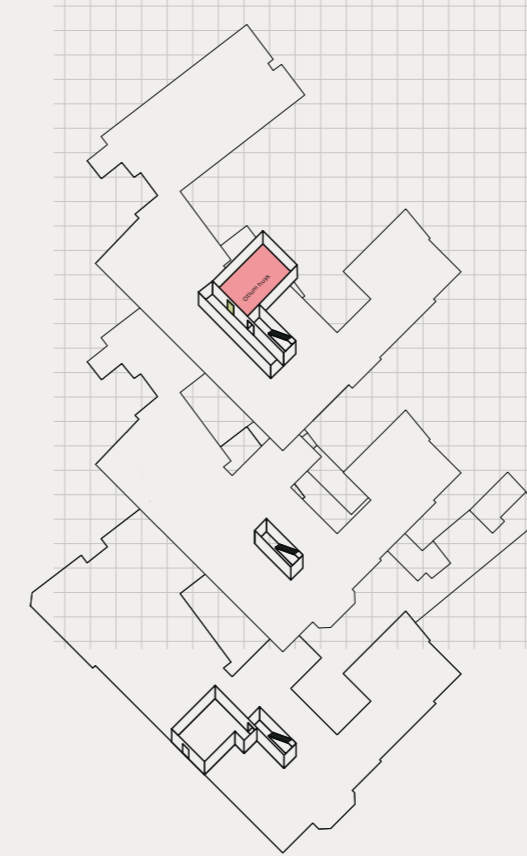
1.B situering Salus

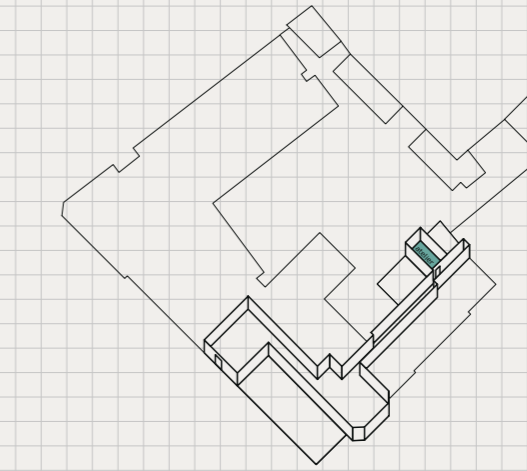
2.B situering Bij Barth

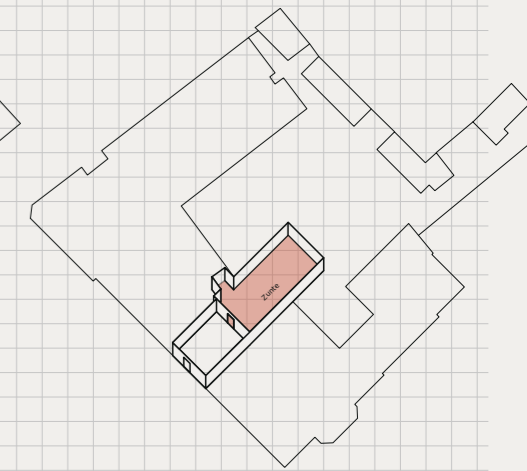
3.B situering Tuin

4.B situering Otium Huys

5.B situering Atelier

6.B situering Zunte

BEVINDINGEN

- De weekprogrammering van de activiteiten in de buurt hebben een heldere structuur van continuïteit en intensiteit.
- De 24-uurs-programmering van het Bartholomeus Gasthuis kent een continuïteit. Dit wil zeggen dat er een goede variatie aan aanbod is op verschillende momenten van de dag. De weekprogrammering kent daarentegen veel open gaten, wat betekent dat de intensiteit laag is.
- De lichaam & geest-programmering is specifiek geprogrammeerd in één ruimte, terwijl de andere thema's zich verspreiden over het gebouw.
- In theorie heeft Salus een goede invulling wat betreft tijd, activiteit en ruimte. Deze sluit goed aan bij het karakter van de ruimte. In praktijk blijkt Salus voornamelijk open te zijn op af-

spraak. Salus richt zich daarmee vooral op de bewoners van Gasthuis en minder op de loop van buiten.

- Bij Barth is vrijwel ongeprogrammeerd en heeft daarmee veel ruimte voor 'spontane' invulling. In praktijk is bij Barth vaak leeg.
- De tuin werkt goed als 'open ruimte' voor Gasthuis-bewoners. Mensen van buitenaf gebruiken de tuin voornamelijk i.c.m. eten bij Zunte, maar niet als ontmoetings- of ontspanningsplek, omdat de tuin alleen toegankelijk voor gebruikers van buitenaf wanneer Zunte geopend is.
- Het Otium Huys is nog weinig geprogrammeerd en vooral gericht op gebruikers van buiten het gasthuis. Deze ruimte biedt, gezien de ligging, veel meer kansen voor de bewoners van het Bartholomeus.

- Het Atelier is weinig geprogrammeerd, waardoor het een ontoegankelijke ruimte wordt. Om het Atelier te laten functioneren, moet het open karakter veel meer versterkt worden. Herpositionering van het Atelier is gewenst om ook gebruikers van buiten het Gasthuis te ontvangen.
- Brasserie Zunte is goed toegankelijk in tijd. In activiteit en gebruiker zouden er specifiekere keuzes gemaakt kunnen worden. Zoals méér dagbestedings-momenten of totaal geen dagbesteding.
- Mensen die ochtendyoga volgen kunnen na afloop geen thee drinken bij Brasserie Zunte, deze is dan nog gesloten.

CONCLUSIE

Veel ruimtes in het Bartholomeus Gasthuis zijn 'leeg' of 'ontoegankelijk' gedurende de dag. Om aantrekkelijk en herkenbaar te zijn voor mensen van buiten af, zouden de tijdschema's meer synchroon moeten lopen aan de ritmie van de stad. Door intensiever ruimtegebruik, specifieke thematische keuze van programmaonderdelen en continuïteit, kunnen de activiteiten in het Gasthuis aantrekkelijker worden gemaakt voor zijn gebruikers.

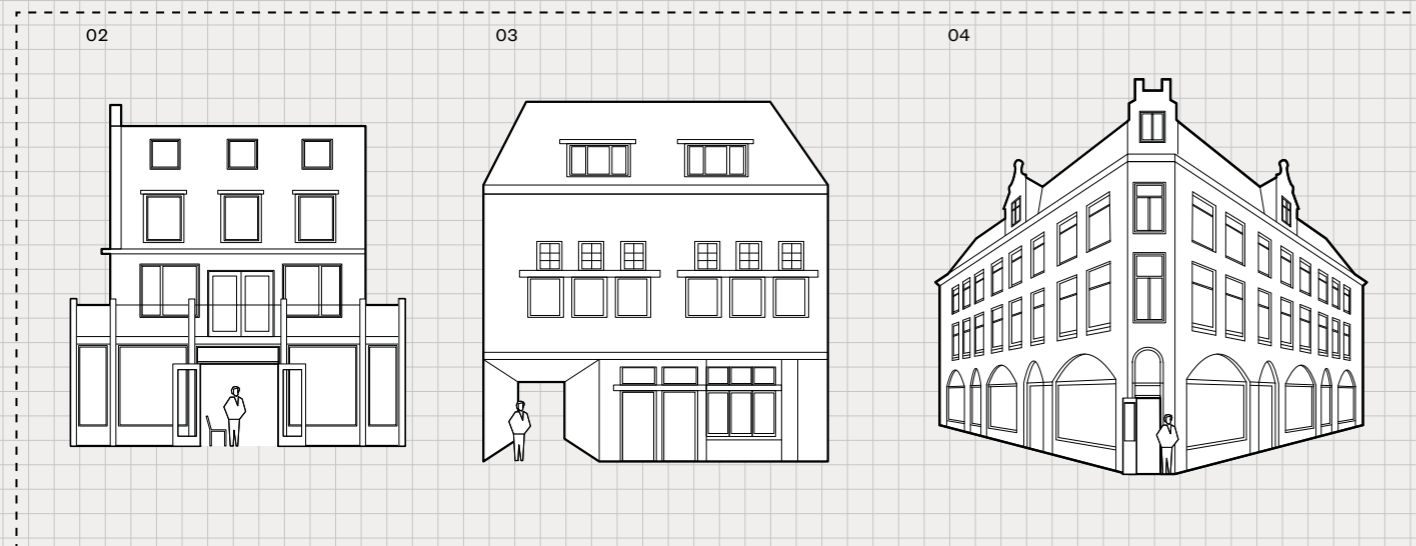
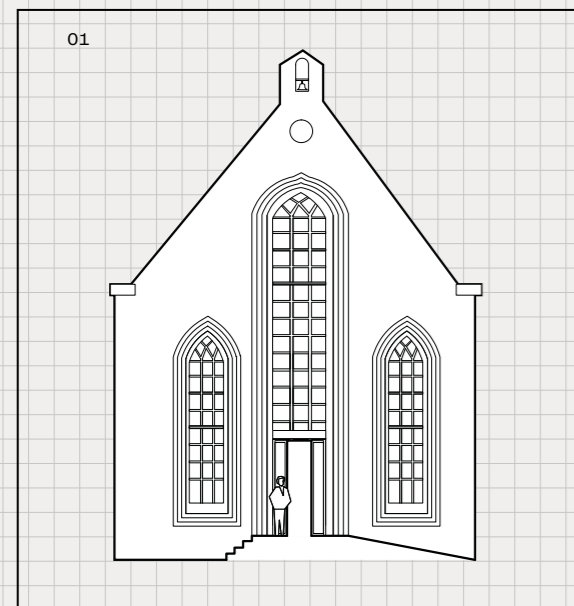
Door Salus volledig te programmeren met alle functies gericht op lichaam, beweging en geest, en open te stellen op winkeltijden (niet op afspraak) zal het veel meer aanloop van buitenaf kunnen krijgen. Bij Barth is aantrekkelijk voor de 'spontane' invulling. Ook de herpositionering van

enkele ruimten in het gebouw i.c.m. het karakter en gebruiker kan worden aangescherpt. Het programma van Het Otium Huys richt zich op de bewoner, de andere activiteiten kunnen verplaatst worden naar Bij Barth of Salus. Het Atelier wenst een andere plek binnen het gebouw met een open karakter naar zijn omgeving

HET KARAKTER VAN DE ENTREE

‘The entrance must be placed in such a way that people who approach the building see the entrance or some hint of where the entrance is, as soon as they see the building itself.’

A pattern language,
Christopher Alexander

01. ENTREE GASTHUIS

Relatie met de Lange Smeestraat als doorgaande route richting het stadscentrum. De kerkelijke straatwand met zijn monumentale karakter geeft herkenning aan het Gasthuis.

02. ENTREE BIJ BARTH

Relatie met de Pelmolenweg als recreatieve stadsnatuur. Door Bij Barth open te stellen en ook de tuin voor Bij Barth te openen richting de Pelmolenweg wordt de overgang tussen natuur en gebouw verzacht.

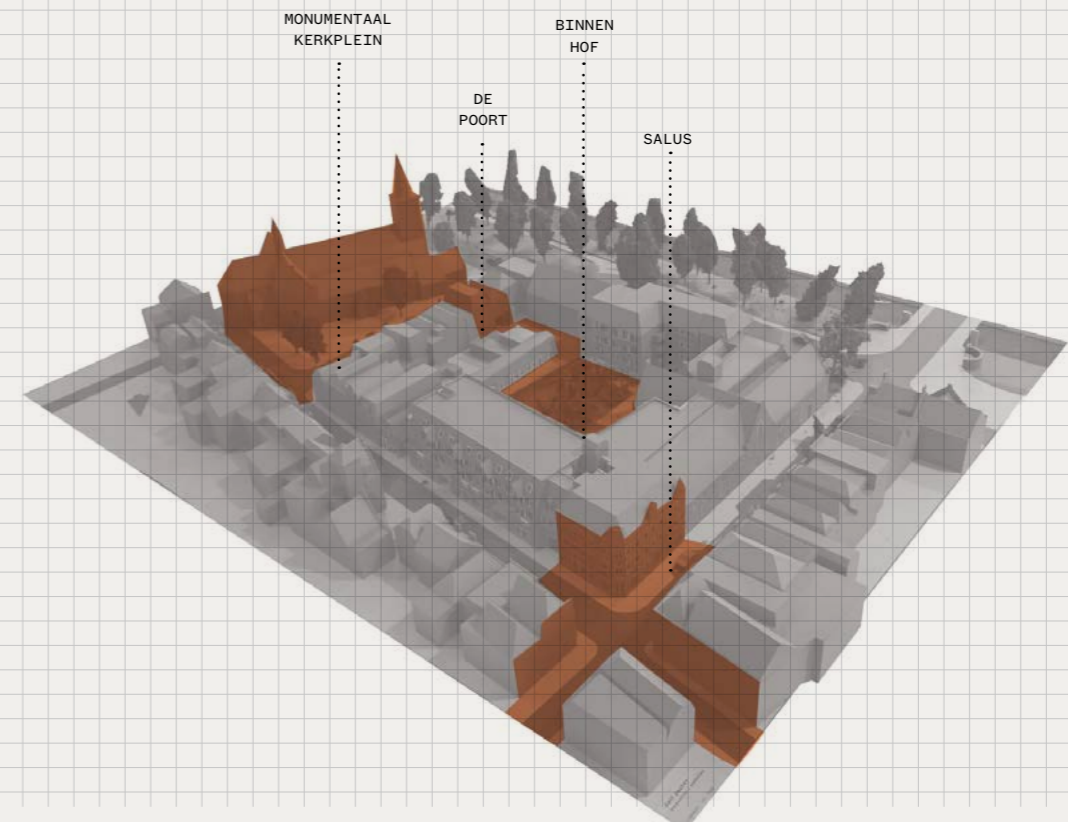
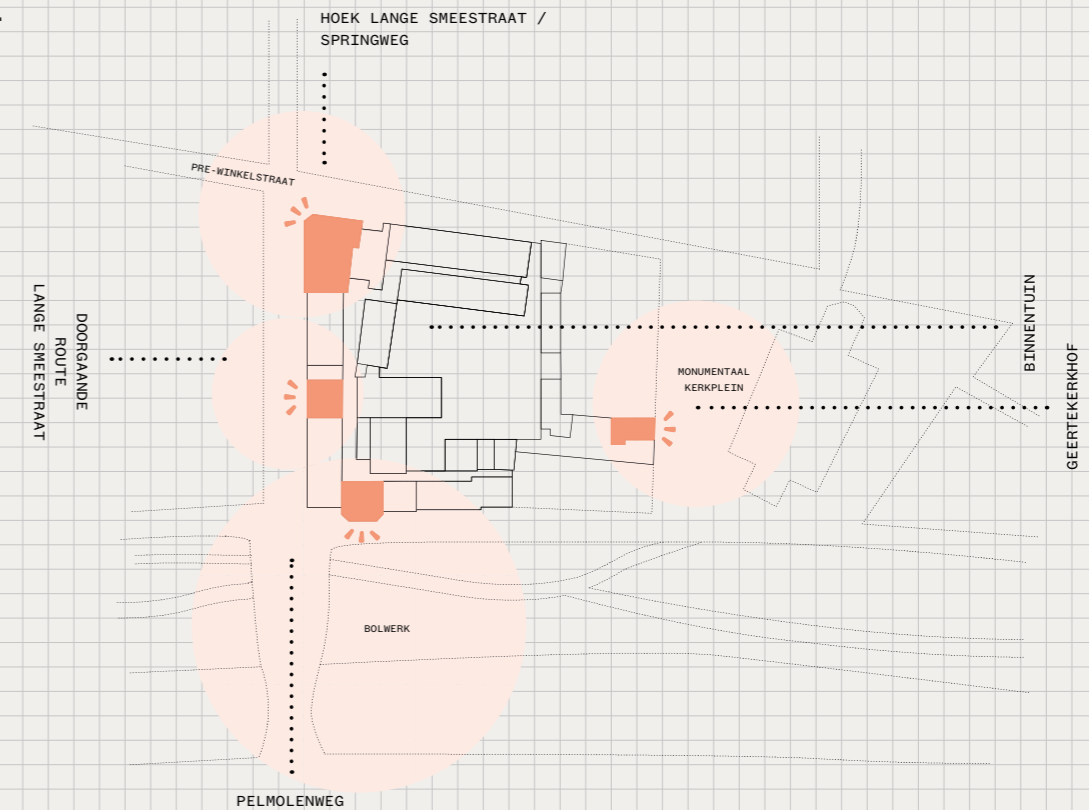
03. ENTREE BIJ WONING GEERTEKERKHOF

Relatie met het monumentale kerkplein. De poort van deze woning als verbinder tussen binnentuin (afgesloten) en het plein (besloten maar publiek). Hierdoor wordt het hof van stilte en rust ook voor de buurt toegankelijk.

04. ENTREES BIJ SALUS

Relatie met de Lange Smeestraat en de Springweg als pre-winkelstraat. Door alle Salus pandjes een eigen voordeur te geven, ontstaat er een aantrekkelijke hoek van de straat.

DE ENTREE VORMT HET OVERGANGSGEBIED TUSSEN DE STRAAT (HET OPENBARE) EN HET GEBOUW (HET INTERNE).

HET BARTHOLOMEUS GASTHUIS

Er gaat een onderscheidende kracht uit van het Bartholomeus Gasthuis. Deze kracht kan inhoudelijk ingezet worden ten behoeve van het begrip dat het Gasthuis is. Kennis- en ervaringscentrum op het gebied van verzorg en dementie. Het monumentale karakter van het gebouw en de hoofdentree kan

ingezet worden voor de zakelijke markt. Vergaderen in bijzondere zalen met een rijke geschiedenis, zoals de Regentenzaal.

Het monumentale karakter van het gebouw en de hoofdentree kan ingezet worden voor de zakelijke markt.

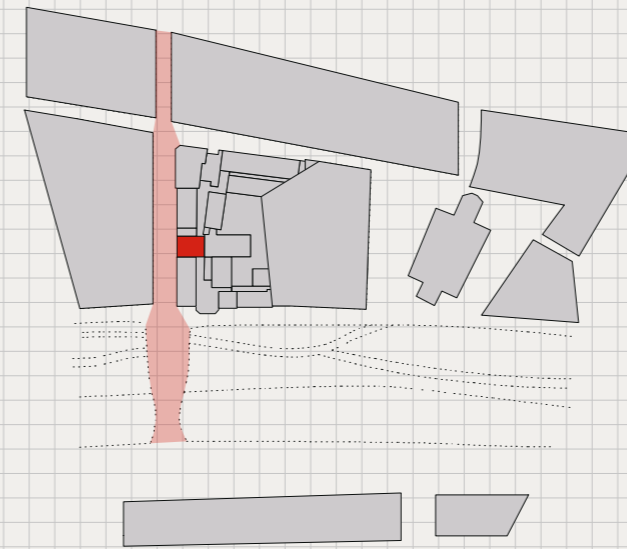

De ruime Smeezaal

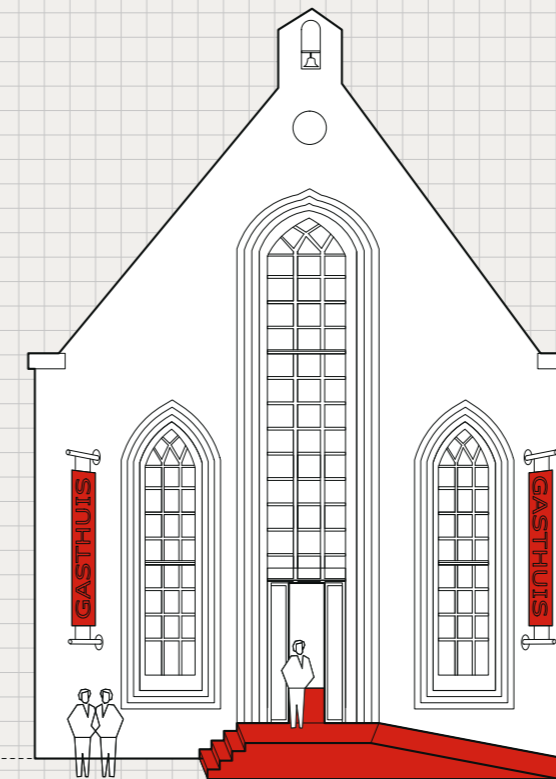
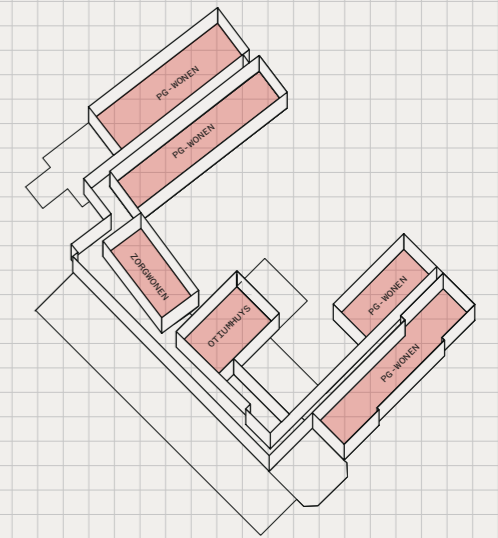

Historische Regentenzaal

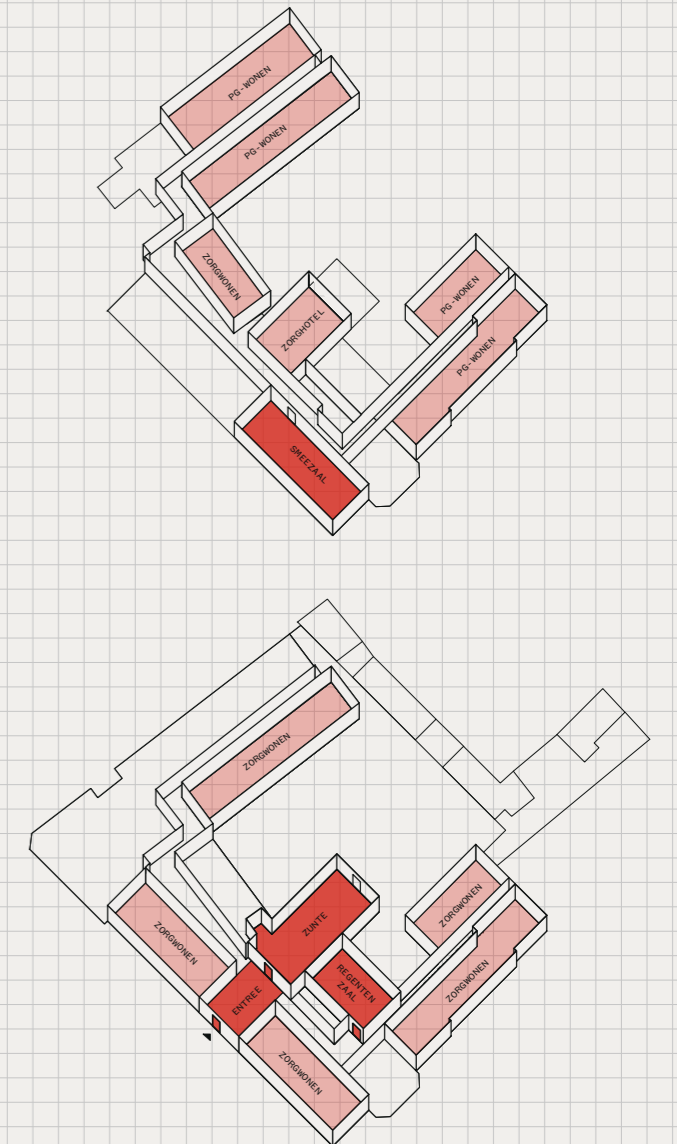
ORIËNTATIE HOOFDENTREE

SITUERING HOOFDENTREE EN VERBINDING MET BINNENHOF

SCHETSIMPRESSIE HOOFDENTREE

SALUS

Benut de kracht van de winkelpanden van Salus door deze fysiek nog sterker te openen naar de omgeving en zo los te koppelen van het Bartholomeus Gasthuis als verpleegzorginstelling. De Salus-panden vragen om een individueel onderscheidende uitstraling en vormgeving. Gebruik de entrees aan de Springweg en Lange Smeestraat voor wellness-gerelateerde bedrijven gericht op de ouderen in

de stad. Ontmoeten staat hier centraal. Een bezoek aan de wellness is vaak een uitje met vriend, vriendin, buurman of buurvrouw.

Maak er op zichzelf staande winkelruimten van met openingstijden conform de winkeltijden van de binnenstad. Salus volledig programmeren van 9:00 tot 18:00 uur geeft een boost voor de aan-

loop van het overige (toekomstige) winkelprogramma in de Lange Smeestraat en Springstraat.

Voor de bewoners van het Bartholomeus Gasthuis die niet in staat zijn de Winkelpanden van Salus te bezoeken komen de ondernemingen op afspraak naar wel bereikbare andere ruimte binnen het Gasthuis, zoals de foyer van de smeezaal.

BESTAANDE SITUATIE

Door vanuit een ander perspectief indirect kennis te maken met het Gasthuis wordt de ‘zorgvraagdrempel’ in de toekomst verlaagd.

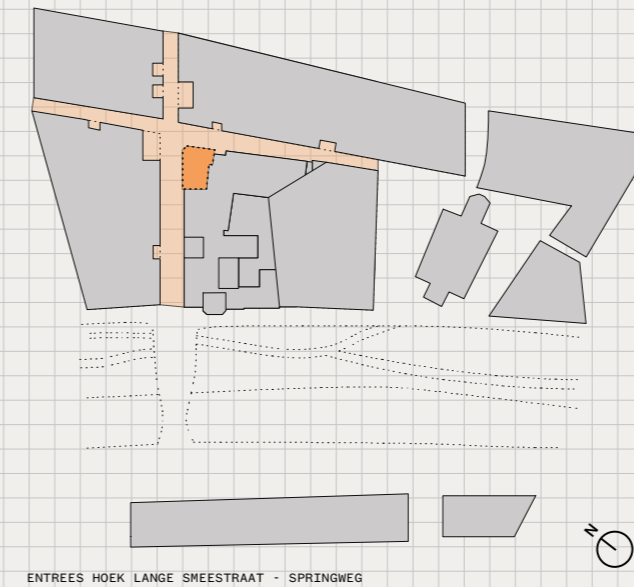

Foto: Jan Dirk

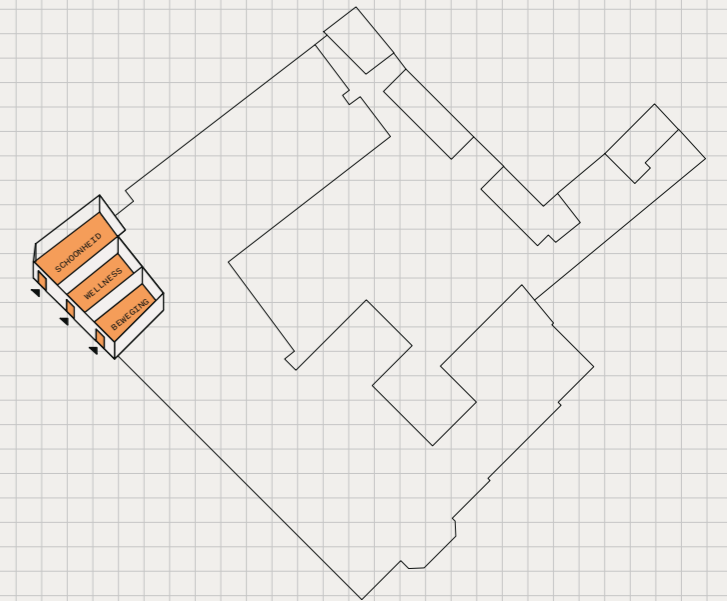
HERENKAPPER

- ontmoetingsplek
- laagdrempelig
- sociaal contact
- niewtjes delen

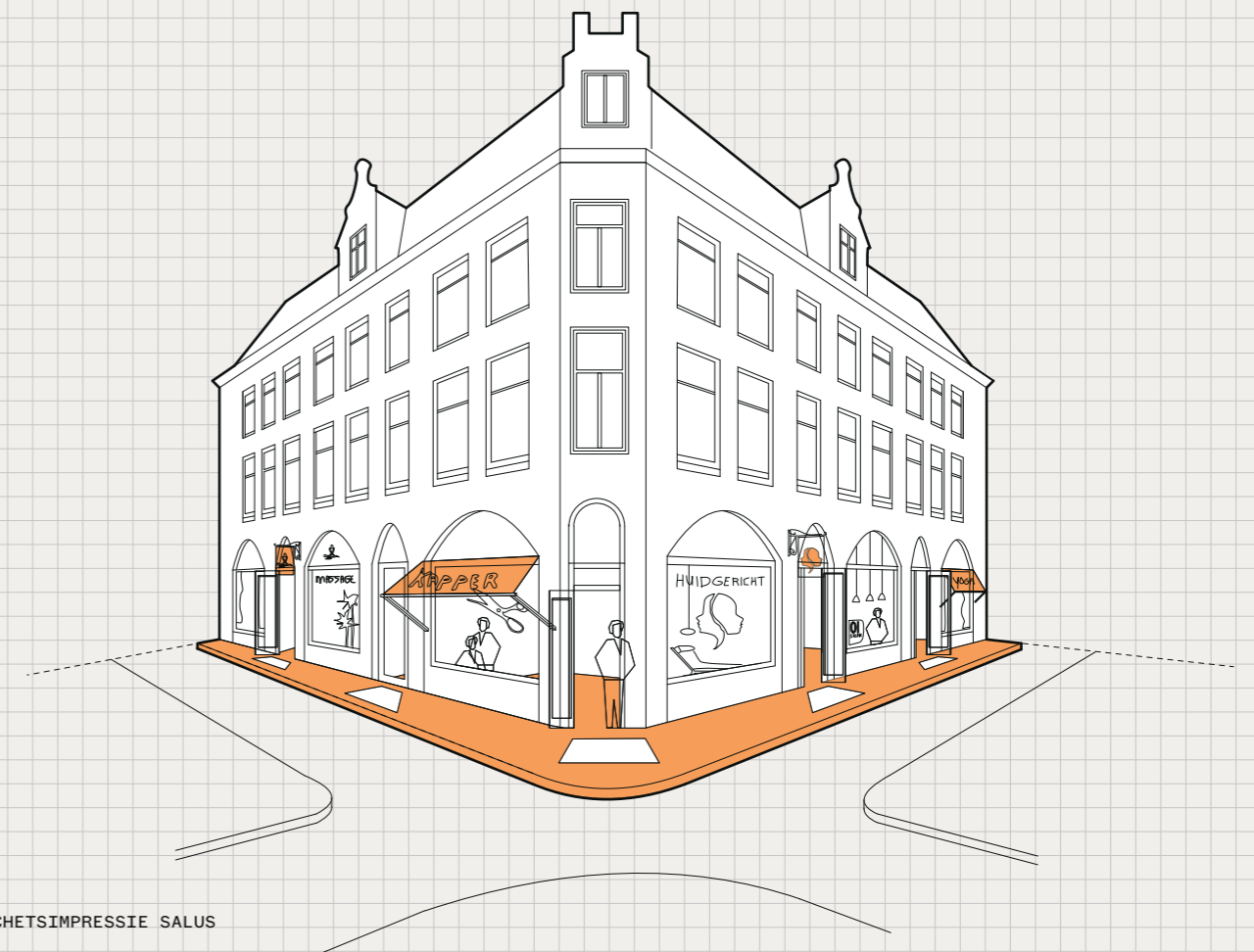
DWAALGEBIED RICHTING DE WINKELS

SITUERING SALUS EN VERBINDING MET LANGE SMEESTRAAT

ENTREES HOEK LANGE SMEESTRAAT - SPRINGWEG

SCHETSIMPRESSIE SALUS

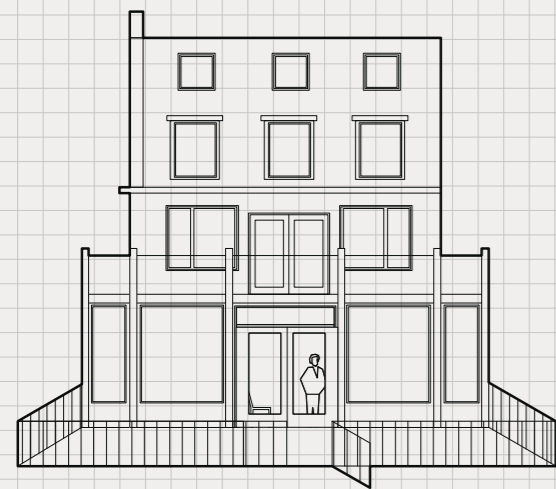
BUURTKAMER BIJ BARTH

Bij Barth wordt een echte buurtkamer door het af te scheiden van het Gasthuis en open te stellen vanaf de Pelmolenweg. De kracht van de serre Bij Barth is de fysieke relatie die met buiten kan worden aangegaan en het prachtige uitzicht op de gracht. Het prachtige bolwerk trekt vele (oudere) stadsbewoners: lopend, sportend en zelfs varend. Trek de buitenruimte (gevoelsmatig) door tot aan het bolwerk. Met een steiger op straatniveau kunnen ook mindervaliden aan het water zitten.

Bij Barth vraagt om een eigen uitstraling en vormgeving, zodat de buurtkamer als opzichzelfstaande locatie in de stad gezien kan worden; laagdrempelig, vriendelijk en open.

Het open karakter van Bij Barth kan een 'open' programma aanbieden, waarbij de buurt gestimuleerd wordt om vrij gebruik te maken van de ruimte en zelf programmering te ontwikkelen. Bij Barth dient zonder consumptieverplichting als huiskamer voor de binnenstad.

Het ontmoeten staat centraal voor de buurtkamer. Dit hoeft niet alleen voor ouderen te zijn. Een gevarieerde programmering trekt een breder publiek aan.

BESTAANDE SITUATIE

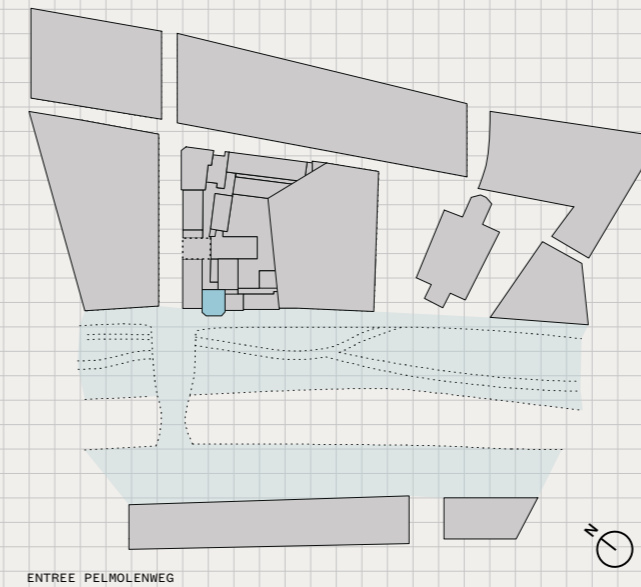

IJSCOMAN

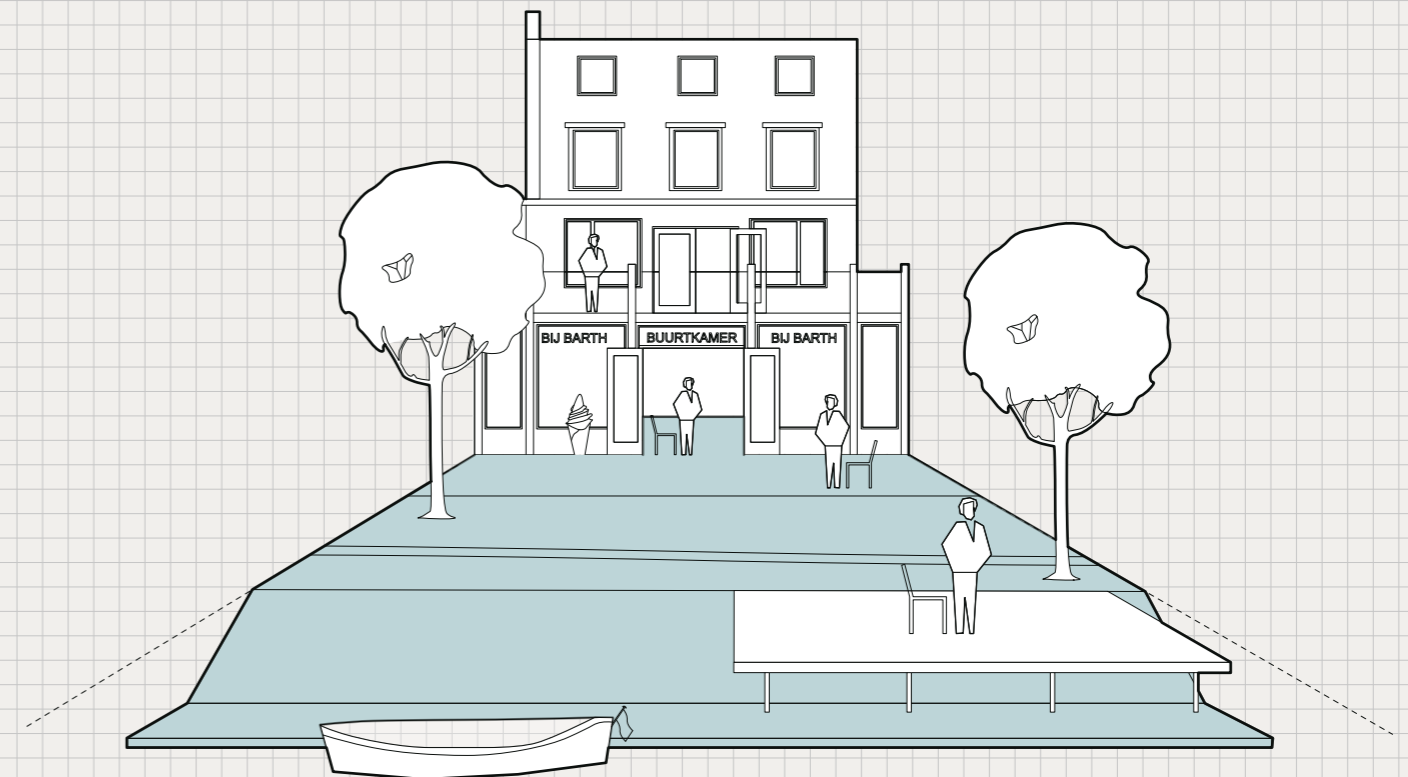
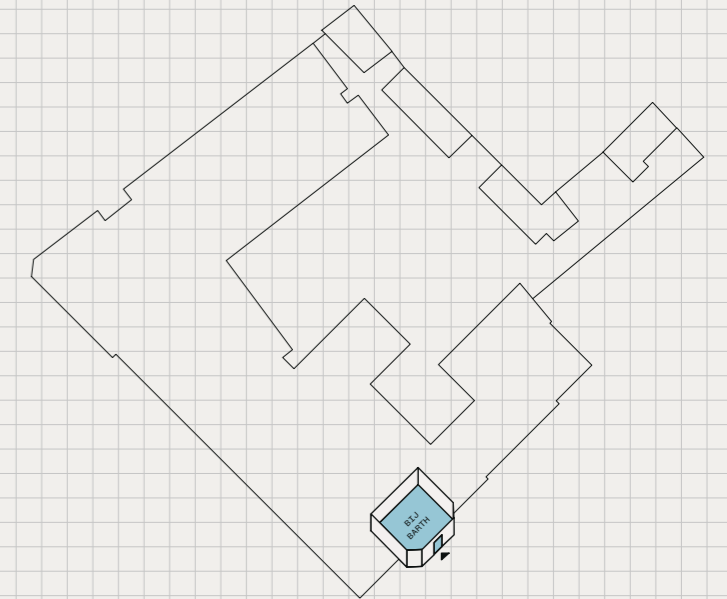
- voorbijgangers
- zomerse verwennerij
- toevallige ontmoeting
- luchtige alibi

Het Bartholomeus Gasthuis kan als gastvrouw/heer optreden maar hoeft niet alles in eigen beheer te programmeren.

ORIËNTATIE RICHTING HET BOLWERK

SITUERING BIJ BARTH EN VERBINDING MET PELMOLENWEG

SCHETSIMPRESSIE BIJ BARTH

HET ATELIER

De poort en de begane grond van de woning aan het Geertekerkhof biedt een krachtige verbinding tussen de buurt en de stilte en luwte van het binnenhof. Door openstelling van het binnenhof kan ook de buurt gebruik maken van deze stadsoase. Door het binnenhof toegankelijk te maken voor de buurt, krijgt Zunte een dubbele aanloop die niet per se met het Gasthuis wordt geassocieerd.

Het Atelier is de uitgelezen programmering voor de begane grond van de woning. Een plek die dagelijks gebruikt wordt voor/door (oude) kunstenaars uit Utrecht. Door dit gebruik kan er ook een oogje in het zeil gehouden worden op wie door de poort naar binnen en buiten gaan.

Het Atelier vraagt om een geheel eigen uitstraling en vormgeving. Het Atelier zou echt een werkruimte moeten

worden waar experiment mogelijk is. Daar waar het buurthuis voor iedereen is, worden het Atelier en de binnentuin veel op een veel specifiekere doelgroep geprogrammeerd. Voor gelijkgestemden en mensen met een gedeelte passie is leeftijd(verschil) minder van belang. De aandacht ligt bij hetgeen gedeeld wordt.

BESTAANDE SITUATIE

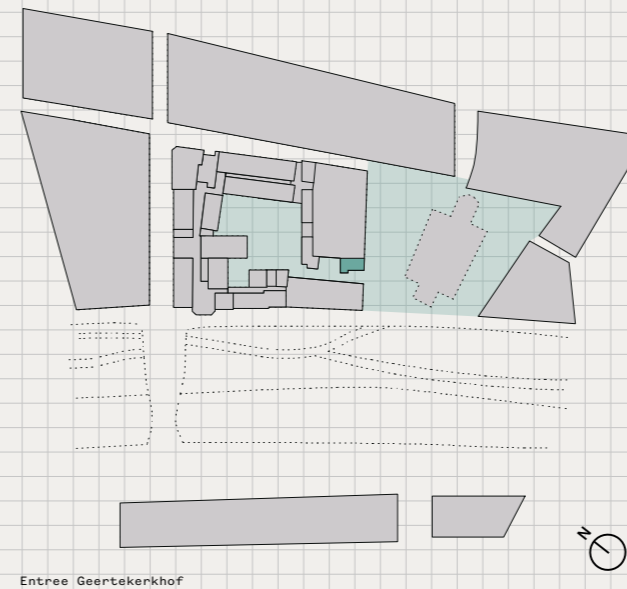

Door de begane grond van de woning Geertgrotekerkhof te programmeren als bijvoorbeeld atelierruimte kan het binnenhof opengesteld worden op tijden dat het atelier open is. Dit kan een hof van stilte en rust voor de hele buurt worden.

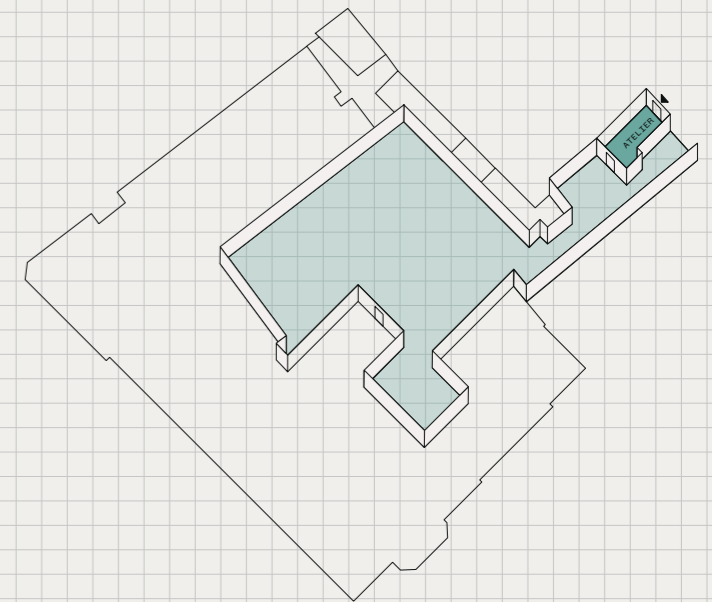
HOFJESCONCERTEN

- muzikale bijeenkomsten
- conservatoriumstudenten
- bijzondere muziekstukken
- muziek van vroeger
- moderne componisten

ORIËNTATIE BINNENHOF

SITUERING VAN HET ATELIER EN VERBINDING MET HET BINNENHOF

Entree Geertekerkhof

SCHETSIMPRESSIE HET ATELIER

CONCLUSIE

Het blootleggen van functies en activiteiten binnen het Bartholomeus Gasthuis en het aansluiten bij activiteiten erbuiten maakt het programma aantrekkelijker voor een breder publiek in de binnenstad. Door het Gasthuis binnenstebuiten te keren, is het aanbod beter te vinden voor mensen die er niet in wonen. Een deel van het Bartholomeus Gasthuis wordt getransformeerd tot 'Barth voor de Buurt'. Dit vraagt om een aantal veranderingen die het gebouw letterlijk open gooien. Het karakter van het entrees, de positie van de functies in het gebouw en de programmering spelen daarin een grote rol.

De Buiten- Barth Club

DE ONDERNEMERS

Michou Nanon de Bruijn

Terwijl steeds meer verpleeg- en verzorgingshuizen naar de rand van de stad verhuizen, heeft het Bartholomeus Gasthuis een unieke positie in de binnenstad van Utrecht. Dat biedt aantrekkelijke voordelen: het Gasthuis staat pal tussen woningen, kleine bedrijven, winkels en horeca – middenin de maatschappij in al haar veelzijdigheid. De ondernemers en de mensen die in meer of mindere mate hulp nodig hebben, kunnen hier veel voor elkaar betekenen. Ontwerper Michou Nanon de Bruijn stelt de Buiten-Barth Club voor, waar deze twee groepen elkaar kunnen vinden en verder helpen.

DE BUITEN- BARTH CLUB

HET MATCHEN VAN VRAAG EN AANBOD

Er vallen gaten in de zorg, die het Bartholomeus graag wil dichten: de vergrijzende bevolking heeft af en toe in meer of mindere mate hulp nodig, die lang niet altijd vanzelfsprekend voor handen is. Dat geldt overigens niet alleen voor ouderen maar ook voor anderen die wel wat hulp kunnen gebruiken. Hoe kun je mensen die hulp bieden zonder dat zij zich meteen gestigmatiseerd voelen als hulpeloos of zwak? Ontwerper Michou Nanon de Bruijn keek naar wat er allemaal al is in de binnenstad rondom het Bartholomeus en ziet kansen voor de kleinere ondernemers in de buurt.

Zij begon haar onderzoek met het fotografisch en categorisch in kaart brengen van 100 bedrijven rondom het gasthuis. Ze maakte een diagram dat de bedrijfsidentiteiten in de buurt weerspiegelt. Die blijken sterk georiënteerd te zijn op cultuur en gezondheid. Dat zijn ook belangrijke pijlers in het vitaal en gezond houden van de doelgroep. Een vergelijking met de functies die het Bartholomeus intern aanbiedt, laat zien dat er veel overeenkomsten zijn.

Het Bartholomeus heeft een kapper in huis; in de buurt zitten nog eens 14 kappers. Het Bartholomeus Gasthuis biedt yogales aan in huis; dat kun je er ook om de hoek volgen. Het lijkt alsof er een kleine Utrechtse binnenstad gebouwd is binnen de muren van het Gasthuis, een stad gebouwd op basis van de interesses van de buurtbewoners, maar dan wel gespecialiseerd op 'ouder worden'. Door die specialisatie ook over te brengen op het aanbod buiten de muren, kan de kloof tussen vraag en aanbod bij lichte of tijdelijke zorgvragen gedicht worden.

Bewoners hebben behoefte aan diensten die bij hen passen. Ondernemers in de buurt hebben behoefte aan klandizie die voorkomt dat ze weggecon-

cureerd worden. De binnenstad blijft er aantrekkelijker op als de kleinschaligheid behouden blijft. En het Bartholomeus Gasthuis wil graag een graduele zorglijn creëren, waarbij mensen niet van de radar vallen. De Buiten-Barth Club komt aan al deze voorwaarden tegemoet.

BUITEN-BARTH CLUB VOOR ONDERNEMERS

Een zorgvuldige selectie van geïnteresseerde bedrijven rondom het Bartholomeus Gasthuis vormt de kern van de Buiten-Barth Club. Bewoners die daar behoefte aan hebben, kunnen een abonnement op de club nemen en tegen een vast

De binnenstad blijft aantrekkelijk als de kleinschaligheid behouden blijft.

lidmaatschapsbedrag gebruik maken van de diensten van de aangesloten ondernemers. De ondernemers passen daarvoor hun aanbod aan op hun 'nieuwe' doelgroep. Zo gaat de kapper een dag in de week bij minder mobiele thuis knippen. De yoga-instructrice heeft een op ouderen aangepast programma. En het restaurant in de buurt levert een middag in de week een warme maaltijd thuis en houdt één keer in de maand een kookworkshop voor de buurt. In ruil voor hun diensten ontvangen zij een deel van het lidmaatschapsgeld van het Bartholomeus Gasthuis, dat fungeert als beheerder van de club.

Het Bartholomeus Gasthuis verzorgt op haar beurt periodieke bijeenkomsten waar de bedrijven van de Buiten-Barth Club bijgeschoold worden. Het Gasthuis beschikt over heel veel relevante kennis waar de ondernemers hun voordeel mee kunnen doen. Een keer per kwartaal worden zij uitgenodigd voor een bijeenkomst in Bij Barth, in het Bartholomeus Gasthuis. Daar worden ervaringen uitgewisseld en cursussen aangeboden – om hen voor te bereiden op de zogenaamde 'grijze druk'. Dat varieert van praktische tips tot het leren herkennen van problemen of een sluimerende hulpvraag. Weetjes over de akoestiek en het licht in restaurants, leesbare menukaarten of de beperkingen van de wasbak bij de kapper. Maar ook het aanleren van geprekstechnieken en de knowhow om te signaleren wanneer iemand meer hulp nodig heeft, waarvoor hij of zij dan weer kan worden doorverwezen naar het gasthuis.

In het Gasthuis worden ervaringen uitgewisseld en cursussen aangeboden – om kleinere ondernemers voor te bereiden op de 'grijze druk'.

De bedrijven die goed presteren binnen de club krijgen een zilverkeurmerk. Dit merk symboliseert een goede dienst voor de samenleving in de buurt. De merken zorgen voor naamsbekendheid en een betere worteling van het Bartholomeus Gasthuis in de buurt.

BUITEN-BARTH CLUB VOOR GEBRUIKERS

De gebruiker die zich aanmeldt bij de club kan kiezen voor verschillende abonnementsvormen, afhankelijk van de diensten die hij of zij nodig heeft. In feite kies je als gebruiker voor een soort 'fitness-abonnement', waarbij je betaalt voor de zorg die je afneemt. Belangrijk is dat niet alleen ouderen, maar ook drukke families of (tijdelijk) mindervaliden kunnen profiteren van de Buiten-Barth Club. Zo kan een student ook een abonnement

afsluiten om twee keer in de week een warme maaltijd te laten bezorgen door één of meer van de aangesloten bedrijven. Door het niet exclusief voor één generatie te maken maar voor iedereen, zal de Buiten-Barth Club minder snel een stigma krijgen. De club dient vooral de buurt en de saamhorigheid. Abonnees krijgen hulp zonder dat het als hulp voelt: zij kunnen er zelf voor zorgen dat ze krijgen wat ze nodig hebben en daar betalen ze ook gewoon voor. Dat versterkt het gevoel van zelfredzaamheid.

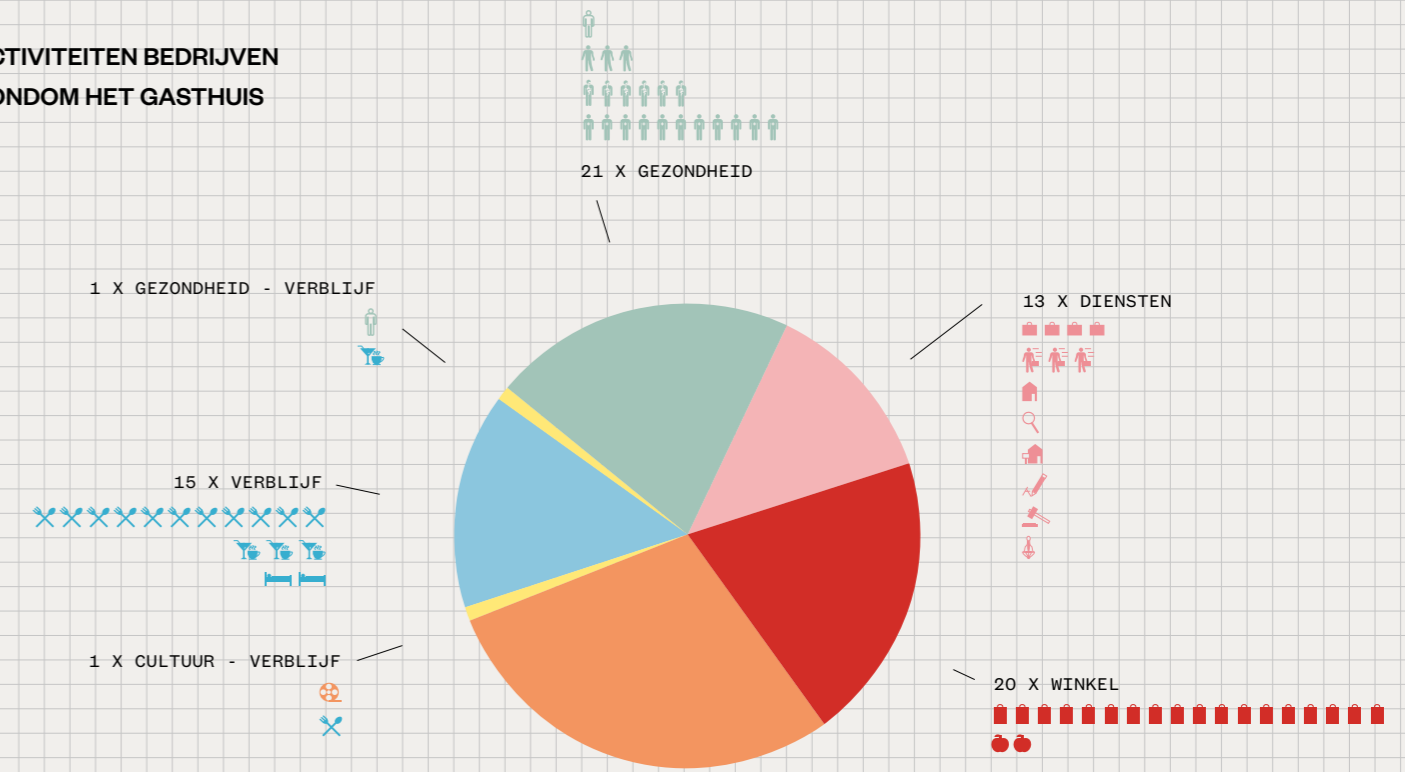
De gebruiker kan zelf bovendien ook deel uitmaken van de bedrijvigheden binnen de club. Zo kan op een dag in de week gezamenlijk getuiniert, gepoetst, gekookt, of geklust worden en kunnen mensen diensten uitruilen. Bij Barth zou daar een goede plek voor kunnen zijn.

SELECTIE BEELDANALYSE BEDRIJVEN
RONDOM HET GASTHUIS

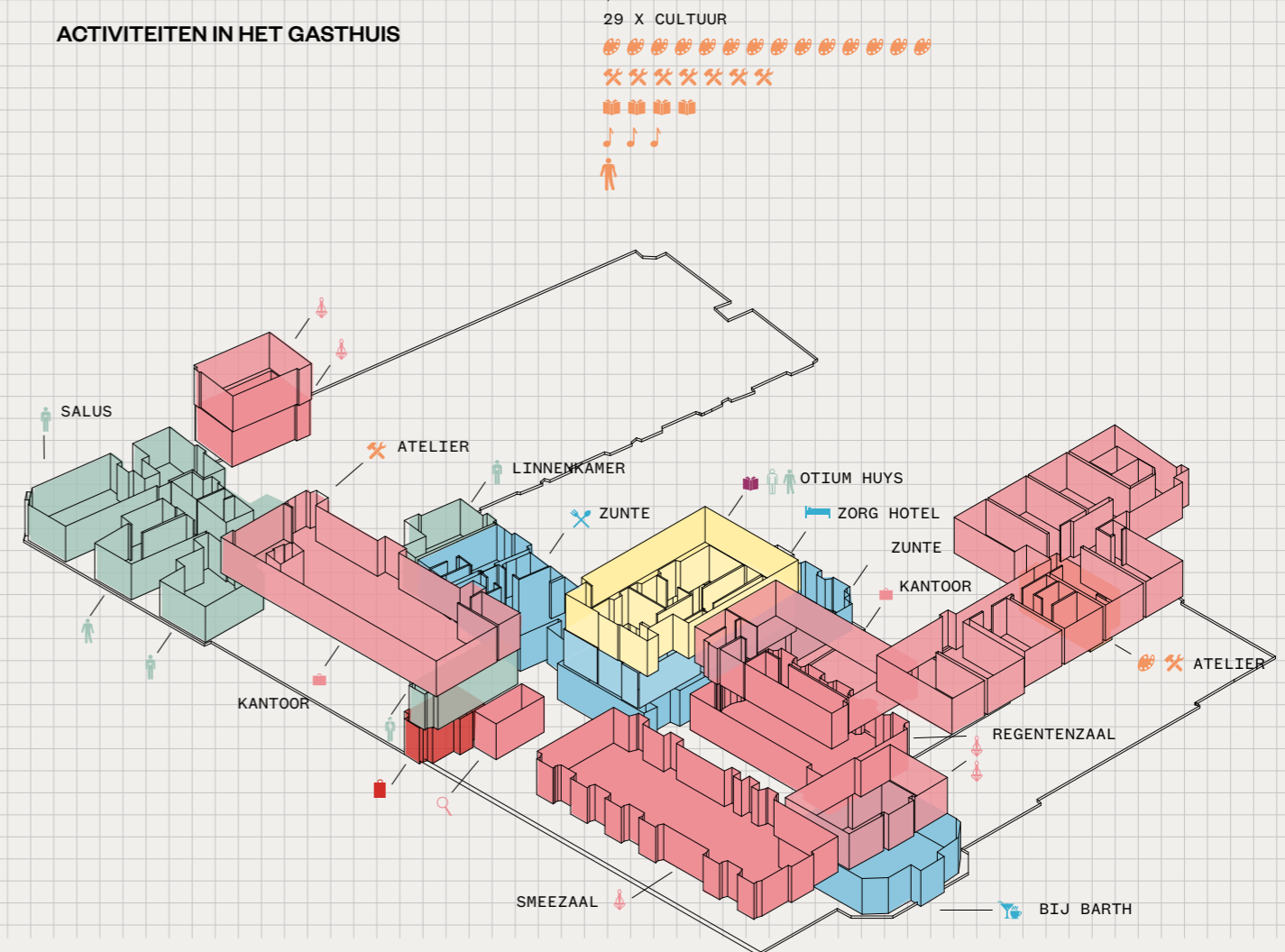

- SOCIAALKAPITAAL METER**
- | | | | +
- GEZONDHEID**
 - Spiritueel
 - Genezing
 - Sport-Beweging
 - Verzorging
- CULTUUR**
 - Bioscoop
 - Theater
 - Muziek
 - Literatuur
 - Dans
 - Kunst
 - Ambacht
- WINKEL**
 - Voeding
 - Producten - Kleding
- VERBLIJF**
 - B&B - Hotel
 - Restaurant - Take away
 - Bar - Café
- DIENSTEN**
 - Buurthuis
 - Uitzendbureau - HRM
 - Adviseurs
 - Educatie
 - Advocaten
 - Makelaardij
 - Zaalverhuur
 - Kantoor

ACTIVITEITEN BEDRIJVEN
RONDOM HET GASTHUIS

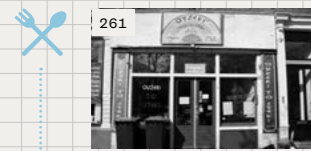

ACTIVITEITEN IN HET GASTHUIS

POTENTIËLE ONDERNEMERS VOOR DE BUITEN-BARTH CLUB

VOEDING

Griekse keuken

Europese keuken

Italiaanse keuken

Europese keuken

Europese keuken

Surinamse keuken

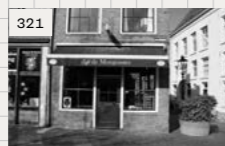
ACTIVITEITEN

Buurthuis 3 Krone

Aanbod Gilde Utrecht

Café de Morgenster

Yoga Utrecht

Budo Akademie

Het Literatuur Huis

Schrijf schrijf

Stripwinkel Blunder

Atelier

Studio Plumeau Animatie

De Kunst Salon

Leer Werkplaats

Rijwielen Werkplaats

Werkplaats

Goud - Zilver Smederij

Plaatboef

LICHAAM

SPA Cube

Shape Hairstyling

Mathot

Fysio-Fit Utrecht

ONDERHOUD

Stomerij Hahne

Stomerij / Reperatie

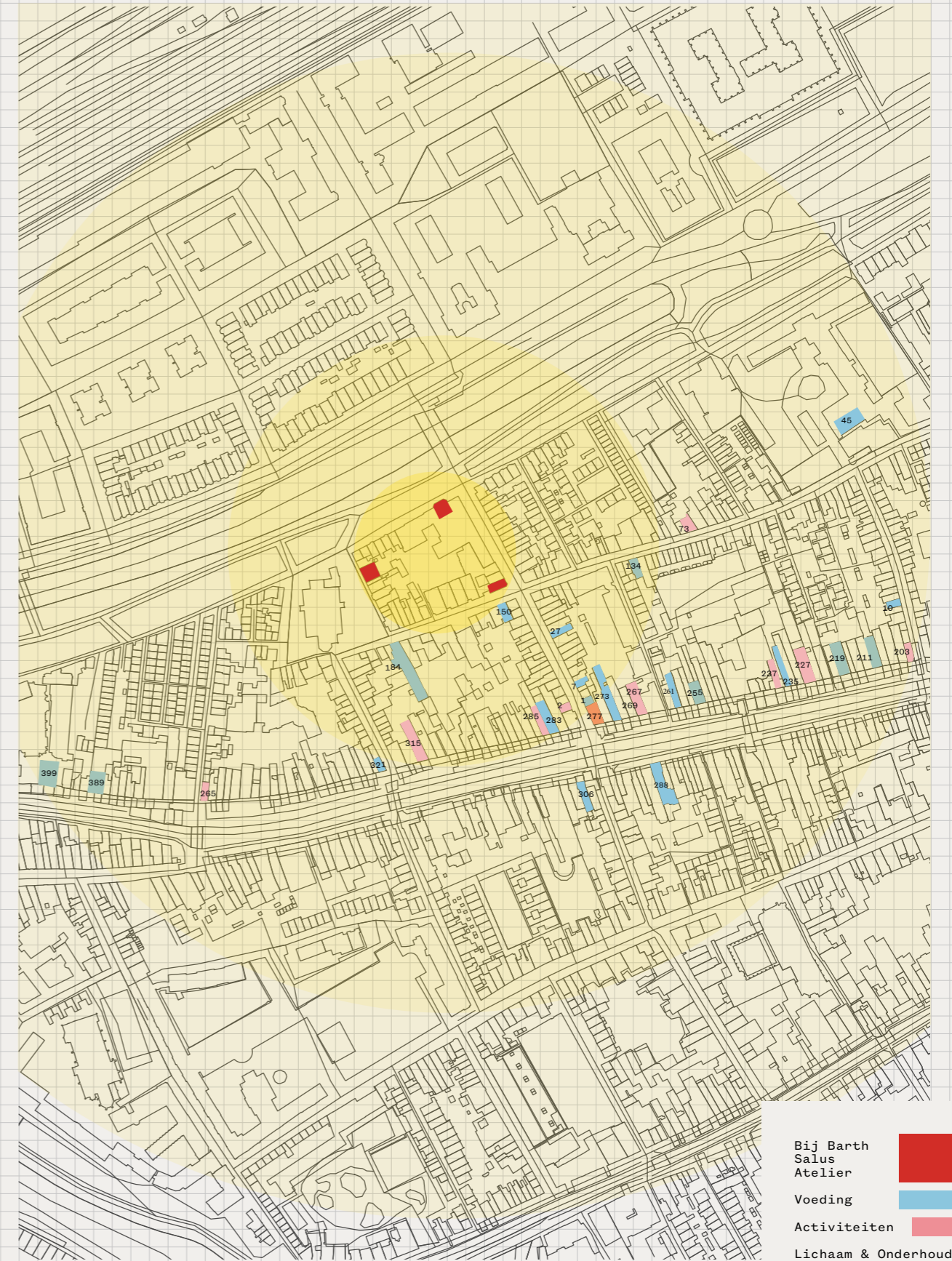
BIJ BARTH / SALUS / ATELIER

BIJ BARTH / SALUS / ATELIER

BIJ BARTH, SALUS, ATELIER EN DE BUITEN BARTH BEDRIJVEN

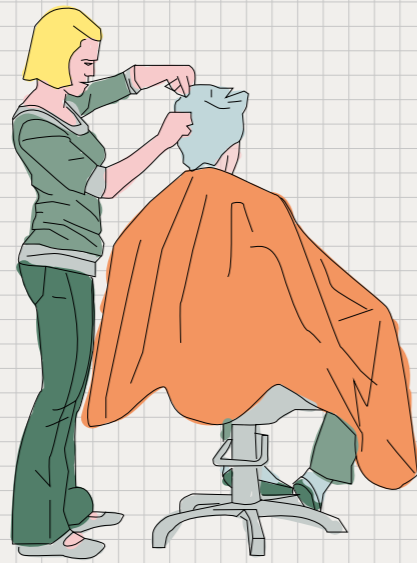
BUITEN-BARTH ONDERNEMERS

Geïnteresseerde ondernemers rondom het Gasthuis vormende kern van de Buiten-Barth Club.

ALICE

Alice geeft yoga in de binnenstad van Utrecht. Eén dag in de week is haar ruimte speciaal voor de Buiten-Barth gebruikers. De andere dagen is haar zaal voor iedereen open. Doordat ze bij de Buiten-Barth Club zit, heeft ze trainingen gevolgd om alert te zijn op bepaalde veranderingen bij het ouder, of mindervalide worden. Ze kan overleggen met de fysiotherapeut van de Buiten-Barth Club of er extra oefeningen ingezet kunnen worden.

EVA

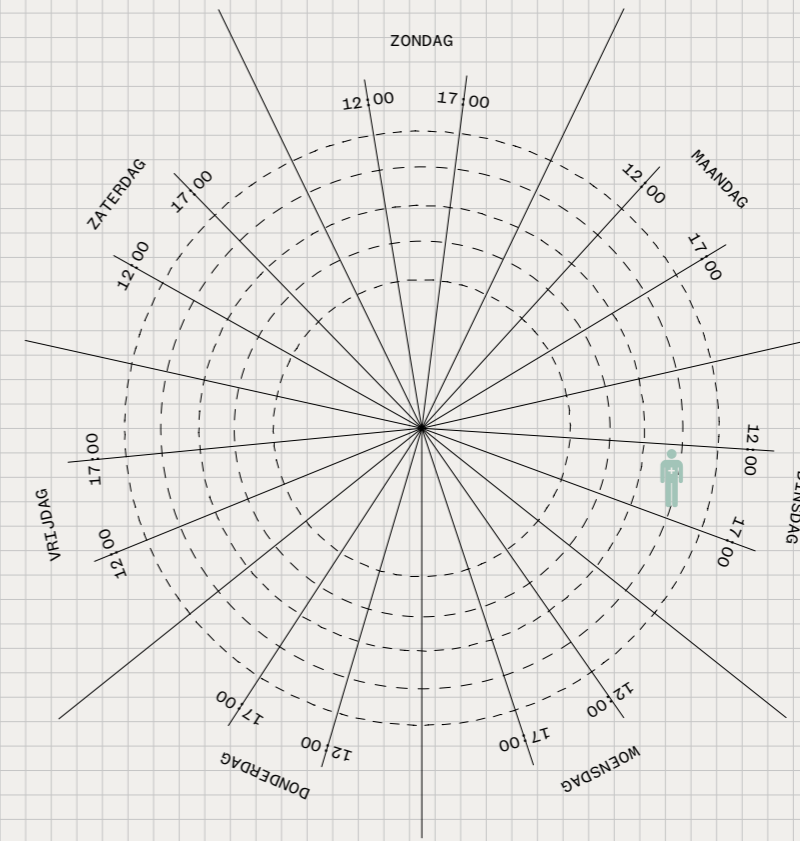
Eva is kundig in alle kapsels, ze heeft via Buiten-Barth Club een extra cursus gevolgd voor het begeleiden van ouderen en mindervaliden. Eén dag in de week is zij open voor Buiten-Barth gebruikers of bezoekt deze thuis.

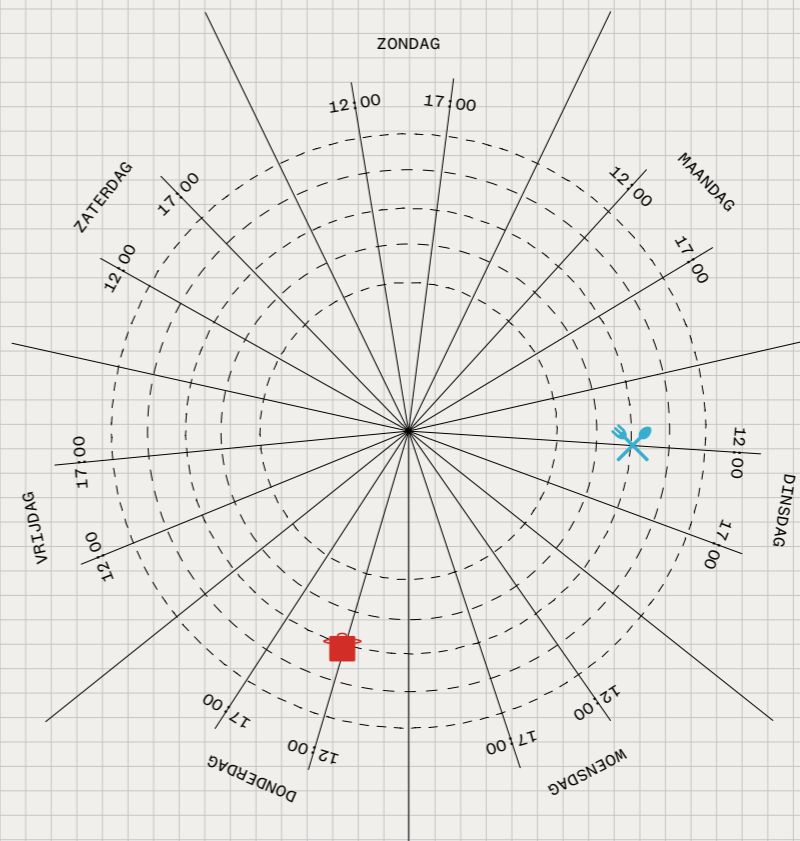
MICHIEL

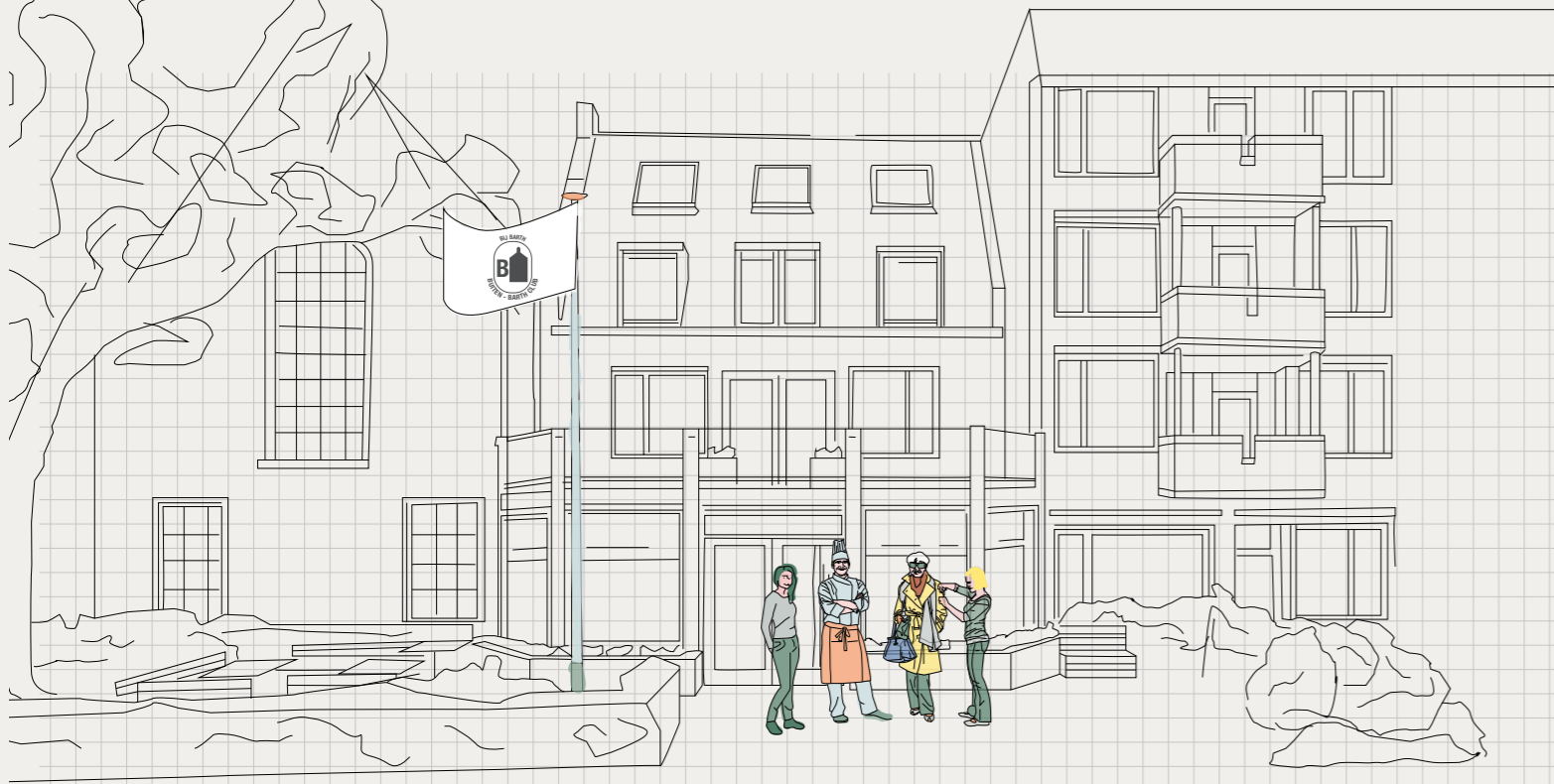
Michiel is een passievolle Thaise kok en kookt met veel liefde de heerlijkste gerechten voor zijn klanten. Sinds kort is hij lid van de Buiten-Barth club. Vier keer per jaar komen de ondernemers samen en krijgen ze cursus. Wat er voor Michiel is veranderd? Hij is één dag in de week voor Buiten-Barth gebruikers op pad. Mensen kunnen bij hem dan een heerlijke maaltijd bestellen die bij de mensen thuis worden bezorgd. Doordat de maaltijden van te voren worden besteld kan hij groot inkopen doen en is hij zeker van de afname van zijn heerlijke gerechten.

WEEK ACTIVITEITEN
BUITEN-BARTH KAPSTER

WEEK ACTIVITEITEN
BUITEN-BARTH KOK

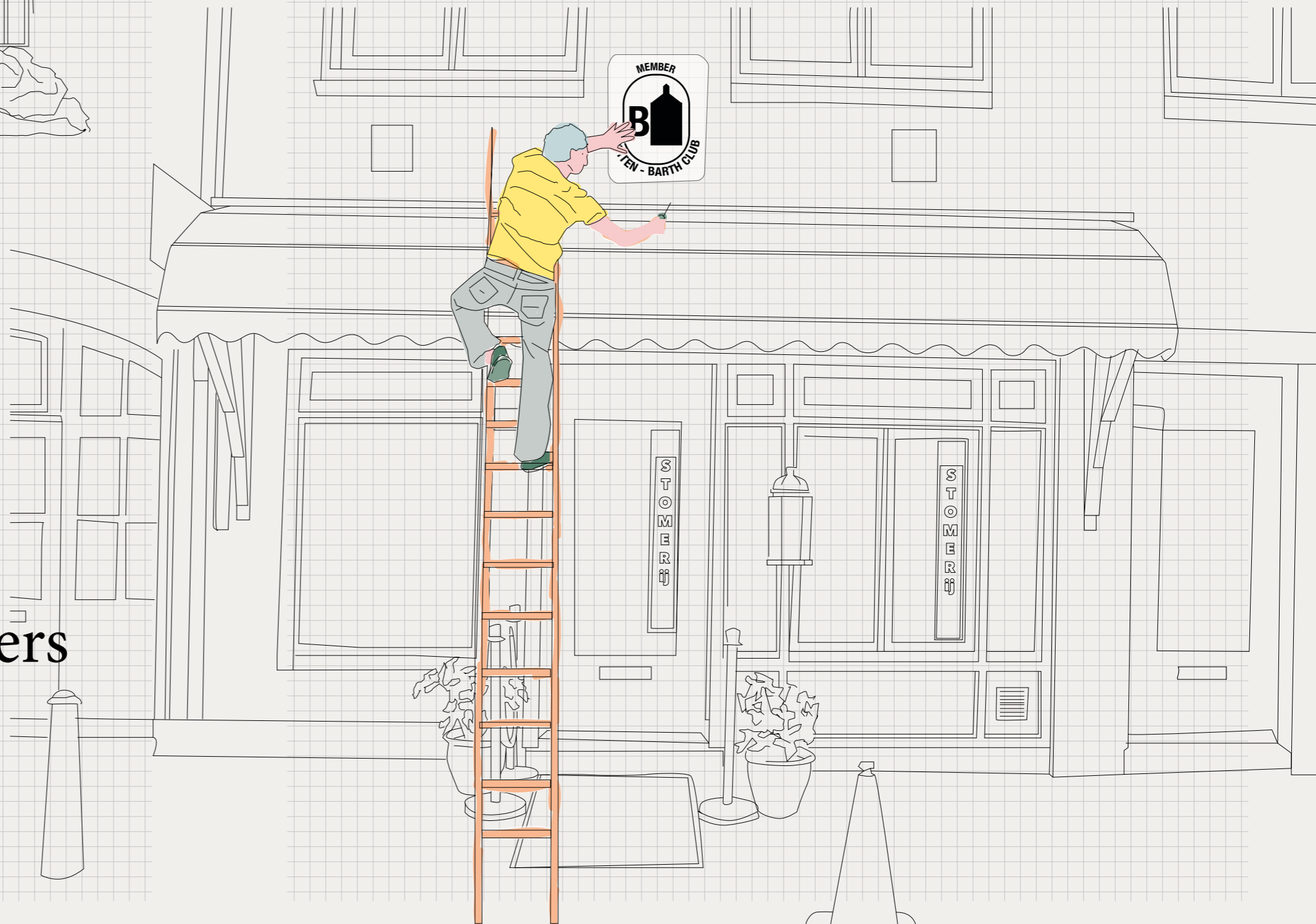
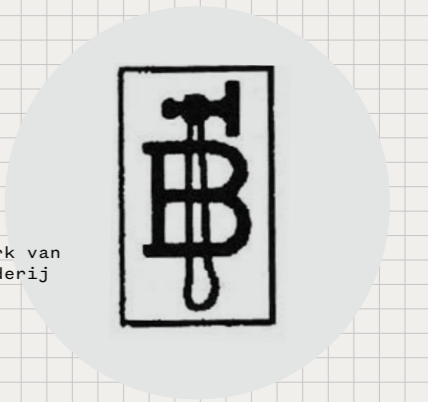

Eenmaal in het kwartaal worden de Buitens-Barth Club ondernemers uitgenodigd voor een bijeenkomst bij Bij Barth. Daar worden ervaringen uitgewisseld en cursussen aangeboden om zich beter op de grijze druk voor te bereiden. Zo leert Michiel hoe hij zijn restaurant beter in kan richten voor minder validen en krijgt Eva een cursus aangeboden om vroegtijdig symptomen van dementie te herkennen en hoe hiermee om te gaan.

Het Bartholomeus Gasthuis beschikt over heel veel relevante kennis waar de ondernemers hun voordeel mee kunnen doen.

Het Zilver keurmerk wordt gemonteerd op de gevel van elk bedrijf dat langer dan een jaar naar ieders tevredenheid aangesloten is bij de Buitens-Barth Club. Het keurmerk staat voor de kwaliteit dat het bedrijf heeft inde omgang met ouderen en minder validen.

Zilver-keurmerk van Broms Edelsmederij (1915 - 1955)

Veel bewoners in de omgeving van Het Bartholomeus Gasthuis wonen in smalle straatjes met eenrichtingsverkeer of in steegjes die niet makkelijk bereikbaar zijn met een auto. Dit zorgt ervoor dat de buurt rustig en overzichtelijk is en daardoor ook ideaal voor ouderen en families met jonge kinderen.

Eerste dag van de Bubble Post op een Segway Transporter in de Zilverstraat, Utrecht

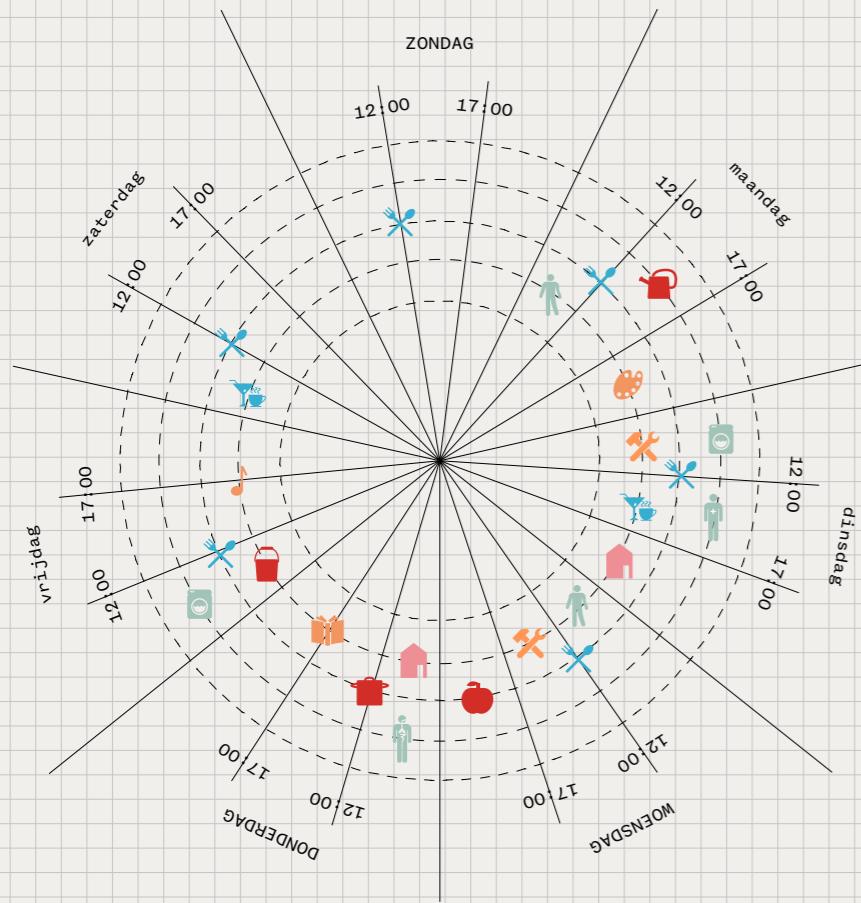

Canta in de binnenstad, Utrecht

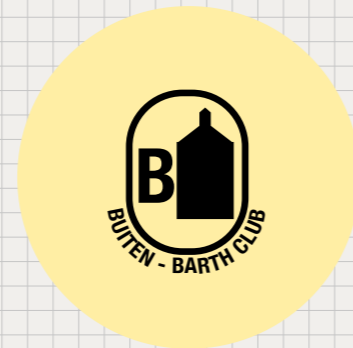
Om alle diensten te kunnen verrichten is een Buiten-Barth Mobiel nodig, een voertuig dat ook zonder rijbewijs bediend kan worden en door alle steegjes past. Het Buiten-Barth Mobiel brengt de maaltijden en de kleding van de stomerij, maar kan ook mensen vervoeren die minder mobiel zijn.

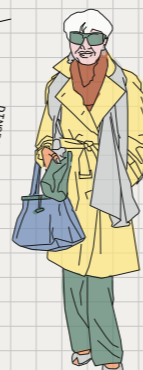
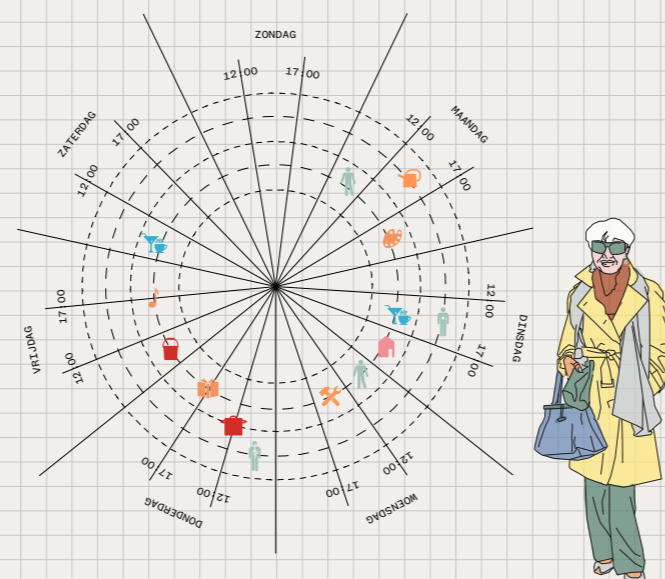
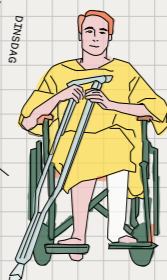
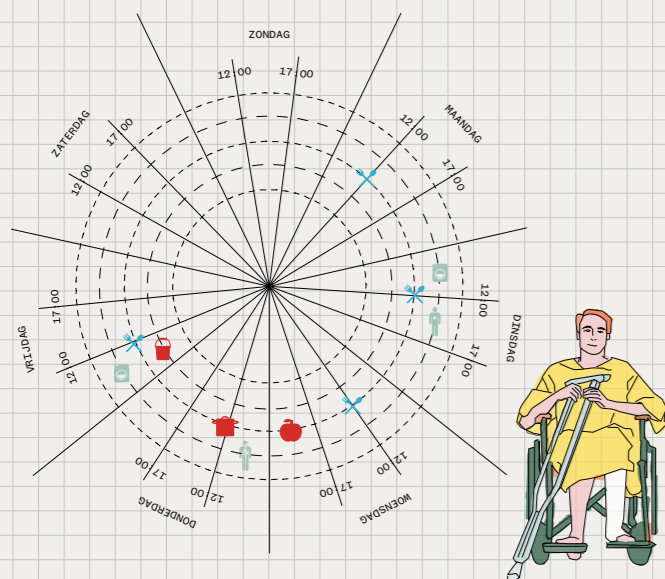
BUITEN-BARTH WEEK PROGRAMMA

- MAANDAG**
Ochtend: Yoga les
Lunch: Griekse keuken
Middag: Buiten-Barth tuinieren
Avond: Schilder les
- DINSDAG**
Ochtend: Stomerij, Buiten-Barth Klusjesdag
Lunch: Europese keuken
Middag: Kapster, koffie bij de Morgenster
Avond: 3,- euro activiteiten
- WOENSDAG**
Ochtend: Budo Sport
Lunch: Italiaanse keuken
Middag: Leerworkshop
Avond: Buiten-Barth inkopen
- DONDERDAG**
Ochtend: Fysiotherapie, 3,- euro activiteiten
Lunch: Buiten-Barth keuken
Middag: Boekenclub
- VRIJDAG**
Ochtend: Buiten-Barth Poetsdag, Stomerij
Lunch: Europese keuken
Avond: Concert
- ZATERDAG**
Ochtend: Koffie drinken
Lunch: Europese keuken
- ZONDAG**
Lunch: Surinamse keuken

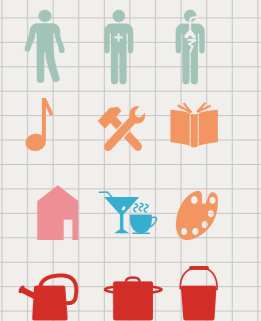
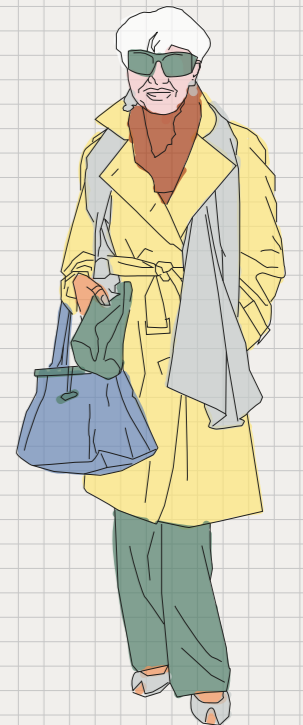
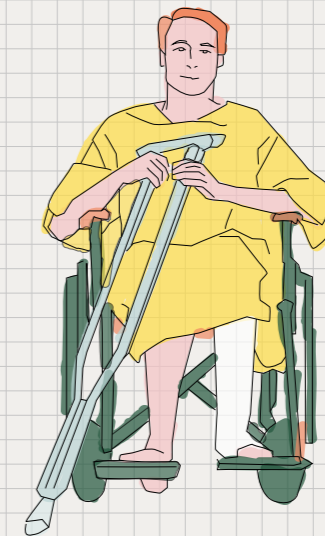

INDIVIDUEEL WEEKPROGRAMMA

Door de Buiten-Barth Club niet exclusief op de oudere generatie te richten, maar voor alle leeftijden wat wils te bieden is de Buiten-Barth Club minder makkelijk te stigmatiseren.

BUITEN-BARTH GEBRUIKERS

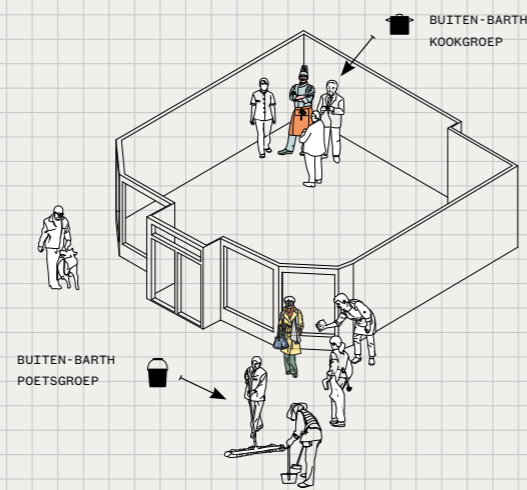
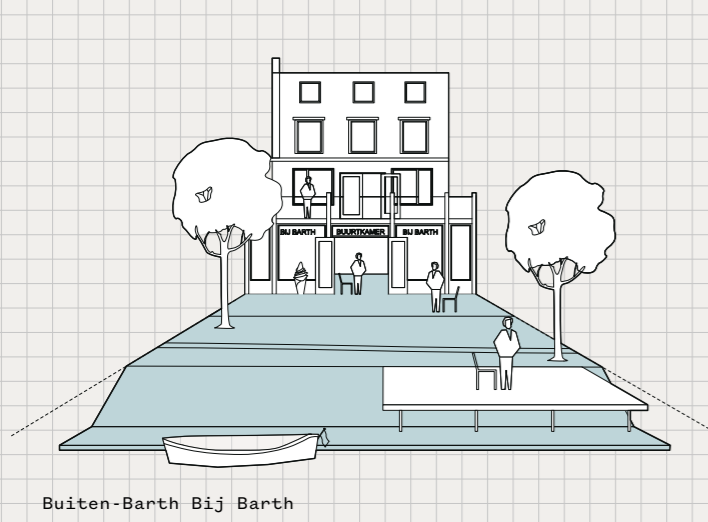

01. Een drukke familie met drie kinderen. Vader Wim heeft eigenlijk geen tijd om zijn overhemden te strijken.

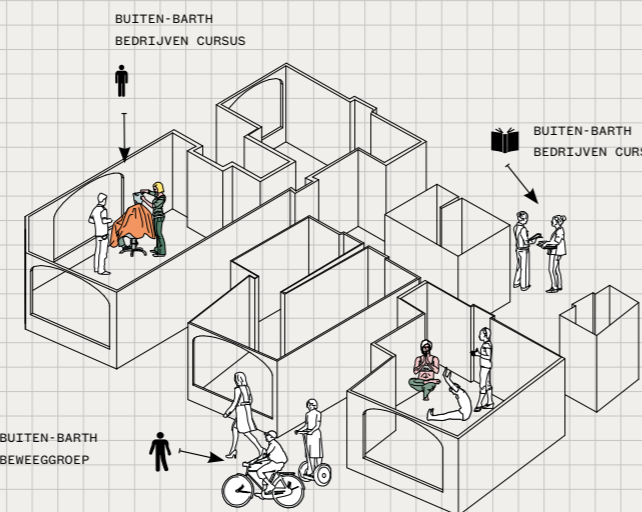
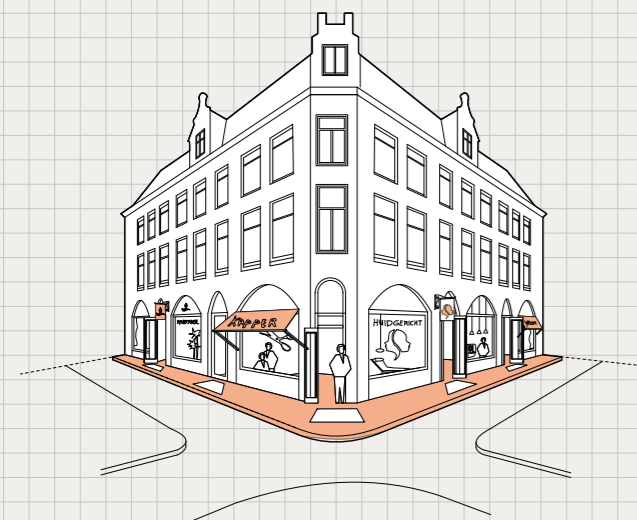
02. Joost is net terug van ski vakantie met een gebroken been. Het is lastig om boodschappen te halen.

03. Carien heeft in de zorg gewerkt en is nu vier jaar gepensioneerd. Tegenwoordig doet ze van alles in haar buurt, ze helpt haar buurman met het bijhouden van de tuin en ze is lid van de Buiten-Barth Club, waar ze elke twee weken een kookcursus geeft waarin voor de buurt gekookt wordt. Zelf maakt ze ook graag gebruik van activiteiten die worden aangeboden, zoals de dansles en de schildercursus.

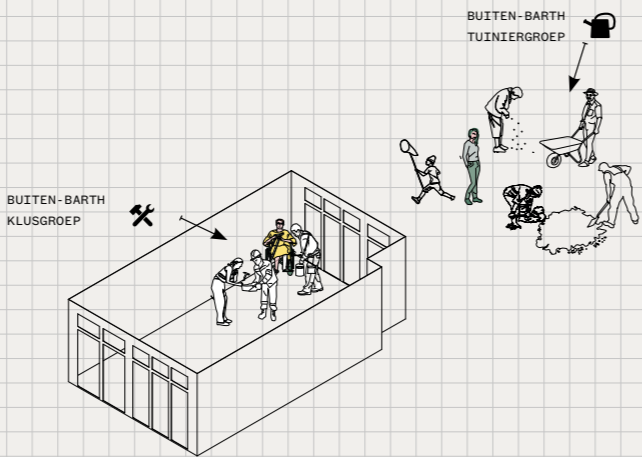
LOCATIES

BUI TEN - BARTH POETSGROEP

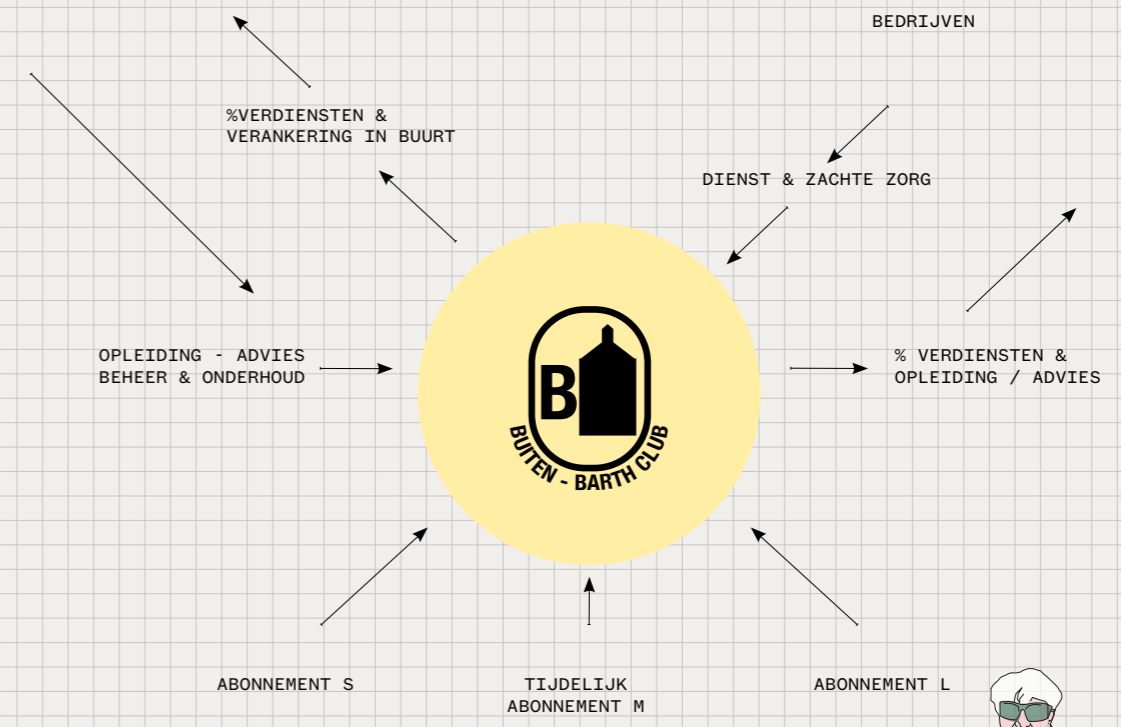
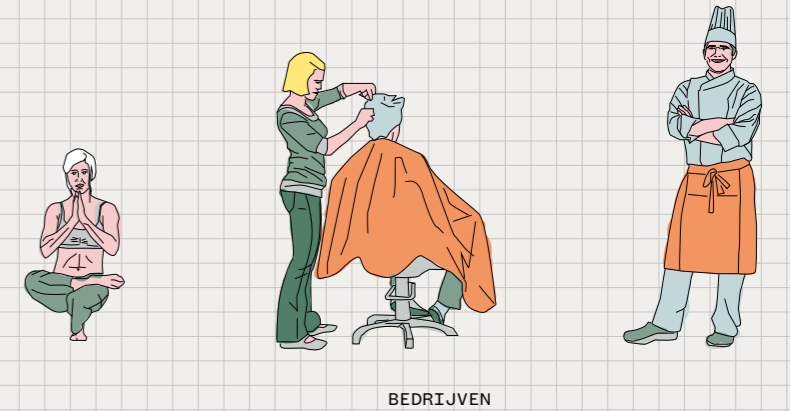
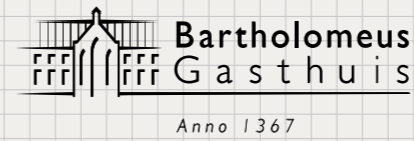

BUI TEN - BARTH BEWEEGGROEP

BUI TEN - BARTH KLUSGROEP

VERDIENMODEL

GEBRUIKERS

CONCLUSIE

De ambitie van de Buiten-Barth Club is het creëren van een graduele zorglijn. De club biedt diensten aan om langer comfortabel thuis te kunnen blijven wonen, en verzacht de stap naar het gasthuis als dat nodig is. De deelnemende bedrijven krijgen een zogenaamd 'zilverkeurmerk' en worden regelmatig door het Gasthuis bijgeschoold om de toenemende grijze druk aan te kunnen.

Het Bartholomeus Gasthuis leidt hen op om goede service te kunnen bieden aan hulpbehoevende buurtbewoners en draagt hen nieuwe klandizie aan; dit kan de redding zijn voor kleine bedrijfjes die worstelen het hoofd boven water te houden. De klant is ondertussen verzekerd van service op maat die niet voelt als zorg. Zo ontstaat een

aantrekkelijk netwerk waarbij buurtgenoten een oogje in het zeil houden en bij Bartholomeus Gasthuis aan de bel kunnen trekken als lichte zorg niet meer voldoet.

Het systeem is gebaseerd op de kracht van alles wat de buurt te bieden heeft. Als je behoefte hebt aan een warme maaltijd, hoeft die niet per se van 'tafeltje dekje' te komen uit een centraal magazijn elders in de stad. Ook de Italiaan om de hoek kan je hierin voorzien. Door een club op te richten die deze kracht herkent, waardeert en afstemt op de vraag, creëer je een nieuw, ijzersterk netwerk. Met behulp van dit netwerk kunnen zowel de kleine ondernemers als buurtbewoners langer zelfstandig 'overleven'.

SAMENVATTING

De mensen om wie het gaat...

ALIBI'S VOOR SOCIAAL CONTACT

Een cruciale voorwaarde om fysiek, emotioneel en sociaal vitaal te blijven, is het hebben van sociaal contact. Hoe kun je er op een ongedwongen manier voor zorgen dat mensen 'in touch' blijven met hun buurtgenoten en de buitenwereld? Door mensen laagdrempelige 'alibi's' voor sociaal contact te verschaffen, zijn zij meer geneigd tot interactie met hun wijkgenoten zonder zich meteen hulpbehoevend te voelen. Om die alibi's goed vorm te kunnen geven, moet je wel met de mensen om wie het gaat gaan praten. Vraag ze naar hun ideeën over prettig leven, ongeacht de leeftijd die ze hebben: op een dag behoren we immers allemaal tot die doelgroep. Als je weet wat mensen waardevol en belangrijk vinden, kun je die waarden inzetten als verbindende factor. Zo ontwerp je een nieuwe generatie neutrale netwerken, niet op basis van leeftijd, maar op basis van interesse.

Hun routes en routines...

CLUB VAN CLUBS

Hoe zorg je ervoor dat je een sterk lokaal sociaal netwerk opbouwt met mensen die je om hulp kunt vragen? Een manier om aan zo'n vangnet te werken, is door informele clubs in de wijk op te richten op basis van gedeelde interesses. Die clubs kunnen van alles zijn: van kookclub tot timmerclub, van tuinierclub tot kippenclub. Zij kunnen een plek krijgen in een aantal van de hofjes die de binnenstad rijk is. Door de kwaliteiten van de hofjes en het routenetwerk dat ze verbindt in te zetten als basis voor een Club van Clubs, ontstaat er een gelaagd netwerk van aantrekkelijke ontmoetingsplaatsen voor bewoners uit de wijk. Deze netwerken zijn weliswaar gebaseerd op lol en passie, maar verschaffen uiteindelijk ook alibi's voor meer zorg gerelateerde vragen. Je durft een bekende immers makelijker iets te vragen omdat je al een band hebt opgebouwd tijdens het koken of tuinieren.

De weg naar het Bartholomeus Gasthuis...

BARTH VOOR DE BUURT

Het Bartholomeus Gasthuis wordt door veel mensen in de wijk gezien als 'puur voor hulpbehoevende ouden van dagen' en 'voor de meer welgestelden'. Voor buurtbewoners die zich hier niet in herkennen, is de drempel om binnen te lopen hoog. Wat heeft het gasthuis ruimtelijk en programmatisch nodig om er niet alleen te zijn voor de eigen bewoners maar ook voor mensen uit de buurt die wel wat hulp of aandacht kunnen gebruiken? Barth voor de Buurt keert het Bartholomeus Gasthuis binnenstebuiten en gooit het open, waardoor het aanbod beter te vinden is voor mensen die niet in het Gasthuis wonen. Door het opnieuw 'branden' en letterlijk lostrekken van de ruimtes van Salus, Bij Barth, het Atelier, ontstaan verschillende karakters met elk hun eigen aantrekkingskracht. Vier verschillende entrees met daarachter een ondersteunend, open programma verlagen de drempel. Na verloop van tijd zullen mensen uit de wijk makkelijker bij het Bartholomeus Gasthuis binnen stappen: grenzen zullen gaandeweg minder scherp worden en overgangen gradueler.

Wat bedrijven in de wijk kunnen doen...

BUITEN-BARTH CLUB

De Buiten-Barth Club is een club van bedrijven uit de buurt die hun diensten aanbieden aan buurtbewoners die in meer of mindere mate hulp nodig hebben. De deelnemende bedrijven krijgen een zogenaamd 'zilverkeurmerk'. Het Bartholomeus Gasthuis leidt hen op om goede service te kunnen bieden aan hulpbehoevende buurtbewoners en draagt hun nieuwe klandizie aan; dit kan de redding zijn voor kleine bedrijfjes die worstelen het hoofd boven water te houden. De klant is ondertussen verzekerd van service op maat die niet aanvoelt als zorg. Zo ontstaat een aantrekkelijk netwerk waarbij buurtgenoten elkaar ondersteunen, een oogje in het zeil houden, en bij Bartholomeus Gasthuis aan de bel kunnen trekken als lichte zorg niet meer voldoet. Met behulp van dit netwerk kunnen zowel de kleine ondernemers als buurtbewoners langer zelfstandig 'overleven'.

COLOFON

Initiatiefnemers

Bartholomeus Gasthuis
 Architectuursentrum Aorta
 Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Onderzoeksteam

Willemieke van den Brink
 Michou-Nanon de Bruijn
 Meintje Delisse
 Wies Harmeling
 Ester van de Wiel

Auteurs

Willemieke van den Brink
 Michou-Nanon de Bruijn
 Meintje Delisse
 Wies Harmeling
 Willemijn de Jonge
 Jetske van Oosten
 Ester van de Wiel

Beeldredactie

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Correctie

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Vormgeving

studio De Ronners

Druk

Art Libro / Drukkerij Roelofs B.V.

Uitgever

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie is een van de zes landelijke cultuurfondsen in Nederland. Het fonds verstrekt subsidies aan ontwerpers en makers binnen de creatieve industrie – architectuur, stedenbouw, vormgeving, e-cultuur, games, videoclips en alle mogelijke crossovers – om experiment, innovatie en multidisciplinair werken te bevorderen en ondernemerschap te professionaliseren.

Design Cares wordt uitgegeven binnen het programma Zorghuisvesting, dat het fonds uitvoert in opdracht van het ministerie van OCW. Dit programma is onderdeel van de Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp. Doel is om door inzet van ontwerpers de kwaliteit van de omgeving waarin zorg wordt aangeboden te verbeteren. Het vergroten en delen van de kennis over de rol van het ontwerp is een aanvullend oogmerk.

© 2016 Stimuleringsfonds
 Creatieve Industrie

De redactie heeft getracht haar wettelijke verplichtingen jegens auteursrechthebenden van illustraties na te komen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht contact op te nemen met:

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie,
 Postbus 29066, 3001 GB Rotterdam
info@stimuleringsfonds.nl

www.stimuleringsfonds.nl/zorg

Michou-Nanon de Bruijn

Studio Makkink & Bey
 Postbus 909, 3000 AX Rotterdam
 +31 10 425 87 92
michou@jurgembey.nl
www.studiomakkinkbey.nl

Ester van de Wiel

postbus 61154, 3002
 HD rotterdam
 + 31 6 261 109 04
info@estervandewiel.nl
estervandewiel.wordpress.com

Meintje Delisse

Heren 5 architecten
 Tt. Vasumweg 152
 1033 SH Amsterdam
 +31 20 555 01 55
m.delisse@heren5.nl
www.heren5.eu

Wies Harmeling

Wies bureau voor
 ruimtelijk ontwerp
 Spoorlaan 460,
 5038 CH Tilburg
 +31 6 123 740 19
info@wiesharmeling.nl
www.wiesharmeling.nl

Willemieke van den Brink

echter ontwerp
 Muurhuizen 30
 3811 EJ Amersfoort
 +31 6 135 901 49
info@echterontwerp.nl
www.echterontwerp.nl

Design Cares 2016

Issue #02

Het Nieuwe Bartholomeus Gasthuis

Cover beeld: Herma van Maarseveen
 Fotograaf: Geisje van der Linden
 Locatie: Salus Nagelstudio, Utrecht